

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

No 23
25 декабрь

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 23-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
7-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
23-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-7**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
23-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-7**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 23-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 декабрь 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 102 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР**

1. Sattorova Feruza Nomonjonovna	
ADABIYOT DARSLARIDA INNOVATSION USULLARDAN FOYDALANISHNING	
AHAMIYATI	9
2. Begmuradova Gulnoraxon Xalimjonovna	
RUS TILINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN SAMARALI	
FOYDALANISH	11
3. Отажонова Хуррият	
СПОСОБЫ ОБРАЗОВАНИЯ СЛОВ НА РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ	12
4. Рахмонова Одинахон Сайджоновна	
ЗНАЧЕНИЕ ИЗУЧЕНИЯ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В НАЦИОНАЛЬНОЙ	
ШКОЛЕ	13
5. Юсупова Хилола Сайдулла кизи	
ХОЗИРГИ ХИТОЙ ТИЛИДА ОТЛАРНИНГ ТАКРОР ОРҚАЛИ ЯСАЛИШИ	
ҲАҚИДА	14
6. Allayarova Gulchehra Sabirbayevna	
O'QUVCHILARDA BADIY MATNNI TUSHUNISH VA T AHLIL QILA OLISH	
KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH	16
7. Ergashov Rahmatillo Xoshimjonovich, Ergashova Mashxuraxon Faxritdinovna	
MAKTABDA CHET TILINI O'QITISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL	
ETISH VA ULARNING SHAKLLARI	18
8. Hojimova Feruza Aqilbekovna	
PISA DASTURI NATIJALARI HAMDA BILIM CHUQURLIGI (DOK)	20
9. Matyaqubova Lobarxon Ortiqboyevna	
CHEZ TILI DARSLARIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN	
FOYDALANISH	22
10. Salimova Maqsuda	
O'QUVCHILAR NUTQIGA QO'YILADIGAN TALABLAR	24
11. Xolmirzayeva Nilufar Qambaraliyevna	
O'QUVCHILAR NUTQINI O'STIRISHDA INTERFAOL USULLARNING O'RNI	25
12. Xudoynazarova Nasiba Baxronqulovna	
SEMANTIC PECULIARITIES OF COLLOQUALISMS OF THE ENGLISH	
LANGUAGE	27
13. Каримова Сайда Абдураимовна	
ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК	
ИНОСТРАННОГО	29
14. Abdusalomova Dilfuza Erkinovna	
DEVELOPING STUDENT'S SPEECH IN ENGLISH LESSONS	30
15. Azimova Malika Mamatovna	
ONA TILI FANINING INTEGRATSIYA ASOSIDA OLIB BORISH	32
16. Maxmudova Yoqutxon Xamdamovna	
NEMIS TILI RIVOJI	33
17. Mirzaqulova Gulbahor Ashurovna	
ONA TILI DARSLARIDA O'QITUVCHIDAN TALAB QILINADIGAN PEDAGOGIK	
MAHORAT	35
18. Mukarramova Ra'no Davlatovna	
O'RTA MAKTAB O'QUVCHILARINI YANADA MURAKKAB MATNLARGA	
QIZIQISHINI QO'LLAB-QUVVATLASH	37

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

19. Dilnavoz Urinovna	
ОНА ТИЛИ ВА АДАБИЁТ ФАНЛАРИНИ ЎТИШДА ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ	39
20. Risokulov Xurshid Xalimovich	
ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ	41
21. Tirkasheva Charos G'aniyevna	
BADIY ASARLARNI TARJIMA QILISHDA BADIY NUTQ MASALASI	43
22. Ubaydullayeva Gulchexra Bazarbayevna	
O'QUVCHILANI ADABIYOT DARSLARIDA IJODIY FIKRLASHGA O'RGATISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLAR	45
23. Hamidova Nigora Urinovna	
XALQ O'YINLARINING NOMLANISHIDA ONOMASTIK QONUNIYATLARNING O'RNI	46
24. Yadgarova Nigora Adhamovna	
NEMIS TILINING MAVQEI	47
25. Berdiyeva Gulchexra Xaitovna	
ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ПОВЫШЕНИЯ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ	48
26. Amanova Hulkar Olimjonovna	
UNIVERSAL GRAMMAR THEORY	50
27. Ayubova Ozoda Abdusalimovna	
BLENDDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH	52
28. Bekmurodova Mahliyo	
DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM	54
29. Berdiyeva Salomat Nazarovna	
ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA NOAN'ANAVIY TA'LIM USULLARIDAN FOYDALANISH	56
30. Davlatova Maloxtat Mamadiyevna	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	58
31. Eshimbetova Tursunoy Yuldashevna, Raymbayeva Mohinur Ramanbergenovna	
WOKE UP - LEARNED ENGLISH WITH THE "DIALOGUE" METHOD	60
32. Fattiyeva Maftuna Isomiddinovna	
ADABIYOT DARSLARIDA O'QUVCHINING MUSTAQLI FIKRLASH QOBILIYATINI BADIY ASAR TAHLILI ORQALI RIVOJLANTIRISHDA ENG DOLZARB VAZIYATLARINI O'RGANISH USTIDA BA'ZI MULOHAZALAR	62
33. Jumaniyazov Sirdosh Erkinovich	
IMPORTANCE OF TECHNOLOGIES IN EDUCATION	64
34. Madrakhimova Ezozkhon Salimovna	
THE IMPORTANCE OF ACTIVE AND PASSIVE LEARNING	66
35. Malikova Gulshoda Madaminovna	
BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'RGATISH	68
36. Mannonova Shahnoza Inomjonovna	
THE NATURE OF READING COMPREHENSION	70
37. Mirzakarimova Feruzaxon Sattorjonovna	
O'QUVCHILAR BILIMIDAGI BO'SHLIQNI TO'LDIRISH	72
38. Oblokulova Dildora Ravshanovna	
INGLIZ TILI DARSINI O'QINLAR ORQALI QIZIQARLI O'TISH	74
39. Rahmankulova Inobat Abduraximovna	
USING WRITING TEMPLATES TO IMPROVE WRITING SKILLS	76
40. Rustambekova Ruslana	
TIL-MILLAT KO'ZGUSI	78
41. Saparboyeva Sayida Urazbayevna	
MAKTABLARDA FRANSUZ TILINI O'RGATISHDA GAP BO'LAKLARINI O'RNI VA VAZIFASI	79
42. Sunnatova Gulnoza	
ZAMONAVIY O'QITISH JARAYONINI TASHKIL ETISH VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	80

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

43. Mahbuba Toshpulatova	
DEVELOPING FLUENCY IN SPEAKING	82
44. Xikmatullayeva Yulduzxon Inatullayevna	
YOSHLAR ORASIDA KITOBOXONLIKNI TARG'IB ETISH VA KITOBOXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	84
45. Yuldasheva Zilola Rasulovna	
ELL LEARNING THEORIES	86
46. Yuldosheva Ozoda Boboyarovna	
MORFOLOGIK VOSITALARNI NUTQIY USLUBLARDA QO'LLASH YO'LLARI.....	88
47. Қодиров Шерзоджон	
ХОРИЖЙ ТИЛЛАРНИ ЎҚИТИШДА МИЛЛИЙЛИК МАСАЛАСИ.....	90
48. Сайдахмедова Дилрабо Нематуллаевна	
СИСТЕМА ПОВТОРЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА.....	91
49. Хатамов Шухратжон Тохирович	
ИНТЕРАКТИВНЫЕ ИГРЫ ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ ПАМЯТИ УЧАЩИХСЯ	93
50. Narkulova Nargiza Vakhidovna	
THE ORIGIN OF ENGLISH LANGUAGE AND SOME SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF DIALECTS	95
51. Qurbonova Aziza Yusufboyevna, Qurbonova Oqila Yusufboyevna	
SOME METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES	97
52. Гулимбетова Тазагул Даuletbaewna	
КӨРКЕМ ШЫФАРМАЛАР ТИЛИНДЕГИ АНТРОПОНИМЛЕРДИ ҮЙРЕНИЎДИН ӘҲМИЙЕТИ	99
53. Khidirova Muyiba Saylievna, Tashniyazova Guzal Erkinovna	
HOW TO HELP A CHILD WHEN LEARNING ENGLISH?.....	101

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР

ADABIYOT DARSLARIDA INNOVATSION USULLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

*Sattorova Feruza Nomonjonovna
Farg'ona viloyati, Farg'ona tumani XTB ga
qarashli 26-umumiy o'rta ta'lif maktabi
ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi
97-5577131*

Annotatsiya: Mazkur maqolada adabiyot darslariga o'quvchilarni qiziqtirishda innovatsion usullardan foydalanish davr talabi ekanligi haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: global ta'lif, xalqaro standart, konseptual yondashuv, uzlucksiz ta'lif.

Bugungi kunda ta'lif oldida turgan eng muhim vazifalardan biri o'quvchilarni mustaqil fikrlay oladigan, kreativ g'oyalar asosida o'z fikrini aniq va ravshan ifodalab bera oladigan qilib tarbiyalashdan iborat. Xususan, yoshlarda ijodiy tafakkur, ijodiy izlanish, mavjud imkoniyatlardan eng qulay va serunumini tanlay olish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, ularni milliy qadriyatlarimiz, udum va an'analarimiz ruhidha tarbiyalashda o'zbek adabiyoti fanining tutgan o'rni va imkoniyatlari benihoya kattadir. Bugun yurtimizda kichik bir sohadan tortib xalq turmushi farovonligi uchun muhim bo'lgan yo'nalishlardagi o'zgarishlar, islohotlar shiddat bilan amalga oshirilayotirki, shu Vatanga qondosh har qanday millat kishisi bunday tarixiy o'zgarishlarga loqayd qarab turolmaydi. Davlatimiz rahbari istiqboldagi taraqqiyotning kafolati ilm ahli va ziyorolar faoliyati bilan chambarchas bog'liq ekanini har bir uchrashuv, murojaatlarida ta'kidlab, uning rivojlanishi, taraqqiy etishi uchun bir qancha qaror va farmonlarni qabul qildi. Ta'lif va o'qitish sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy etish, ta'lif sohasidagi innovatsiya yutuqlarini amaliyatga tatbiq etishning samarali mexanizmlari belgilab berildi. Bunday islohotlar, ayniqsa yoshlarning maqsadli harakatlariga rag'bat berish barobarida o'z kuchiga ishonishni uyg'otdi.

Bugun boshqa sohalar qatorida adabiy ta'lifda uzoq yillar samara bergen metod va usullar, an'anaviy yondashuvlarni saqlagan yoki rivojlantirgan holda global ta'lif metodlaridan milliy strategik maqsadlarimizga moslarini tanlab, ularni bosqichma-bosqich joriy qilish orqali adabiyot o'qitish metodikasini yangi taraqqiyot bosqichiga olib chiqish vaqt keldi. Professor S.Matjonning

«Kitob o'qishni bilasizmi?» nomli kitobida kitobxonlik madaniyati haqida so'z yuritiladi: «Siz darsliklardan hayot va uning qonuniyatları haqidagi bilimlar bilan tanishasiz, ulami aql kuchi bilan qabul qilasiz, xotirangizda qayd etasiz. Ammo bu bilim va xulosalar hissiyotingizga zarracha ta'sir ko'rsatmaydi. Badiiy asarni o'qiganda sizdagi bu «loqaydlik» faol munosabatga almashinadi. Qalbingiz cheksiz shodlikka chulg'anadi - ruhlanasiz, g'azablanasiz, izardirob chekasiz. Chunki qalb dardi tufayli yaratilgan, dard esa suhabatdoshni befarq qoldirmaydi».

Hozirgi davrda sodir bo'layotgan innavatsion jarayonlarda ta'lif tizimi oldidagi muammolarni hal etish uchun yangi axborotni o'zlashtirish va o'zlashtirilgan bilimlarni o'zlarini tomonidan baxolashga qodir, mustaqil va erkin fikrlaydigan o'quvchilar kerak. Shuning uchun ham, muassasalarning o'quv-tarbiyaviy jarayonida zamonaviy o'qitish uslublari-interfaol uslublar, innavatsion texnologiyalarning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Bugungi kunda adabiyot fanini o'qitishning juda ko'p usullari mavjud. Bu usullardan o'quvchilarning yoshi, psixologik xususiyatlari, bilim darajasiga qarab foydalanish mumkin. 5-6-7-sinflarda "Aqliy hujum", "Kichik guruhlarda ishlash", "Sinkveyn" "B.B.B" usuli, "Menga oxirgi so'zni bering", "Test" usullaridan foydalanish yuqori samara beradi. Yuqori sinflarda ushbu usullar bilan birga "Taqnidiy tafakkur", "Debatlar", "Nuqtai nazaring bo'lsin", "Har kim har kimga o'rgatadi",

”Kubiklar”, “Insert” usullaridan o‘rinli foyadalananish dars sifatining yuqori bo‘lishi bilan birga, o‘quvchining shaxs sifatida shakllanishida, har qanday sharoitda ham o‘z nuqtai nazariga ega bo‘lgan, erkin fikrlovchi inson bo‘lishida katta yordam beradi. Bugungi o‘quvchi dunyoqarashi, fikrlashi, voqelikka munosabati nuqtayi nazari kechagidan farq qiladi. Tezkor axborot almashish zamonida, virtual olamda ulg‘ayayotgan o‘quvchi bugun adabiy ta’limning qolipga solingan, stereotip fikrlar, hokim qarashlar, o‘zlariga tanish ma’lumotlarni qayta bayon qilib berishdek eskicha, qolipga solingan yondashuvlari bilan murosa qilolmaydi. Agar adabiyot o‘quvchilar tasavvurida ularning hayotiy ehtiyojlari o‘laroq tasavvur hosil qilmas ekan, u zerikarli va quruq g‘oyalalar majmui bo‘lib qolaveradi. Holbuki, bugun umumiyl o‘rta ta’lim tizimidagi adabiyot darslari aksar holatlarda o‘quvchining hayotiy ehtiyojini qondirish, uni hayotga tayyorlash, o‘z tafakkuri, tasavvuri, didi, saviyasi, umuman, ma’naviy qarashlarini yuksaltirish emas, balki oliy ta’lim muassasalariga kirish uchun bo‘ladigan test sinovlariga tayyorgarlik nuqtai nazaridan o‘qitilayotgani hech kimga sir emas. Modomiki, bugungi murakkab globallashuv sharoitida ma’naviyatimizni izdan chiqarish maqsadida xorijdan o‘zanini yo‘qotgan, selday oqib kelayotgan zararli g‘oyalarga qarshi faqat milliy badiiy adabiyotgina immunitet hosil qila olishi mumkin ekan, shuning uchun bolada adabiyotga muhabbatni juda erta yoshdan singdirish lozim.

Adabiyot o‘quvchilarни hayotga tayyorlashi jihatidan o‘zga fanlardan tubdan farq qilgani uchun fan sifatida emas, balki shaxsni shakllantirishdan iborat vazifasining birlamchi omil ekanligini dalillovchi konseptual yondashuvlar asosida o‘rgatilishi lozim.Dars o‘qituvchining ilmiy va ilmiy- pedagogik mahoratini belgilovchi asosiy mezondir.Bir soatlik dars mashg‘ulotlarini yirik san’at asariga qiyoslashning mohiyati ham shunda.interfaol usullar umumiyl o‘rta ta’limdagi adabiyot darslarini yangi o‘zanga burishda, ham shakl, ham mazmun jihatidan yuqori bosqichga olib chiqishda o‘ziga xos manba bo‘lib xizmat qiladi.Adabiy ta’limni tubdan yangilashda uning milliy-tarixiy ildizi,milliy qadriyatlar va estetik asoslarga tayanish lozim.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. K.Usmonova.”Adabiy ta’limda ilg‘or pedagogik texnologiyalar”,Toshkent-2004.
2. ”Umumiy o‘rta ta’limning milliy o‘quv dasturi,(o‘qitish met-si),Toshkent-2020.
3. M.Ochilov,”Yangi pedagogik texnologiya”qarshi,”Nasaf”-2000-yil.

RUS TILINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TECHNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISH.

*Begmuradova Gulnoraxon Xalimjonovna
Andijon viloyati , Oltinko'l tumani
Xalq ta'limi bo'limiga qarashli
43- umumta'lim mabitabining rus tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: rus tilining bilim qiymati nihoyatda yuqori: rus tili darslari davomida fikrlash shakllanadi, mehr-muhabbat hissi ko'tariladi, sababi rus tili o'zgacha jozibaga egadir. Til orqali umuminsoniy qadriyatlarni anglashimiz mumkin, til yordamida bolaning intellektual rivojlanishi, boshqa barcha o'quv intizomlari ham oshib boradi. Til o'rganish orqali ifoda etilgan jamiyatning insonparvarligi, bilim doirasini kengaytirish, intellektual darajani ko'tarish istagidan iborat.

Kalit so'zlar: innovatsion texnika, didaktik o'yin, innovatsion ta'lim

Innovatsiya texnologiyalar va interaktiv metodlar rus tilini o'qitish jarayoni osonlashtiradi va samarali ta'limni tashkil etishda katta hissa qo'shamdi. O'qituvchi dars o'tish davomida pedagogik texnologiyalarga tayanadi. Sababi pedagogik texnologiyalar o'quvchilarga sifatli ta'lim olishni ta'minlaydi. Pedagogik texnologiyaning xususiyatlari: mantiq, avvalo, faoliytni ta'kidlaydigan o'quv uslubida ifodalanadi. O'quvchilar dars davomida nafaqat hamkorlikda, balki birgalikda ishslashni nazarda tutamiz maqolaning tub negizida.

Noan'anaviy tarzda tashkil etilgan dars; bunday tayyorgarlikni rivojlantirish va tanlashda o'qituvchiga - o'quv jarayonining tashkilotchisi va maqsadlarni ochib berishga yordam beradigan vositalar shu bilan birga, o'quvchilarning qiziqishini uyg'otish va barqaror ijobjiy motiv yaratishda noan'anaviy darslarning ishtiroti katta ahamiyat kasb etadi. O'ziga xos innovatsion o'qitishda o'quv-bilish faoliyatining xususiyati bu o'quvchilarni jalb qilish uchun sharoit yaratadigan bilimlarni egallash turi faqat faoliyat uchun.

- 1) bilim olishning turli manbalaridan foydalananish (innovatsion vizualizatsiya) ("shaffof" assotsiativ diapazonga ega bo'lgan matnlar);
- 2) ta'lim faoliyati turi (kuzatish va amaliy harakatlar ustunlik qiladi o'quvchini tinglash, tushuntirish yoki uning hamrohi);
- 3) bilish jarayonining mantiqi (induksiya deduksiyaga hamroh bo'ladi);
- 4) kreativ mexanizmlariga asoslanib, bilish jarayoni psixologiyasini hisobga olish, faoliy (sintez orqali tahlil, assotsiativ va evristik, hissiy aloqlar). Innovatsion o'rganish usulini chaqirish sintetik (yoki ko'p o'lchovli), chunki u bir vaqtning o'zida ikki yondashuv sifatida namoyon bo'ladi.

O'quv-bilish faoliyatini tashkil etish va lingvistikani tashkil etish usuli tarkib faoliyat strukturasini amaliy anglash usulidir, ijobjiy ta'limda esa motivatsiyasini vaqtinchha shakllantirish va tarjima usuli qo'llaniladi.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati:

1. B.H. Musatov. Русский язык. Морфемикс Москва 2010

СПОСОБЫ ОБРАЗОВАНИЯ СЛОВ НА РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Отажонова Хуррият

*Учитель русского языка и литературы общеобразовательной
школы № 34 Кошкопирского района, Хорезмской области.*

Аннотация: Статья посвящена словообразованию и его типам в узбекском и русском языках издается на узбекском языке. Слово и словообразование в узбекском и русском языках в статье даны подробные объяснения методов и подробно проиллюстрированы примерами.

Ключевые слова: словообразование, морфологический метод, синтаксический метод, метод сокращения, преобразование, метод.

При создании новых слов на основе внутренних возможностей каждого языка, прежде чем этот язык добавление нового суффикса к существующему слову или способ добавления слова очень важны. Создание слова означает создание нового слова с новым значением. В процессе словообразования в узбекском языке к слову добавляется определенный суффикс и в результате изменяется лексическое значение этого слова создается новое искусственное слово. Получившееся искусственное слово дополнительно становится другой группой слов. Например, если слово «цветок» является существительным,

Когда к этому слову добавляется глагол *la*, образуется глагол *gulla*, и это слово является существительным переходит от фразы к глаголу. Слово *рог* становится *рогом*, когда добавляется суффикс и в этом случае тоже происходит смена категорий. То есть слово *рог* - это лошадь если к нему добавляется фраза, то слово добавляется к прилагательному становится Но бывают также случаи, когда группа слов не меняется при добавлении суффиксов есть. Например, если вы добавите суффикс *-chi* к слову *цветок*, образуется слово *флорист*. В этом случае даже если к слову добавляется новый словообразовательный суффикс, его категория не меняется. Новые слова Он создается двумя разными способами: 1) Каждый язык основан на своих собственных внутренних возможностях (т.е. где предусмотрены дополнения); 2) На основе слов из других языков. Узбекский

Есть 3 способа составить слова на языке:

- 1) Морфологический метод
- 2) Синтаксический метод
- 3) Метод сокращения

Что такое морфологический метод? Этот метод также называется методом аффиксации и он выше создается путем добавления словообразующих суффиксов, как уже упоминалось. Например, *gul + li* = *гулли*. Гуль + чи = гульчи гуль + зор = гульзор. Синтаксический метод или метод композиции. Этот метод двоякий или больше слов. Например, *миндаль-тыква* = миндаль Белый + птица = лебедь лев + сердце = лев

ЗНАЧЕНИЕ ИЗУЧЕНИЯ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Рахмонова Одинахон Сайджоновна
учительница русского языка и литературы
школы 19 Кувинского района, Ферганской области.

Аннотация: Значение изучения художественной литературы. Ценность русской литературы. Обогащение образного мышления и развитие познавательных способностей учащихся при изучении русской литературы.

Ключевые слова: речевой материал, типичный образ, общечеловеческие отношения.

Художественная литература - это особый вид искусства, это словесно – образное, идеино – эмоциональное обобщение жизни. Художественное произведение – сложный акт отражения действительности. Отражая действительность, художественное произведение даёт нам знания о ней. Поэтому, воспринимая художественное произведение, читатель одновременно и расширяет свои знания об изображённой действительности, и обогащает свои нравственно - эмоциональный мир, который становится конгениальным этому же миру художника. Критерий оценки художественных явлений – это прежде всего выраженная в них концепция человеческой личности, с нею связано всё: и характер конфликтов, и развитие сюжета, и, пожалуй, вся система образности. Концепция человека – это тот центр, откуда исходят и куда сходятся все составные элементы произведения. Что же признаёт в русской литературе узбекский ученик, дополнительно к тем знаниям, которые он приобретает, изучая родную литературу. Прежде всего учащиеся узбекской школы при изучении русской литературы познают тип русского национального характера, исторические особенности его формирования, национальное и общечеловеческое содержание его исканий, традиции и динамику этих исканий. Напомним в самых общих чертах концепцию человека у русских писателей 19 века. Человек в художественном мире Пушкина: в романах, например, «Евгений Онегин» и «Капитанская дочка» человек выступает как социально детерминированное существо, но в нём есть естественные качества, которые создают способность к сопротивлению дегуманизирующему влиянию среды (Татьяна, Гринёв...). Человек у Гоголя полностью отдаётся во власть социальной среды, - персонажи – небокоптители. У Лермонтова « человеку для полного раскрытия его духовных возможностей необходимо общественное поприще». У Л.Н. Толстого человек отдельно не существует, «он включён в систему общенародных, общечеловеческих отношений».

Так русская литература 19 века обогащает знания учащихся о том, каким был человек, как история готовила его к принятию общества социальной справедливости. Познаётся при изучении русской литературы магистральное движение истории, процесс открытия её законов русскими художниками слова. Открывается место последних в освободительной борьбе русского народа – тем самым осознаётся одна из важнейших черт русской литературы как литературы мирового значения. Изучение русской литературы даёт учащимся знания особенностей жизни русского народа. И эта жизнь предстаёт в своей целостности, а не отдельными, независимыми друг от друга сторонами. Локальные, казалось бы только русские, картины жизни приобретают общечеловеческое значение. И ученик приобщается через русскую литературу к осознанию общечеловеческого в искусстве. Так он начинает осознавать диалектику души человека и при этом знания переходят в убеждения. Через русскую литературу создаётся у учащихся представление о новой для них художественной системе изображения жизни, представление о динамике реалистической литературы России и Запада. Изучение русской литературы приводит учащихся к знакомству с личностью автора, т.е. человека, чья жизнь поучительна для читателя любой национальности. Так знания становятся источником воспитания. Именно в художественном произведении осознаётся русский язык в своих коммуникативных функциях, в своей жизненной достоверности. Достигается не только истинное понимание речевого материала, но и правильное пользование им. Тем самым развивается русское языковое мышление учащихся. Изучая

Использованная литература:

1. О. И. Никифорова. Восприятие художественной литературы в школе. М. 1979.
2. Г. И. Беленький. Воспитание искусством, ж. «Литература в школе». 1986.
3. М. А. Зальдинер. «Художественная литература 19 века». Ташкент «Уқитувчи» .1987.

ҲОЗИРГИ ХИТОЙ ТИЛИДА ОТЛАРНИНГ ТАКРОР ОРҚАЛИ ЯСАЛИШИ ҲАҚИДА

*Юсупова Хилола Сайдулла қизи
Тошкент давлат шарқшунослик университети
Хитойшунослик факультети
Хитой филологияси кафедраси ўқитувчиси
Тел.: +998909250207, e-mail: Hilola_7893@mail.ru*

Аннотация: Мазкур мақолада хозирги хитой тилида отларнинг такрор орқали ясалиш хусусиятлари кўриб чиқилган. Хусусан, отларнинг учта модели ‘АА’, ‘AABB’, ‘AAB’ таҳлил қилингандан мавзу юзасидан тегишли хуласалар берилган.

Калит сўзлар: такрор, редупликация, модель, сўз, морфема, сўз қўшиш, иероглиф, суффикс.

“Редупликация” термини “такрорлаш”, “икки марта қайтариш” маъносини англатади¹, у редупликатив сўз ҳосил қилиш усули хисобланади². Редупликатив сўз термини айни сўзни такрор ҳолда қўллаш билан тузилган сўзга нисбатан айтилади³. Хитой тилидаги от туркумига оид сўзларда редупликациянинг ‘АА’, ‘AABB’, ‘AAB’ моделлари мавжуд.

Отларнинг ‘АА’ редупликатив модели: бу асосан қариндошлик атамаларини ифодалувчи сўзларга хос: 爸爸 “ота”, 妈妈 “она”, 姐姐 “опа”, 妹妹 “сингил”, 公公 “қайнота”, 婆婆 “қайнона”, 伯伯 “амаки” (отанинг акаси), 叔叔 “амаки” (отанинг укаси), 爷爷 “опоки”, 奶奶 “буви” ва бошқалар.

Бир бўғинли отларнинг аксарияти редупликациянинг ‘АА’ моделига эга. Бундай отларнинг кўпі ҳисоб сўзи вазифасида қўлланилади ва “хар”, “хар бир” маъносини беради: 天天 “хар куни”, 日日 “хар куни”, 月月 “хар ой”, 年年 “хар йил”, 队队 “хар бир команда”, 区区 “хар бир район”, 国国 “хар бир давлат”. Мисол тариқасида қуидагиларни келтириш мумкин:

人人都应该保护自然环境⁴ “Хар бир одам атроф-муҳитни ҳимоя қилиши зарур”.

你一个人要事事小心⁵ “Сиз ҳар бир ишда эҳтиёткор бўлишингиз керак”.

Отларнинг ‘AABB’ редупликатив модели. ‘AABB’ редупликатив модели асосида ҳосил бўлган сўзлар кўплик маъносини ифодалаб, мазмунни умумлаштиришга хизмат қиласи: 山山水水 “тоғ ва дарёлар”, 风风雨雨 “шамол ва ёмғирлар”, 家家户户 “ҳар бир оила”, “ҳар бир уй”, 祖祖辈辈 “ажодлар”. Масалан:

他时时刻刻不忘自己的责任⁶ “У ҳеч қачон ўз маъсулиятини эсдан чиқармайди”.

家家户户都帮助他恢复家屋⁷. “Хар бир оила унга уйини тиклаб олишига ёрдам берди”⁸.

Отларнинг ‘AAB’ редупликатив модели. Бу модель хитой тили Пекин диалектининг оғзаки нутқига хос. Масалан: 毛毛虫 “кўсак қурти”, 毛毛雨“қиров”, 窝窝头“бўғирсок” (зогора унидан буғда пиширилган нон) ва бошқалар. Ушбу модель янги сўз ҳосил қилиш учун хизмат қиласи:

Хитой тилида отларда редупликация кам учрайди. Бу ходиса, асосан, боланинг оғзаки тилига, шунингдек, нутқинг эмоционаллигини кўрсатиш учун қўлланади. Бунда редупликатив от бирламчи отнинг маъноси ва функциясига эга бўлади. Масалан: хитой тилидаги 饼“бисквит”, “кекс” сўзи боланинг оғзаки нутқида 饼 饼 кўринишига эга. Таҳлиллар натижасида от сўз туркумига доир сўзларнинг тўртта редупликатив модели аниқланди. Шулардан бир бўғинли отларнинг ‘АА’, икки бўғинли отларнинг ‘AABB’ моделлари маҳсулдор, икки бўғинли отларнинг ‘AAB’, ‘ABB’ моделлари маҳсулдор эмаслиги аниқланди. Отлар-

¹ Азизов О. Тилшуносликка кириш. – Т.:Ўқитувчи, 1989. – Б. 26.

² Ҳожиев А.Тилшунослик терминларининг изоҳи лугати. – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2002. – Б. 101.

³ Кўрсатилган асар. – Б. 102.

⁴ 故播刘。实用现代汉语语法。– 北京, 2003年.– 页 88.

⁵ 故播刘。实用现代汉语语法。– 北京, 2003年.– 页 89.

⁶ 故播刘。实用现代汉语语法。– 北京, 2003年.– 页 90.

⁷ 故播刘。实用现代汉语语法。– 北京, 2003年.– 页 91.

⁸ Zhang Jin. Xiandai hanyu. – Shanghai, 1984. – 页115.

нинг ‘АА’ модели асосан қариндошлик атамаларини ифодалувчи сўзларга оид. ‘ААВ’ модели бўйича ясалган сўзлар “кўплик” маъносини ифодалаб, мазмунни умумлаштиришга хизмат қилади. ‘АА’ моделига эга бўлган от сўз туркумига оид сўзларнинг кўпи ҳисоб сўзи вазифасида қўлланади ва “хар”, “хар бир” маъносини беради. Редупликатив от гапда асосан эга ёки тўлдирувчи вазифасида келади. Ҳисобларга кўра, отлар жами редупликатив сўзларнинг 6%ини ташкил этади. Исмий сўз туркumlари орасида отларда редупликация кенг қўлланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Горелов В. Лексикология китайского языка. – М.: Просвещение, 1984. – 321 с.
2. Фролова О. Словообразование в терминологической лексике современного китайского языка. – Н., 1981. – 132 с.
3. Хаматова А. Словообразование современного китайского языка. – М.: Муравей, 2003. – 223 с.
4. Хашимова С. Ҳозирги хитой тилида редупликация. аффиксация ва конверсия. – Т., 2020. – 328 б.
5. Хашимова С. Носирова С. Хитой тили грамматикаси. – Т.: Jahon Press, 2012. – 150 б.
6. 故播刘。实用现代汉语语法。– 北京, 2003年。
7. Zhang Jin. Xiandai hanyu. – Shanghai, 1984

O'QUVCHILARDA BADIY MATNNI TUSHUNISH VA TAHLIL QILA OLISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

*Allayarova Gulchehra Sabirbayevna.
Xorazm viloyati Urganch tumani
23-sonli umumiyo'rta ta'lim maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.*

Annotatsiya: Ushbu maqola o'quvchilarda matnni tushunish va tahlil qila olish ko'nikmalarini rivojlanitirish maqsadida dars jarayonida qo'llash uchun zarur bo'lgan bir nech usullar keltirilgan.

Kalit so'zlar: insonni anglash, milliy qadriyatlar, zamonaviy manqurt.

Ta'lif berish jarayonida o'quvchini mantiqiy fitkrlashga o'rgatish ta'larning samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardan biri bo'lib sanaladi.

Ta'lif jarayonida o'quvchilarni mantiqiy fikrlashga, o'z fikrini mantiqiy izchilllikda bayon qilishga, o'zgalar nutqini eshitish orqali anglay olish kabi ko'nikmalarr shakllantiriladi. Buning uchun bolaning nutqini rivojlanitirish, uning lug'at doirasini muntazam ravishda boyitib borish asosiy vazifa hisoblanadi. Adabiyot darslarida badiiy asar matnni tahlil qilish jarayonlarida turli xil metodlardan foydalanish lozim. 9-sinf adabiyot darsida "Chingiz Aytmatovning "Asrga tatigulik kun" asarini o'rganish" mavzusini o'ganish jarayoni bilan tanishtirib o'tamiz.

Dars davomida o'quvchilardan Erkin fikr bildira olish mahoratini namoyish etish, faollik, ijodkorlik, kerakli xulosa chiqara bilish va eng muhimi, *insonni tushunish va uning ruhiyatini anglash* ko'nikmalarini kutiladi.

Darsni adibning quyidagi fikrini kun hikmati sifatida kiritish maqsadga muvofiq hisoblanadi: *Hech kim o'z-o'zidan yozuvchi bo'lib qolmaydi: yillar sabog'i, qilingan mehnat, badiiy adabiyotga bo'lgan qiziqish va e'tiqod orqali bunga erishish mumkin* (*Chingiz Aytmatov*). Adabiyot darslarida asarni o'rganishdan oldin unga aynan shu nom nima uchun olinganligi xususida to'xtalishning o'zi ham o'quvchilarda matnni tushunish va uni anglab olishga katta yordam beradi. Chunki asar nomi- o'rganishning asosi. "Asrga tatigulik kun" asarining nomlanishidagi ramziylikning idrok qilinishi asarni tushunish uchun dastlabki qadam hisobanadi. Chingiz Aytmatovning birinchi romani "Asrga tatigulik kun" (Dastlab "Asrni qaritgan kun" sifatida) deb atalgan. Nima uchun?

O'quvchilarga ushbu savolning o'ziyoq asarni tushunish uchun ochilgan daricha hisoblanadi. Bundan tashqari dars jarayonida bir qancha usullarni keltirib o'tamiz.

Intellektual zarba:

Ch. Aytmatov kim, uning ijodiga xos qaysi asarni bilasiz? O'rganilajak asarni mukammal o'zlashtirish uchun uni yozgan odamning shaxsini bilish katta ahamiyatga ega. Adibning otasi hukumat idoralarida mas'ul vazifalarda ishlaganiga qaramay, qatag'on qurban bo'lgani, «odamlarni, hayotni g'oyat yaxshi bilgan, chin yurakdan yaxshi ko'rgan»i, bu ulug' insonning bolalarni sevishi, ularni tushunishi, ardoqlashi va ayashga intilishiga e'tibor qaratilsa, o'quvchilarda adib shaxsiga mehr uyg'onadi.

Asar timsollari ustida ishlash:

Bo'ronli Edigey- siyosatdan tamomila chetda turuvchi, bunday muammolar hal qilinadigan joylardan minglab chaqirim yiroqda umr kechiruvchi kamtargina odam ham aslida siyosatning ta'siridan xoli bo'lolmasligini juda ishonarli aks ettirgan. Edigey kechagi kunini unutmagan, bobolar amal qilgan yuksak udumlar asosida yashashga o'zida kuch topa oladigan chin insondir

Sobitjon- ezgu insoniy tuyg'ulardan mahrum, odamning ko'nglini his etmaydigan, bobolar qo'llagan udumlarni mensimaydigan, o'zini uning qonuniyatlarini tushunadigan ziyoli hisoblaydigan Sobitjon Manqurning zamonaviy va xavfli nusxasi.

Kichik guruhlarda ishlash: dars savol-javob usulda olib borilishi e'lon qilinib, sinf o'quvchilarini "Mehr", "Oqibat" va "Burch" guruhlari bo'linadi. "Asrga tatigulik kun" asari yuzasidan "Qaynoq kartoshka" usulidan foydalanib, tezkor savol-javoblar o'tkaziladi. Bu usulda sinf o'quvchilarining barchasi ishtiroy etishli mumkin. Kartoshkani qo'lda uzoq tutmagan holda

adib hayoti va ijodi yuzasidan berilgan savolga qisqa, lo'nda va tezkorlik bilan javob beriladi.

“*Matn muharriri*” usuli: bunda asardan keltirilgan parchani o'qib berish va o'quvchilar fikrlarini tinglash, zarur bo'lsa to'ldirib borish topshiriladi.

“Mehr” guruhiiga:

...U g‘alati-g‘alati gaplarni ayta boshladi: mahrumni uzunda uzoq Ona Bayitga olib borib nima qilamiz, shunday ulkan Sario‘zak cho‘lida bir qabrga joy topilmadimi? Ostonadan boshlab dunyoning narigi chekkasigacha joy degan narsa to‘lib-toshib yotgan bo‘lsa? Qabrni shu yaqin o‘rtadan, o‘zi umr bo‘yi ishlab kelgan temiryo‘l bo‘yidagi biror do‘nglikdan qazish kerak...

“Oqibat” guruhiiga:

...Ha, yoshlar ko‘rib qo‘ysin: munosib yashab o‘tgan odamning o‘limi ham hech kimga malol kelmaydi, tashvishi tushmaydi, aksincha, qayg‘uli voqeа bo‘lsa-da, juda katta voqeа ekainini, shu boisdan ham so‘nggi manzilga izzat- hurmat bilan uzatilayotganini bilib qo‘yishsin...

O‘quvchilarning fiklari asar obrazlarini tahlil qilishda ham muhim o‘rin tutadi. O‘quvchilar bilimini mustahkamlash ushun test savollaridan foydalanish mumkin.

Foydalaniman adabiyotlar ro‘yxati:

1. 9- sind Adabiyot darsligi. Toshkent 2019-yil
2. “Til va adabiyot ” журнали. 2018-yil 2- son
3. “Asrga tatigulik kun” G‘. G‘ulom nashriyoti. 1989-yil

МАКТАБДА ЧЕТ ТИЛИНИ О'QITISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL ETISH VA ULARNING SHAKLLARI

*Ergashov Rahmatillo Xoshimjonovich
Marg'ilon shahar 1-umumta'lim maktabi,
ingliz tili fani o'qituvchisi
Ergashova Mashxuraxon Faxritdinovna
Marg'ilon shahar 1-umumta'lim maktabi,
ingliz tili fani o'qituvchisi
sadoshkarimova@gmail.com*

Annotatsiya: ushbu maqolada chet tilini o'qitishda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish, ularning turlari, shakllari, maqsadi va ahamiyati haqida so'z boradi. Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda bolalar o'zlarining ijodiy qobiliyatlarini ochib berishni, shuningdek, jamoada ishlashni, bir-biri bilan hamkorlik qilishni o'rganadilar.

Kalit so'zlar: mashg'ulot, guruh, stend, devoriy gazeta, to'garak, ijodkorlik.

Sinfdan tashqari mashg'ulotlarning turlari bolaga o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga, o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga va o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi. Talaba o'zini shaxs sifatida ijobjiy qabul qiladi. Bolaning turli xil tadbirdorda o'zini sinab ko'rishi uning tajribasini boyitadi va o'quvchi amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladi.

Pedagogikada sinfdan tashqari ishlar deganda, ta'limiy va tarbiyaviy harakterga ega bo'lgan, sinfdan tashqari vaqtda tashkil qilinadigan va o'qitiladigan ishlarga aytildi. Demak, sinfdan tashqari ishlar ham o'quv tarbiyaviy jarayonning bir qismi bo'lib amaliy, ta'limiy va tarbiyaviy maqsadni ko'zlaydi. Maktabdagi barcha fanlarni o'qitishda sinfdan tashqari ishlar muhim rol o'ynaydi. Ular asosan quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi: chet tiliga bo'lgan qiziqishni o'stirish, bilimlarni chuqurlashtirish, ko'nikma va malakalarni o'stirish.

O'quvchilarning bo'sh vaqtini ularning har tomonlama kamolotga yetkazish, siyosiy-g'oyaviy, mehnat va estetik tarbiyani oshirish maqsadida tashkil etiladi. Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarni bilimini chuqurlashtirish bilan birga vatanparvarlik ruxida tarbiyalashga ham yordam bermog'i kerak.

Sinfdan tashqari ishlar uchun harakterli narsa og'zaki nutqni o'stirishdir. Asosiy farqlar:

1. Qatnashishning erkinligi (u yoki bu turni o'zлari erkin holda tanlab olishlari kerak).
2. Darsning strukturasiga nisbatan erkinlik (parkda, muzeyda, hovlida o'tish. mumkin).
3. Qat'iy nazoratning yo'qligi.

Sinfdan tashqari ishlar chet tilida kontsert, kecha, yig'ilish o'tkazish., stend chiqarish va devoriy gazetani bezash orqali olib borilishi mumkin. Bunda o'quvchilardan mustaqillik, ijodiylik, faollik talab qilinadi. Yuqori sinflarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilish shakllari: "Tarjima to'garagi", chet tilida pessalar qo'yish, badiiy adabiyotdan parcha o'qish, she'rlarni o'qish, qog'irchoq teatri tashkil qilish shakllarida olib borish mumkin.

Sinfdan tashqari ishlarga quyidagi talablar qo'yiladi:

-darsda va sinfdan tashqari ishlarning o'zaro bog'liqligi, darsda hosil qilingan ko'nikma va malakalar sinfdan tashqari ishlar vaqtida rivojlantiriladi;

-darsdan tashqari paytda chet tilida muloqatda bo'lish qiziqishni (motivatsiyani) o'stirish manbai bo'lishi mumkin;

-bir oz yangi material berish maqsadga muvofiq. Sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilish va o'tkazishda yangi o'quv materialni (til va nutq) hajmini ko'paytirib yubormaslik kerak. Bu qiziqishni susaytirib yuborishi mumkin;

-sinfdan tashqari ishda ishlatiladigan material o'quvchilar uchun qiziqarli, axborotga boy va o'quvchilarning yosh hususiyatlarini hisobga olgan bo'lishi kerak;

-o'quvchilar tomonidan ular o'zлari erkin tanlab olgan ishlarni bajarishni shartligi, sinfdan tashqari ishlarni bir maqsadga qaratilganligi va doimiyligi. O'quvchilarning qiziqishini uyg'otishda sinfdan tashqari ishlarni o'tkazish joyi, vaqt kabi faktorlar ham muhim rol o'ynaydi.

Til materiali o'quvchilar uchun tushunarli bo'lishi kerak. Bellashuvlar, viktorinalar o'tkazish ham sinifdan tashqari ishlarga kiradi. Masalan:

- a. ifodali o'qish (she'r, hikoya, latifalar);

- b. mavzular bo'yicha tayyorgarliksiz hikoya qilib berish;
- c. rasmlarni tasvirlash;
- d. tarjimonlar bellashuvi;
- e. yozma tarjima bellashuvi va x. k.

Sinfdan tashqari ishlarning guruh shakllari:

1) To'garaklar - sistemali, rejali mashg'ulot, og'zaki nutqni o'stirish to'garagi, qo'g'irchoq teatri.

2) Individualli shakli - o'quvchilarning individual hususiyatlarni aniqlash asosida ularga she'rlar yodlash, ashula o'rganish, albomlar tayyorlash, ko'rgazmali quroq tayyorlash kabi topshiriqlarni berish mumkin.

Ushbu mashg'ulotlarda bolalar o'zlarining ijodiy qobiliyatlarini ochib berishni, shuningdek, jamoada ishlashni, bir-biri bilan hamkorlik qilishni, do'stlariga g'amxo'rlik qilishni o'rganadilar.

Foydalaniman adabiyotlar:

1. E.N. Stepanov. O'quv jarayoni: samaradorligini o'rganish. - M.: Ta'lim, 2011 yil.
2. U.X.Xoshimov, I.Y.Yoqubov. Ingliz tili o'qitish metodikasi. Toshkent, «O'qituvchi» 1994 yil.
3. С.Ф.Шатилов Методическая обучения немецкому языку средней школе. 1986. стр . 147-154.

PISA DASTURI NATIJALARI HAMDA BILIM CHUQURLIGI (DOK)

*Hojimova Feruza Aqilbekovna
Sirdaryo viloyati Mirzaobod tumani
29-maktabning ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Telefon: +998906803110*

Annotatsiya: Mazkur maqlolada xalqaro baholash dasturi PISAning asosiy vazifalari 15 yoshli o'quvchilar o'rtaida dasturni amalga oshirilishi sabablari batafsil yoritiladi. Bundan tashqari ta'lim sifatini baholash Xalqaro tadqiqotlarida ishtirok etish orqali O'zbekiston qanday natijalarga erishishi haqida so'z boradi. Maqola davomida bilim chuqurligi (DOK) haqida ham alohida to'xtalib o'tiladi. Bilim cuqurligi qanday ishlashi xususan bilim chuqurligining 4 darajasi, ularni tasniflash, abstrakt atamalarga izoh berish, tadqiqotni o'rganish va ishlab chiqish kabi ma'lumotlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: PISA, TIMSS, DOK, Bilim chuqurligi, abstrakt atamalar.

Barcha jabhalarda bo'lgani singari xalq ta'limi tizimida ham o'ziga xos o'zgarishlar bo'lib turibdi. 2021-yilda o'tkaziladigan xalqaro baholash dasturi asosidagi sinov barchani bir maqsad sari birlashtirmoqda. Ta'lim tizimidagi bu jihat o'quvchidan alohida tayyorgarlikni talab qilsa, o'qituvchidan katta mas'uliyatni his qildirmoqda.

Xalqaro baholash dasturida PISAning asosiy vazifasi 15 yoshli o'quvchilar bilim, ko'nikma va malakalarini baholashdan iborat bo'lsa, TIMSS esa muayyan yoshdagagi o'quvchilarini emas, balki 4 va 8 sinf o'quvchilarining bilim va ko'nikmalarini baholaydi. PISA dasturining asosiy maqsadi mamlakatlar ichida ta'lim siyosati sohasidagi qarorlar qabul qilishni qo'llab-quvvatlashdan iboratdir. Uch yillik sikllar davomida dasturni amalga oshirilishi esa o'z navbatida mamlakatlarga o'z vaqtida axborot berish, tegishli dasturlarning ta'sirini tahlil qilish uchun ma'lumotlarni taqdim etish imkoniyatini yaratib beradi. Agarda dasturni o'tkazish davriyligi qisqa davrlarda amalga oshirilsa, o'zgarish va yangiliklarning rivojlanishi yoki yetarli ma'lumotlarni to'play olmaslikni va o'z navbatida ish unumdorligini kamayishiga olib keladi. Bu esa qaysidir ma'noda tayyorgarlik ko'rib olish uchun imkoniyat yaratadi.

Aynan 15 yoshli o'quvchi yoshlar o'rtaida dasturni amalga oshirilishini sababi esa ushbu yoshda aksar iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkilotiga a'zo davlatlarning o'quvchi yoshlari majburiy ta'limning oxirgi bosqichiga o'tishadi. Ushbu dasturning mukammalligi shundaki, ushbu dastur butun dunyo bo'yicha aynan shu yoshli o'quvchi yoshlarning bilim va ko'nikma darajalarini o'chovchi yagona dastur bo'lib xizmat qiladi. Bu dastur tadqiqotlari davomida biz Dasturga a'zo davlatlar ta'lim tizimida bo'layotgan o'zgarishlarni o'zaro taqqoslash va qiyoslash, ta'lim sohasida strategik qarorlar qabul qilishni va o'z navbatida maktablarimizda berilayotgan bilim saviyasi o'quvchi yoshlarimizni katta hayotda o'z yo'llarini topishida munosib xizmat qilmoqdamni kabi savollarga javob topishimizga amaliy yordam ko'rsatadi.

Ta'lim sifatini baholash xalqaro tadqiqotlarida ishtirok etish O'zbekistonga nima beradi?

- Tadqiqotlarda olingan natijalar mamlakatdagi ta'lim sifati va uning xalqaro standartlarni hisobga olgan holda egallagan o'rni to'g'risida xulosalar chiqarish imkonini beradi.

- Milliy ta'lim tizimini isloh qilish, ta'lim mazmunini, pedagog kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish dasturlarini takomillashtirish hamda mutaxassislar tomonidan darsliklarning yangi avlodini yaratishda qo'llaniladi.

- Xalqaro tadqiqotlar ta'lim sohasidagi milliy tadqiqotlarni sifatli o'tkazishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

- Xalqaro standartlar darajasida yuqori iqtisodiy samaraga asoslangan milliy baholash tizimini yaratish imkonini beradi.

- O'zbekistonda turli tashkilotlarning yetakchi mutaxassislarini jalb qilgan holda xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish orqali mahalliy mutaxassislarimizda monitoring tadqiqotlarini o'tkazish madaniyati rivojlanadi, ta'lim sifatini baholashning xalqaro standartlarga moslashuviga olib keladi.

- Milliy ta'lim sifatini baholashdagi nazorat materiallarini xalqaro tadqiqotlarda qo'llaniladigan nazorat materiallari sifati darajasida ishlab chiqish imkonini beradi.

Shu sababli bu dasturga tayyorlanish jarayonida bilim chuqurligiga ham e'tibor qaratish kerak. Bilim chuqurligi (DOK) 1990-yillarning oxirida Norman L. Webb tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida ishlab chiqilgan bo'lib, bugungi kun nuqtayi nazaridan ham ahamiyatlidir. Baholash – bu savolga javob berish uchun zarur bo'lgan tushunchaning murakkabligi yoki chuqurligi sifatida tavsiflanadi.

Bilim darajalarining chuqurligi turlicha ko'rinishga ega. Har bir murakkablik darajasi o'quvchining bilim darajasini o'lchaydi. Bunda har bir DOK (bilim chuqurligi darajasi) uchun bir necha kalit so'zlar, shuningdek, identifikatorlari bor ekanligi adabiyotlarda ko'rsatib o'tilgan.

DOK 1 darajasi. (Eslatib o'tamiz - o'lchov, eslab qoling, hisoblang, aniqlang, ro'yxat, farqlash.) Ushbu darajada o'quvchilar ma'lumotlarni eslaydi va bilim, ko'nikmalarni qayta ishlaydi. Bu oddiy jarayonlar yoki faktlar-atamalar bilan ishlashni o'z ichiga olishi mumkin. O'quvchilar ushbu DOK darajasini aniqlab olishlari shart emas, ular javobni bilishadi yoki yo'q.

DOK 2 darajasi. Mahorat, kontsepsiya-grafik, tasniflash, taqqoslash, baholash, umumlashtirish. Ushbu DOK darajasi o'quvchilardan ma'lumotlarni taqqoslash, taqqoslab tushuntirish yoki tavsiflash, qayta ishlashni talab qiladi. DOK2 ma'lumot(kontekst)dan tashqariga chiqishni va sabablarini tushuntirishni (qanday qilib va nima uchun) o'z ichiga oladi. Ushbu darajada o'quvchilar xulosalar chiqarish, baholash yoki tartibga solishlari kerak bo'ladi.

DOK 3 darajasi. (Strategik fikrlash-baholash, o'rganish, shakllantirish, xulosalar chiqarish, loyihalashtirish.) Ushbu darajadagi o'quvchilar yuqori darajadagi fikrlash jarayonlaridan foydalanishlari kerak. Ular haqiqiy muammolarni hal qilish, natjalarni taxmin qilish yoki biror narsani tahlil qilishni so'rashlari mumkin. O'quvchilar yechimga erishish uchun bir nechta mavzulardan ma'lumotlar olishlari mumkin.

DOK 4 darajasi. (Ilg'or fikrlash-tahlil, tanqid, ijodiy yondashish, dizayn, konsepsiyalarni qo'llash.) Ushbu DOK darajasida yuqori darajadagi fikrlash qobiliyatları talab qilinadi. O'quvchilar ushbu darajadagi muammolarni hal qilish uchun strategik fikrlashdan foydalanishlari kerak. O'quvchilar DOK4 darajasida kreativ fikrashi, sintez qilishi va boshqarishi kerak bo'ladi.

Bilim chuqurligi qanday ishlaydi?

Bilim chuqurligi (BCh yoki DOK) 4 darajaga bo'linadi. Ulardan biri asosiy - "aniqlovchi" bosqich hisoblanadi. Amalga oshiriladigan jarayonlar: munozara qilish. O'zgarishlarni ko'rsatish uchun blok-sxema yaratish.

Matndagi muayyan personajlarning hatti-harakatlarini tasniflash. Abstrakt atamalar ma'nosini izohlash. Savolga javob berish uchun tadqiqotni o'rganish va ishlab chiqishdan iborat.

Foydalaniman adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga murojaatnomasi <https://pv.uz/>
2. Dilfuza Karimova "AKT chet tilini o'rganish vositasi sifatida"/Sharh va fikr-mulohazalar/2013
3. Solovova Svetlana Leonidovna " AKT yordamida darslarni o'tkazish usullari/GBOU SOSH# 270
4. Ayupov Ravshan "Smart-ta'lism :o'quv jarayonini tashil qilishning asosiy tamoyillari"

CHE TILI DARSLARIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

*Matyaqubova Lobarxon Ortigboyevna
Xorazm viloyati Tuproqqa'l'a tumani
1-son IDUM Ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada xozirgi zamon talabi bo'lgan chet tilini o'rganishda darslarda pedagogik texnologiyalardan foydalanishning qulayliklari va afzallikkleri keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik texnologiya, o'qitish usullari, bilim, malaka, natija, metod.

Bugungi shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamonda hayotni chet tillarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Globalizatsiya jarayoni tezlashgan sari chet tilini o'rganish zamon talabi bo'lib boryapti. Bugun har qanday sohada yaxshi bir mutaxassis bo'lish uchun ingliz tilini bilish oddiy talabga aylanib qoldi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonun hamda Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish doirasida chet tillarga o'qitishning kompleks tizimi, ya'ni uyg'un kamol topgan, o'qimishli, zamonaviy fikrlovchi yosh avlodni shakllantirishga, respublikaning jahon hamjamiyatiga yanada integratsiyalashuviga yo'naltirilgan tizim yaratildi.

Mamlakatimiz taraqqiyotining muhim sharti kadrlarni tayyorlash tizimining mukkamal bo'lishi, zamonaviy iqtisod, fan, madaniyat, texnika va texnologiyalar asosida rivojlanishi hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitishning ilg'or uslublarini joriy etish yo'li bilan, o'sib kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o'qitish, shu tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarini tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish hamda buning pirovardida, ularning jahon sivilizatsiyasi yutuqlari hamda dunyo axborot resurslaridan keng ko'lamda foydalanishlari, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu maqsadga albatta ta'lim-tarbiya orqali erishiladi. Pedagogik texnologiyalarning o'ziga xos jihatlari yana shundan iboratki, unda o'quv maqsadlarga erishishni kafolatlaydigan o'quv jarayoni loyihalashtiriladi va amalga oshiriladi. Ta'lim-tarbiya maqsadi va vazifalarini shunday belgilash kerakki, unda umumiy jamiyat o'quv maqsadlari va har bir bosqichlarining aniq maqsadi va vazifalari mushtarak bog'liqligini ta'minlashi lozim. Ta'lim-tarbiyaning shuningdek, til o'rganishning kafolatlangan natijasini esa zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali amalga oshirish mumkin. Chunki, pedagogik texnologiyada ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'quv maqsadlari kutilayotgan natijaga muvofiq o'qituvchi tomonidan oldindan loyihalanadi.

O'qituvchi o'z o'quvchilarining dars jarayonidagi ilmiy – amaliy faoliyatini samarali tashkil qilish avvaldan rejalashtirilgan, aniq bir maqsadga mustaqil matn yaratishga yo'naltirish uchun har bir dars puxta rejalashtirilishi, darsni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil qilishi, lozim bo'lsa, yangi mashq namunalarini tanlab, qo'shimcha mashg'ulot sifatida rejaga kiritishi, darsni guruuhlararo musobaqa ruhida olib borishi nihoyatda foydalidir. O'qituvchi doimiy ravishda o'quvchilarni o'rganilgan mavzu yuzasidan o'z fikrlarini aytishga undashi, ular tomonidan kiritilgan taklif va mulohazalarni, o'z iste'dodini namoyish qilishga bo'lgan urinishlarini ijobjiy tushunishi, bunday ijodkorlik, kashfiyotchilik harakatlarini muttasil rag'batlantirib borishi, ularga sharoit va imkoniyatlar yaratib berishi zarur bo'ladi.

Chet tilni o'rgatishda amaliy mashg'ulotlarda pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'zining ijobjiy natijalarini ko'rsatmoqda. Pedagogik texnologiyalardan foydalanish nafaqat o'quvchitarabalgarda, balki o'qituvchiga ham ta'lim berish jarayonini yengillashtirib bermoqda. O'quv mashg'ulotlari pedagogik texnologiya tamoyillari va aniq maqsadlar asosida loyihalanganda o'quvchining ijodiy qobiliyatini o'stirish, aqliy salohiyatini kuchaytirish, ilmiy dunyoqarashini kengaytirish va har bir yangilikni tez va to'la qabul qila olish ko'nikma va malakalarini tarkib topadi. Ayniqsa, muammoli ta'lim texnologiyalarini qo'llash orqali ta'lim jarayoni amalga oshirilganda o'quvchilarda ilmiy izlanishga qiziqishi ortib, ijodiy tafakkur yuritish qibiliyatini rivojlantiradi. Natijada egallangan bilim, ko'nikma va malakalar amaliy faoliyatda tatbiq etiladi, o'zlashtirish sifati oshadi. Buning uchun o'qituvchida pedagog injenerlik mahorati bo'lishi va mavzularning mazmuniga qarab darsni to'g'ri loyihalay olishi lozim. SHuningdek, chet tilida o'quvchilarning o'zaro munosabatlari va ular tomonidan berilayotgan savollarning ham inobatga olinishi talim jarayonining samaradorligini taminlashda o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Ingliz tilini o'qitishda pedagogik texnologiyaning asosiy mohiyati talimda o'quvchilarni qiziqtirib o'qitish va bilimlarni to'liq o'zlashtirishga erishishdir. Talimda berilayotgan bilimlarni o'quvchilarning aksariyat

ко‘рчиллик qismi puxta o‘zlashtirishi pedagogik texnologiyani joriy etishning asosiy maqsadi hisoblanadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, biz o‘z darslarimizda qo‘llayotgan har bir pedagogik texnologiyalar shuningdek, axborot texnologiyalarining samaradorligini quyidagi mezonlar orqali doimiy kuzatib va takomillashtirib borishimiz mumkin bo‘ladi:

- o‘quv materialini didaktik loyihalashda o‘quv maqsadlarini to‘g‘ri belgilash;
- ta’lim metodlari va vositalarini to‘g‘ri tanlash;

- pedagogik texnologiya turlarini o‘quvchilarning yoshi va bilim darajasini inobatga olgan holda to‘g‘ri tanlash;

-o‘quvchilarning ijodiy ishlarini doimiy tashkil etish;

-o‘zlashtirish darajasini muntazam ravishda monitoringini olib borish.

Bunday turdagи faoliyat juda ham foydali va samarali hisoblanadi, chunki u o‘quvchilarning o‘z natijalarini ko‘rishga, olgan bilimlarni tizimlashtirishga, o‘qituvchiga esa keyinchalik amalga oshiradigan faoliyatni rejalashtirishga yordam beradi.

Foydalilanlgan adabiyotlar

1. Jamol Jalolov „Chet til o‘qitish metodikasi”.
2. Хўжаев Н.Х., Ходиев Б.Ю., Баубекова Г.Д., Тилабова Н.Т. Янги педагогик технологиялар.
3. Зарипова Р.А. Чет тиллар ўқитиш методикасидан қўлланма.
4. www.ziyouz.com

O'QUVCHILAR NUTQIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

*Salimova Maqsuda
Buxoro viloyati Olot tumani
28-son muktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada nutq tushunchasi va o'quvchilarning nutqiga qo'yiladigan talablар keltirilgan.

Kalit so'zlar: nutq, tafakkur, fikr, dalillar, taassurot, hissiy ta'sir, o'xshatish, jonlantirish, mubolag'a.

Nutq – kishi faoliyatining turli, til vositalari asosida tafakkurni ishga solishdir. Nutq o'zaro aloqa va xabar, o'z fikrini his-hayajon bilan ifodalash va boshqalarga ta'sir etish vazifasini bajaradi. Nutqda fikr shakllantiriladi, shu bilan birga, fikr nutqni yaratadi. "Nutq tafakkur bilan chambarchas bog'langandir. Nutq bo'lmasa, tafakkur ham bo'lmaydi, til materiali bo'lmasa, fikrni ifodalab berib bo'lmaydi. O'quvchilar nutqini o'stirishda aniq belgilangan bir qator talablarga roya qilinadi:

1. O'quvchilar nutqi mazmundor bo'lsin. Hikoya yoki insho o'quvchilar uchun yaxshi ma'lum bo'lgan dalillar, ularning kuzatishlari, hayotiy tajribalari, kitoblardan, rasmlardan, teleko'rsatuvdan olgan ma'lumotlari asosida tuzilsagina mazmunli bo'ladi.

2. Nutqda mantiqiylik bo'lsin. O'quvchilar nutqi mantiqan to'g'ri bo'lishi, fikr izchil, asosli bayon etilishi, asosiy o'rinalar tushirib qoldirilmasligi va o'rinsiz takrorga yo'l qo'ymasligi talab etiladi.

3. Nutq aniq bo'lsin. O'quvchi dalillar, kuzatishlar taassurotlarini haqiqatga mos ravishda oddiy bayon etibgina qolmay, shu maqsadning eng yaxshi til vositalaridan foydalangan holda, maxsus tasvirlar bilan ifodalashga o'rgansin.

4. Nutq til vositalariga boy bo'lsin. Mazmunni aniq ifodalash uchun o'quvchi nutqi til vositalariga boy bo'lishi, u har qanday vaziyatda ham kerakli sinonimlardan, xilma-xil tuzilgan gaplardan mazmunga eng mosini tanlab foydalana olish ko'nikmasiga ega bo'lishi zarur.

5. Nutq tushunarli bo'lsin. Og'zaki nutq eshituvchiga, yozma nutq esa uni o'quvchiga tushunarli bo'lishi zarur. So'zlovchi yoki yozuvchi nutqini eshituvchining yoki o'quvchining imkoniyatini, qiziqishini hisobga olgan holda tuzsa, uni hamma birdek, hech qiyinchiliksiz tushunadi.

6. Nutq ifodali bo'lsin. Agar nutq ifodali, ya'ni jonli, ishontiradigan bo'lsa, eshituvchiga yoki o'quvchiga ta'sir etadi. Og'zaki nutq eshituvchiga intonatsiya orqali ta'sir etsa, og'zaki nutq ham , yozma nutq ham tinglovchi va o'quvchiga hikoyaning umumiyluhi, dalillar, tanlangan so'zlar, ularning emotSIONalligi, tuzilgan jumla, iboralar yordamida ta'sir etadi.

7. Nutq to'g'ri bo'lsin. Muktab o'quvchilari uchun nutqning adabiy til me'yorlariga mos va to'g'ri bo'lishi alohida ahamiyatga ega. Yozma nutq grammatika, imlo va punktuatsiya jihatidan, og'zaki nutq esa orfoepik jihatidan to'g'ri tuzilishi talab etiladi. Nutqning to'g'ri bo'lishi uchun so'z tanlash va logikasi katta ahamiatga ega. Yuqorida sanab o'tilgan talablar o'zaro bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ta'lim tizimida kompleks ravishda amalga oshiriladi.

Shunday qilib, nutqni tafakkurdan ajratib bo'lmaydi, nutq tafakkur asosida rivojlanadi; fikr nutq yordamida pishib yetiladi, yuzaga chiqadi. Ikkinci tomondan, nutqning o'sishi fikrni shakllantirishga yordam beradi, takomillashtiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. K. Qosimova va boshqalar. Ona tili o'qitish metodikasi.
2. Umumta'lim maktablari ona tili darsliklari.
3. www.ziyouz.com

O'QUVCHILAR NUTQINI O'STIRISHDA INTERFAOL USULLARNING O'RNI

*Farg'ona viloyati, Farg'ona tumani
XTB ga qarashli 26-sonli o'rta ta'lif maktabi
Ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi
Xolmirzayeva Nilufar Qambaraliyevna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili va adabiyot darslarida qo'llanadigan qiziqarli usul va o'yinlar yoritilgan bo'lib, unda o'qituvchining o'quvchini dars jarayoniga jalb qilishiga yordam beruvchi innovatsion ta'lif samaradorligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: tanqidiy tafakkur, toza va xira, rolli o'yinlar, innovatsiya

Ta'lifni tashkil etishning bosh omili dars hisoblanadi. Bugungi kunda dars-shaxsga yo'naltirilgan dars bo'lishi lozim. Bunda o'qituvchi o'quvchilarni o'qitish bilan chegaralanmaydi, balki o'quvchini darsga qiziqish ehtiyojini tug'diradi. Dars jarayonida o'qituvchi passiv, o'quvchi esa faol ishtirokchiga aylanadi. Bugungi kunda kim uchundir noan'anaviy sanalgan dars kimlar uchundir an'anaviy dars bo'lishi mumkin. Darslarni noan'anaviy shaklda tashkil etish uchun har bir darsga yangilik olib kirishga harakat qilish lozim. Faollik bo'lmagan joyda shaxsning qaror topishi va rivojlanishi ham bo'lmaydi. O'qituvchi o'quvchini darsga jalb etish uchun o'quv materialini qiziqarli qilib tushuntirishi, hayot bilan bog'lashi, amaliy ahamiyatini ko'rsata bilishi, ilg'or, interfaol usullarni qo'llashi, test, reyting orqali bilim ko'nikmalarini sinashi, ijobjiy iqlim yarata bilishi, natijalarni ko'rsata bilishi va namoyish eta olishi kerak.

Bilishning asosini amaliyot tashkil etadi. Amaliyotda qo'llanilmagan bilim hosilsiz daraxt kabitdir. Shuning uchun nazariya bilan amaliyot bog'lanmas ekan, hech qanday bilim haqida gap bo'lishi mumkin emas. Maktabda olingan bilimlarni hayotda, amaliyotda qanday qo'llash mumkinligini o'quvchilarning o'zlarini bilan bajarib ko'rish lozim. Shundagina o'quvchilarda bilishga nisbatan qiziqish oshib boraveradi, ta'lif samaradorligi esa yuqori bo'ladi. O'qituvchi innovatsion usullardan foydalana bilishi va ularni amalga oshira olishi lozim. Quyidagi usul va o'yinlar maktabda tillarni o'qitilishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Rolli o'yinlar- O'qitishning bu usulida o'quvchilar «real hayot» holatlarini qayta jonlantiradilar. Bu ularga o'z amaliy ish faoliyatlarida qo'llash mumkin bo'lган yangi turdag'i faoliyatlarini sinab ko'rish, va tekshirish imkonini beradi. Yangi turdag'i faoliyatni sinash imkonini ko'rsatishda; o'quvchilarni nazariyasini amaliyotda qo'llab ko'rishga o'rgatishda; o'quvchilar faolligini yanada oshirishda qo'llanadi.

Afzalligi: «real hayot»ning qayta tiklanishi, o'quvchilarning mavzuga chuqurroq jalb qilinishi, o'quvchilarning muommoga boshqacha yondashuvini ko'rish imkonini berishi.

“Tanqidiy tafakkur” usuli o'qituvchi qo'yan masala yoki muommoni o'quvchi o'z fikrini bayon qilish, o'zgalar fikrini tanqidiy qayta idrok etish, o'z nuqtai nazarini asoslab berish va saqlab qolish orqali yechish yoki hal etish imkoniyatiga ega bo'lishga asoslangandir. O'quvchi o'z nuqtai nazarini shakillantirishga yo'naltirilgan holatlarda, o'quvchiga o'z nuqtai nazar fikrini ishlab chiqish uchun imkoniyat va fursat berilishida, o'qituvchi o'quvchilar bilan birgalikda turli nuqtai nazarlarni muhokama qilish jarayonida qo'llanadi.

Afzalligi: O'quvchi o'z fikrini asoslaydi, ta'lif oluvchilarga erkin so'zlash imkonini beradi, barcha fikrlar erkin tahlil qilib chiqiladi.

«Har kim har kimga o'rgatadi» usuli o'quvchilarga o'rgatuvchiga aylanish, ma'lum bilimlarni o'zlashtirgach, o'rtoqlari bilan baham ko'rish imkonini beruvchi uslubidir. Bu uslubning maqsadi o'quvchilarga o'qitish jarayonida zarur bo'lgan axborot maksimumini berish. Ayni paytda o'quvchida axborot olish va berishga qiziqish uyg'otishdir. Shuningdek, axborot hajmini olgan o'quvchi ma'lum vaqt davomida uni iloji boricha ko'proq o'rtoqlariga yetkazadi. O'qituvchilarda axborot olish va berishga qiziqish uyg'otish uchun, axborotni diqqat bilan eshtish va eslab qolish uchun, sherigining axborotini tinglab, boshqa sherik axtarish uchun qo'llanadi.

Afzalligi: o'z fikrini lo'nda bayon etishi, tinglash va eslab qolish darajasini rivojlantirishi, fanga yoki mavzuga bo'lgan qiziqishini uyg'otishi

“Toza va xira oyna” usuli - bu usuldan darsninig xulosalash qismida foydalanish mumkin. Bunda o'quvchiga bir varaq qog'oz beriladi, uni 2 bo'limga ajratib, biriga “toza”, ikkinchisiga “xira” deb nom berishi aytildi. Toza oyna tomoniga dars davomida bilib olgan tushunchalari, xira

tomoniga esa tushunishi qiyin bo‘lgan, yana qo‘srimcha ma’lumot talab qiladigan tushunchalar yoziladi. Bu usulning qo‘llanilishi o‘qituvchining ham kelgusi darsga yana qo‘srimcha ma’lumotlar bilan kelishini va mavzuni yanada soddarroq va tushunarliroq qilib tushuntirib berishini ta’minlaydi. Yuqoridaqilardan xulosa qilib shuni aytish mumkinki, innovatsion usullarni ko‘plab dars o‘tilganda sinfda qoloq, o‘zlashtirmaydigan o‘quvchi qolmaydi. Deyarli barcha o‘quvchilar dars jarayoniga jalb etilib, ularning darsga qiziqishlari ortadi. O‘quvchilarning kelgusida mustaqil bilim olishlarida, hunar o‘rganishlariga imkon yaratadi.

Foydalilanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. Barkamol avlod - O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori.- T.: «Sharq» nashriyot-matbaa kontserni, 1997.-65 b
2. Azimova “O‘zbekistonim mening” Boshlang‘ich ta’lim jurnalı 2003-yil №15 mart-aprel

SEMANTIC PECULIARITIES OF COLLOQUALISMS OF THE ENGLISH LANGUAGE

Xudoynazarova Nasiba Baxronqulovna
Teacher of English at Karshi College of Olympic Reserve

Annotation: This article provides information on the semantic features of English colloquialism.

Key words: colloquialism, language, colloquial, semantic features, words, phrases, aphorisms.

The word “colloquialism” stems from the Latin *colloquium* that means “conference” or “conversation.” Colloquialism-as a literary device- implies using informal or everyday language in literature. Colloquialisms have generally a geographic nature, as a result, every colloquial expression belongs to a regional or local dialect. Colloquial language is different from formal speech or formal writing. It is a category of language that speakers normally use when they are stress-free and not especially self-conscious. Some colloquial speech includes a large amount of slang while some has no slang at all. Slang is allowable in colloquial language without being a necessary constituent. Other examples of colloquial usage in English are contractions or swearword. In the philosophy of language, the term “colloquial language” refers to ordinary natural language that is distinct from specialized forms applied in logic or other areas of philosophy. In the field of logical atomism, meaning is appraised in a different way than with more formal propositions.

According to McCrimmon, the word “colloquial” has been defined by the American College Dictionary as “characteristic of or appropriate to ordinary or familiar conversation rather than formal speech or writing.” In his opinion, this definition does not mean that a colloquial word is improper or inappropriate or careless. McCrimmon himself calls colloquialism any word or expression that may accurately be used in conversation among educated persons. He maintains that such definition of colloquial word transforms it to a wider term than popular words or idioms covering the popular words and idiomatic constructions as well. They also include constructions that are not strictly idioms, particularly abbreviated or clipped versions of more formal words, such as ‘ad’ for ‘advertisement’.

Holmes enumerates pronunciation and grammatical features as two linguistic features of colloquial style in English:

-Pronunciation Features [h]- dropping, e.g. Oh well, ‘e said, ‘I suppose you can ‘ave it. [in] (vs. formal [ing], e.g. We was up there cuttin’).

- Grammatical Features Was with plural subject we, e.g. we was up there cutting. Come (vs. came): Frazer come on to us.

Colloquialism is classified into three sub-categories that are words, phrases, and aphorisms. If the words reflect the regional dialect of the speaker, they can be qualified as colloquialism examples, or if they are contractions or examples of swearword. Phrases and aphorisms are colloquialisms if they are not used in literal sense, nevertheless, are broadly understandable within a geographical region 1. **Words:**

- Regional differences: One well-known colloquial variance in the United States is the way an individual refers to a carbonated beverage. There are regional boundaries that isolates the usage of the words “*soda*”, “*pop*”, “*soft drink*”, and “*Coke*” (used as a generic term and not just to refer to the brand). There are many differences between American English and British English, such as *truck*”/“*lorry*”, “*soccer*”/“*football*”, and “*parakeet*”/“*budgie*”.

- Contractions: Words such as “*ain’t*” and “*gonna*” that are not used widely throughout English-speaking communities are some notable illustrations of colloquialism.

- Profanity: A set of words are deemed irreverent in some dialects of English where they are not at all immoral or swearword in other dialects. For example, the word “*bloody*” is a simple adjective in American English, but is a swearword in British English.

2. *Phrases*: The following phrases all are qualified as colloquialism:

- Old as the hills
- Penny-pincher
- She’ll be right (Australian English, meaning everything will be all right)

- Pass the buck
- Eat my dust

3. *Aphorisms*: The following aphorisms all are qualified as colloquialism:

- I wasn't born yesterday.
- There's more than one way to skin a cat.
- Put your money where your mouth is.

All these words have acquired new meanings because they are used in combinations not yet registered in the language-as-a-system. It is a well-known fact that any word, if placed in a strange environment, will inevitably acquire a new shade of meaning. Not to see this, means not to correctly evaluate the inner laws of the semantic development of lexical units. It can be concluded that there is a certain analogy between the interdependence of common literary words and neutral ones, on the one hand, and common colloquial words and neutral ones, on the other. Both sets can be viewed as being in invariant – variant relations. The neutral vocabulary may be viewed as the invariant of the standard English vocabulary.

References:

1. Будагов Р.А. Литературные языки и языковые стили.
2. Выготский Л.С. Мысление и речь.
3. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык.
4. www.ziyouz.com

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

*Каримова Саида Абдураимовна, преподаватель
Ферганской области, Бешарыкского района Школа № 14*

Аннотация: Русский язык является одним из самых сложных языков в мире, поэтому при его изучении у иностранных обучающихся возникают некоторые трудности.

Ключевые слова: русский язык, образования, школа.

Обучение русскому языку как иностранному является очень сложным, но в то же время интересным процессом как для обучающихся, так и для преподавателя. Для успешного преподавания необходимо подробно изучить различные методики преподавания, а также учесть личностные и культурные особенности обучающихся. Важно отметить, что преподаватель иностранного языка особое внимание должен уделять именно коммуникативно-обучающей функции, что определяет важность построения учебного занятия на коммуникативно-речевой основе и позволяет ему лучше взаимодействовать с обучающимися. У иностранцев часто возникают различные проблемы при изучении русского языка, обусловленные сложностью изучаемого материала.

Однако данный вопрос также становится проблемой преподавателя, поскольку ему необходимо найти наилучший способ объяснения сложных, проблемных языковых явлений. Проблемы в изучении русского языка могут начаться на самом раннем этапе при изучении алфавита и фонетики. Обучающимся необходимо запомнить, как произносится каждая буква и каждый звук. Важно разъяснить особенности твердого и мягкого знаков, потому что они не имеют звука, а являются знаками разделительными и указывают на твердость или мягкость впереди стоящего согласного звука.

Особенности русской фонетики представляют собой большую трудность для иностранцев, поэтому преподаватель должен уделять внимание данному аспекту и регулярно проводить фонетические зарядки, фонетические диктанты, отрабатывать различные упражнения для тренировки и постановки звуков. Обучающимся необходимо научиться различать звуки на слух, поскольку существуют определенные трудности в распознавании слова по звучанию. При изучении фонетики преподаватель должен руководствоваться репродуктивным методом обучения, он должен стать образцом правильного произношения звуков, проговаривания слов. Как показывает практика работы с иностранцами, тренировка артикуляционного аппарата должна быть постоянной на начальном этапе каждого занятия по русскому языку.

Преподаватель должен показать иностранцам пример правильного чтения фразы-скороговорки, с учетом акцентологических норм, интонации, темпа и синтагматического ударения. Другой сложной проблемой при изучении русского языка как иностранного является усвоение грамматических законов и правил. Русский язык является флексивным языком, то есть в выражении грамматических значений доминирует словоизменение при помощи флексий. Здесь особое внимание стоит уделить склонению (изменению слова по грамматическим категориям рода, числа и падежа). Особые трудности у иностранных обучающихся вызывает система падежей русского языка. Введение для изучения глаголов в конструкцию определяется тем, какое из падежных значений изучается на данном этапе. Для иностранцев большую сложность в изучении русского языка представляет синтаксис, так как в предложении нет строго закрепленного места за тем или иным его членом.

При организации учебного процесса преподаватель должен учитывать вероятные трудности усвоения учебного материала иностранцами и уделять каждой проблеме особое внимание, чтобы иностранные обучающиеся могли в полной мере использовать усвоенный материал в коммуникативной сфере.

Литература:

1. Власова Н. С. Русский язык как иностранный. –М., Типография Гутенберг, 2009.
2. Стародумов И. В. Опыт методики преподавания русского языка как иностранного // Педагогика высшей школы. Международный научный журнал. № 2 (8); «Молодой ученый», Казань, 2017.

DEVELOPING STUDENT'S SPEECH IN ENGLISH LESSONS

*Abdusalomova Dilfuza Erkinovna
She is an English teacher law college in
Karshi district of Kashkadarya region*

Annotation: This article discusses ways to develop speech culture and reading skills in English classes.

Keyword: review, read carefully, get acquainted (need to explain)

We need to identify the role of reading in the formation and development of reading skills in a foreign language and its place in the learning process. It is well known that reading a foreign language has two functions:

1. Reading is the goal of foreign language teaching;
2. Reading is a tool for teaching a foreign language.

In the first case, it is recommended to read aloud, and in the second case, it is recommended to read aloud. It is necessary to teach silent reading in high school, because reading aloud belongs to certain people, such as teachers, actors, speakers. For many, the main goal is to get information while reading. This requires the development of silent reading skills. There are three types of reading when reading a text for information:

- a) Review b) Read carefully c) Get acquainted (need to explain)

The book aims to gain an understanding of the topic. All you have to do is quickly read some paragraphs or sentences in the introduction.

In the "introductory" type of reading, the student reads the text, article, or aims to know the exact content of the book and focuses all his attention (information) focuses on information, which is why this type of reading is sometimes called comprehensive reading.

Reading is a tool for learning a foreign language. Because reading is a form of speaking activity, it can also be an effective tool for teaching a foreign language. For example, it is scientifically proven that language material is better stored in memory when perceived through the senses of sight. Therefore, reading texts at an advanced level (grades 8-9-10) is one of the ways to increase students' vocabulary.

There are two types of reading comprehension,

1. Optional ("acquaintance" - oznokomitelye chtenie)

2. In "gifted" attention, students' attention is consciously focused on a specific task focused. For example: not only to the content, but also to the language units that express it are also focused.

Extensive (content only) and intensive (language from content) in the methodological literature material) reading texts are selected. Reading a foreign language helps to create a "language experience". Reading also helps to develop oral communication. For example, all analyzers involved in silent and aloud reading are involved. Reading aloud is especially important. For example:

- 1) In the development of pronunciation;
- 2) It is a valuable exercise in building speaking skills. (see signals are converted into audio signals).

Which aspect of mental activity (operations) during reading read according to orientation

- a) analytical
- b) synthetic types
- c) without translation
- d) differs in translation.

Using a dictionary, depending on the nature and level of support provided to students and reading without a dictionary is different. Types of prepared and unprepared forms of study, depending on the form of organization:

1. Types of study in the classroom and at home.
2. Read the teacher's assignment.
3. Read on your own.
4. Frontal reading (everyone reads the same text).

5. Individual reading.

The texts selected for reading take into account the interests and age of the students should be selected.

Books

1. Рогова Г.В. Методика обучения английскому языку. М., Просвещение,, 1977
2. Xoshimov U. X va Ekubov I. Y. —Ingliz tili o‘qitish metodikasi. T. “O‘qituvchi” 1995.

ONA TILI FANINING INTEGRATSIYA ASOSIDA OLIB BORISH

*Azimova Malika Mamatovna
Marg'ilon shahar 28-umumiy o'rta ta'lim maktabi
Ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada Ona tili fani ya'ni tilshunoslikning boshqa fanlar bilan o'zaro hamkorlikda olib borishning ahamiyati xususida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zalari: ona tili, matematika, kompyuter lingvistikasi, integratsiya. "Mening tasavvurlarim chegarasi ona tilimni bilishim chegaralarida tugaydi", degan ekan mashhur nemis mutafakkiri. Darhaqiqat, olam sirlarini anglashda ona tilining o'rni beqiyos. Shu ma'noda olamda hech bir fan yo'qki, o'z xususiy masalalarini o'rganishda til boyliklaridan so'zlardan foydalanmagan bo'lsa. Shu sababli bugungi kunda fanlar integratsiyasi asosida har bir fanning o'zlashtirilishida undagi qoidalar va tushunchalarni ifoda etish masalalari kun tartibidan keng joy egallamoqda.

Bunda mutaxassis-o'qituvchi birinchi navbatda o'z fanining nazariy asoslarini mukammal bilgani holda muayyan tilda ularni ifoda etish malakasiga ham ega bo'lishi zarur. Bu esa navbatida fanlar o'rtasida integratsiyani vujudga keltiradi. Bugungi kunda fan olamida maydonga kelib rivojlanib borayotgan yangi sohalardan biri matematik lingvistika yoki kompyuter lingvistikasidir. Bunda aynan matematika va tilshunoslik fanlari o'zaro hamkorlikka kirishadilar. Kompyuter lingvistikasi bo'yicha matn tuzish va uni tahrir qilish dasturlarini yaratishda ham matematika-informatika fanlari qonun-qoidalari va amallarini, ham tilshunoslikka oid bilimlarni ishga solishga to'g'ri keladi. Sir emaski, hozirgi kunda matnlarni boshqa tilga o'girishda "Clovar Translite", "Google Prome" kabi juda ko'p AKT tarjima dasturlaridan foydalanamiz. Bu maqsadimizga tez vaqt ichida oson erishishimizni ta'minlaydi. Bundan tashqari bu jarayon o'quvchilarning ona tili bo'yicha bilimlarini mustahkamlash, amaliy jihatdan sinovdan o'tkazish bilan birga chet tillariga xos til sistemasi va gap qoliqlarining tuzilishini o'rganishiga ham ijobjiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, bugungi kunda katta qiziqish bilan o'rganilayotgan ingliz tili gap tuzilishi sistemasi o'zbek tili gap tuzilishidan farq qiladi. Ziyrak o'quvchi bu dasturlardan foydalanar ekan, tarjima jarayonida matnlarda bo'layotgan o'zgarishlarni sezadi va har ikkala tilning grammatik qoidalari hamda lug'at tarkibiga tegishli bo'lган bilimlarni egallaydi. Masalan, o'zbek tilida gap tarkibida bo'laklar ketma-ketligi "ega-to 'ldiruvchi-kesim" tarzida tartiblansa, boshqa tillarda gap bo'laklari joylashuvi bunday emas. Masalan, ingliz, rus va yana bir nechta boshqa tillarda ular "ega-kesim-to 'ldiruvchi" holatida gap hosil qiladi. O'quvchi tarjima jarayonida ularning o'rin almashganini sezadi va o'zining nazariy bilimlarini amaliyotdag'i isbotini ko'radi.

Ammo ahvol shundayki, dasturlarni ko'pincha informatika va dasturlash ishlari bo'yicha mutaxassislar yaratadilar va uning bazasini ham o'zları to'ldirishga harakat qiladilar. Tabiiyki, ularning bilim darajasi soha mutaxassisi darajasida bo'lmaydi. Til bo'yicha yuqori bilim va salohiyatga ega bo'lган mutaxassislar esa dasturlash ishlari qiyinchilik sezishadi, kompyuter bilan "tillashish"ga qiynalishadi. Ko'rindaniki, maqsadga yetish, ya'ni tillardan foydalanishda mukammal elektron dasturlarga ega bo'lish uchun har ikki soha informatika hamda tilshunoslikda yetarli bilim-salohiyatga ega bo'lish, boshqacha qilib aytganda, fanlar integratsiyasiga erishish talab qilinadi.

Foydalilanigan adabiyotlar.

1. Mavlanova K. Ona tili darslarida badiiy matnning til xususiyatlarini integratsiyalash asosida o'rgatish metodikasi. – T.: 2016
2. Abdiyev M., Safarov P. Noan'anaviy dars shakllari. –S.: 1996
3. Rahimov A. Kompyuter lingvistikasi asoslari. – T.: 2013

NEMIS TILI RIVOJI

*Maxmudova Yoqutxon Xamdamovna
Farg‘ona shahar 10- mактаб
nemis tili fani o‘qituvchisi
e-mail:yoqut@inbox.uz*

Annotatsiya: maqlada chet tili fanining o‘qitilishi va rivoji, nemis tili faniga bo‘lgan qiziqishni oshirish, tilning mavqeini tiklash, rivoji uchun amalga oshirish lozim bo‘lgan ishlar xususida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: darslik, til ko‘nikmasi, mutaxassis, samara

Nemis tili fanining o‘qitilishi xususida turli fikrlar mavjud. Chet tili sifatida mavqeini saqlab qolish uchun esa bir qancha ishlarni amalga oshirish lozim. Bu borada O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti hamda O‘zbekiston Milliy universitetidan nemis tili o‘qituvchilar seminarlar tashkil etib bormoqda. Tashkil etilayotgan seminarlarda turli tashkilotlar fanning rivoji uchun o‘z hissalarini qo‘shmoqdalar. Yaqinda tashkillangan seminar-treningda ham Germaniyadagi Logan Gutenberg Mayns universiteti (Johannes Gutenberg-Universität Mainz) dotsenti Marion Grein (Dr. Marion Grein) o‘z ma’ruzasida nemis tilining mavqeい va tilning riviji borasida bir qator vazifalarni sanab o‘tdi.

Nemis tili fani oldida turgan vazifalar bo‘yicha tashkillangan ushbu ilmiy-amaliy seminar davomida ishtirokchilar Germaniyada chop etilgan yangi daslik va o‘quv qo‘llanmalar hamda ularni dars mashg‘ulotlariga joriy etish, ularning shu davrgacha amalda bo‘lgan darsliklar bilan o‘xhash va farqli jihatlari, o‘quvchilarning til bilish ko‘nikmalari, xusan, talabalarning nemis tilidan og‘zaki va yozma bilim ko‘nikmalarini rivojlantirishda mazkur qo‘llanmalarining roli, xorijiy tillarni o‘rgatish jarayonlariga yangicha yondashuvlar, dars mashg‘ulotlarini o‘qitishning ilg‘or innovatsion texnologiyalari, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalar yordamida qiziqarli shaklda tashkil etish, til o‘rgatishda muammoli yondashuvning ahamiyati kabi bir qator muhim masalalarni keng muhokama qildilar. Shu o‘rinda ta’kidlash kerakki, dotsent Marion Grein xonim – Germaniyaning Mayns universitetida nemis tilini chet tili ikkinchi til sifatida o‘qitish bo‘yicha magistrlik dasturining rahbari. U qiyosiy tilshunoslik (ingliz, nemis, yapon tillari) va katta yoshlilarni nemis tilini chet tili sifatida o‘rganishga ixtisoslashgan tilshunos. U tadqiqotlarini til va nevrologik sohalarda olib borgan. Talabalar va katta yoshdagi o‘quvchilarda tilni o‘qitish nazariyasi va amaliyoti bo‘yicha bir qator kitoblar, shuningdek, nemis tiliga oid darsliklar nashr ettirgan. Hozirda til o‘rganish usullari va o‘qitish uslublari, shuningdek, mashg‘ulotlarda raqamli va internet texnologiyalarni qo‘llash ustida ish olib bormoqda. Germaniyalik olima nemis tili o‘qituvchilar bilan o‘zining til o‘rgatishdagi tajribalari, universitetda, o‘zi tashrif buyurgan mamlakatlarda shunday treninglar chog‘ida o‘rgangan ko‘nikmalari xususida o‘rtoqlashdi. Dotsent Marion Greinning ta’kidlashicha, u dunyoning 15 mamlakatida bo‘lgan. O‘zbekistonga ilk bora 2009-yilda ilmiy anjumanda ishtirok etish uchun kelgan. 2010-yilda ham Toshkent va Samarqandda nemis tili o‘qituvchilar uchun mahorat darslari, seminar-treninglar tashkil etgan.

Seminar-trening davomida, shuningdek, universitetlar professor-o‘qituvchilar Germaniyada “Hueber” nashriyotida so‘nggi 2018-2019-yillarda nemis tilini xalqaro CEFR darajalarida o‘qitish maqsadida chiqarilgan va “Motive”, “Sicher” kabi so‘nggi nemis tili qo‘llanmalarida til o‘rganuvchilarning o‘qish va yozma nutqini rivojlantirish maqsadida berilgan topshiriqlarning sifati, samaradorlik darajasi, mashqlarni real hayotiy vaziyatlar bilan ham bog‘lagan holda rolli o‘yinlar va interaktiv usullar yordamida tashkil etish bo‘yicha o‘zaro fikr almashdilar. Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, bugun O‘zbekiston barcha sohalarda jahonning rivojlangan davlatlari bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘ygan. Shu jumladan, ta’lim sohasida ham Germaniyaning ko‘plab universitetlari davlatimizdagi oliy ta’lim muassasalari bilan hamkorlik shartnomalari va memorandumlar imzolashgan. Xorijiy ekspertlar bilan tashkil etiladigan bu kabi anjumanlar, mahorat darslari ana shunday do‘stlik aloqalarini mustahkamlabgina qolmasdan, yurtimiz

yoshlarining xorijiy tillarni aynan chet elda nashr etilgan va so‘nggi yutuq hamda tajribalarni o‘z ichiga olgan kitoblardan foydalangan holda o‘qishiga ham keng imkoniyatlar yaratadi.

Maktab ta’limi jarayonida ilmiy-amaliy seminarlarning ahamiyati katta. O‘qituvchining faoliyatini samarali tashkil etishda metodik tavsiyalar va metodik qo‘llanmalarni ish faoliyatida qo‘llash esa fan rivoji uchun muhim omildir.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. <http://xs.uz/uz/post/>
2. Qahhorova M. Nemis tilini o‘qitish metodikasi, 2011.
3. Ziyonet/uz

ONA TILI DARSLARIDA O'QITUVCHIDAN TALAB QILINADIGAN PEDAGOGIK MAHORAT

*Mirzaqulova Gulbahor Ashurovna
Surxondaryo viloyati, Sho'rchi tumani
32-umumi o'rta talim maktabi
ona-tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'limning eng samarali metod, vosita va usullarini qo'llash orqali o'quvchida tezkorlik, sezgirlik, topqirlik, qat'iylik, o'quv qiyinchiliklarini mustaqil yengish, o'z fikr va mulohazalarini erkin bayon etib, o'z nuqtai nazarini himoya qilish hamda ona tili mashg'ulotlarining samaradorlik darajasi xususida mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: O'quvchi e'tibori, ijodiy faoliyat, reproduktiv tafakkur, ijodiy tafakkur, qayta xotirlash.

Ma'lumki, yosh avlod tarbiyasi hamma zamonlarda ham muhim va dolzarb ahamiyatga ega bo'lib kelgan. Ammo biz yashayotgan bugungi kunda haqiqatan ham hayot-mamot masalasiga aylanib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasining Davlat ta'lim standartlarida barcha umumta'lim fanlarining o'qitilishini tubdan yaxshilash kuzda tutilgan. Ta'lim-tarbiya muassasalarining asosiy bo'g'ini hisoblangan umumta'lim maktablarida ona tili o'qitilishini tubdan yaxshilashni, ta'limning eng samarali metod, vosita va usullarini qo'llashni, muhumi o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishni talab etadi.

Ona tili mashg'ulotlari shunday olib borilmog'i lozimki, har bir o'rganiladigan til hodisasi o'quvchi e'tiborini o'ziga qaratsin, uni ijodiy faoliyat ko'rsatishga undasin, o'zligini namoish etish imkoniyatini yaratsin. Mashg'ulotlar o'quvchilarini ijodiy faoliyat ko'rsatishga, o'rganilayotgan til hodisalarining mohiyatlarini anglab, mustaqil fikrlashga va xulosalar chiqarishga, har bir o'quvchiga o'zligini namoish etish, o'z fikr va mulohazalarini erkin bayon etib, o'z nuqtai nazarini himoya qilishga keng imkoniyat yaratsin. Tezkorlik, sezgirlik, topqirlik, qat'iylik, o'quv qiyinchiliklarini mustaqil yengish, boshlangan ishni nihoyasiga etkazish kabi fazilatlarni tarkib toptirish o'qituvchi zimmasidagi dolzarb masaladir. Bir soatlik dars mashg'ulotlarida o'qituvchi o'rni kelganda reproduktiv tafakkurga, o'rni kelganda ijodiy tafakkurga tayanib ish ko'rmog'i maqsadga muofiq bo'lar edi. Bu esa o'z o'rnida umumta'lim maktablarida faoliyat olib borayotgan pedagoglarimizdan o'tilayotgan dars mavzusi qamrovini to'g'ri baholagan holda o'quvchilarning yosh xususiyati, bilim saviyasidan kelib chiqib ish ko'rmoqlikni talab qiladi. O'quvchilarning mashg'ulot samarasini kuzatash, tekshirish jarayonida o'qituvchi, o'quvchi kamchiligi, izlanganligidan dalolat ekanligi, agar izlanmaganida mutlaqo bu mashg'ulotni o'zlashtirolmasligi mumkiligini ta'kidlab, baholashi ham muhim masala, aslida. Chunki, aksariyat hollarda, mashaqqat bilan bajarilgan mashg'ulot, ko'ngildagidek samara bermasa, o'quvchi

rag'batlantirilmasa fanga nisbatan qiziqish so'nishiga sabab bo'ladi. Sinf xonasidagi har bir o'quvchi nazoratdan chetda qolmasli kerak. Bu vaziyat o'qituvchidan katta pedagogik mahorati talab etadi. Har bir o'quvchining bilim samaradorligini nazorat qilishda ulgurishi, og'zaki "tezkor test", "tezkor savol-javob" yoki o'yin topshirqlardan qay darajada foydalanishiga bog'liq.

Ona tili fanini o'qitishning asosiy maqsadi - o'z fikrini og'zaki va yozma tarzda to'g'ri va ravon bayon qiladigan, kitobxonlik madaniyati shakllangan, mustaqil va ijodiy fikrlay oladigan, o'zgalar fikrini anglaydigan

- muloqot va nutq madaniyati rivojlangan shaxsni kamol toptirishdan iborat. Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida Ona tili fanini o'qitishning asosiy vazifasi:

- o'quvchi shaxsini fikrlashga, o'zgalar fikrini anglashga, o'z fikrini og'zaki hamda yozma shaklda savodli bayon qila olishga qaratilgan nutqiy kompetensiyani rivojlantirish;

- o'quvchilarda grammatikaga oid o'zlashtiriladigan bilimlarni (fonetika, leksikologiya, so'zning tarkibi, so'z yasalishi, morfologiya, sintaksis, yozuv va imlo, tinish belgilari, nutq uslublari, stilistikaga oid tushunchalarni) rivojlantirish;

- ona tilining keng imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda to'g'ri va ravon bayon eta olishni rivojlantirishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat.

Bunday o‘zgarishlar har tomonlama sog‘lom va barkamol avlodni tarbiyalash borasidagi sa’y-harakatlarni kuchaytirishga muhim asos bo‘ladi.

Bu kelgusida yuqori malakali va raqobatbardosh, kompetentli utaxassiskadrlarni tayyorlash imkoniyatini yaratadi.

Ona tili ta’limi jarayonida o‘quvchilarning so‘z boyligini oshirish, so‘zdan nutqda to‘g‘ri va aniq foydalanish malakalarini shakllantirish va rivojlantirishga oid o‘yin va topshiriqlardan keng foydalanilsa, kata mavzular va bo‘limlar o‘rganilgandan keyin takrorlash mashg‘ulotlari “Topqirlar bellashuvi” asosida o‘tkazilsa, ona tili darslarida qayta xotirlash xarakteridagi topshiriqlar bilan ijodiy va ijodiy xarakteridagi topshiriqlaro‘rtasida mutanosiblik vujudga keltirilsa, tashkil etiladigan o‘yin-topshiriqlarning biri ikkinchisini to‘ldirishga qaratilsa, ona tili mashg‘ulotlarining samaradorlik darajasi yuqori bo‘ladi.1 Ona tili darslarini o‘tish jarayonida, o‘yin vaziyatlarini yaratish, har bir o‘quvchi uchun tezkor test yoki savollar berish, takrorlash mashg‘ulotlarini muntazam ravishda “Topqirlar bellashuvi” tarzida o‘tkazish, bunday bellasuvlarni sinflar kesimida tashkil etish, o‘yin-topshiriqlar tuzishga o‘quvchilarning o‘zlarini ham jalb qilish, topshiriqlarni bajargan o‘quvchini o‘zlashtirish saviyasiga qarab rag‘batlantirib borish maqsadga muofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bobomurodova A. Ona tili ta’limi jarayonida o‘yin-topshiriqlardan foydalanish. Toshkent-2009. 4-bet.
2. Umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standarti. Toshkent, 2017 y
3. Mengliyev B. Ijtimoiy buyurtma va til tadqiqi hamda ta’limi. Toshkent , 2011 y

O'RTA MAKTAB O'QUVCHILARINI YANADA MURAKKAB MATNLARGA QIZIQISHINI QO'LLAB-QUVVATLASH.

*Mukarramova Ra'no Davlatovna
Namangan viloyati Namangan shahar
71-umumiy o'rta ta'lim maktabining
1-toifali ona tili va adabiyot o'qituvchisi.*

Annotatsiya. Ko'pincha yoshlar, oxirgi marta qachon kitobni yaxshi ko'rghanligini so'rashganda, boshlang'ich maktabdagи давра yoki ovoz chiqarib o'qish vaqtini, ota-onalar yoshligida o'qigan yotish haqidagi ertaklarini yoki masalan, sevimli serialarga muhabbat qo'yganlarini eslashadi. Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilar ko'pincha rasmiy kitoblarni o'qishdan, bob kitoblari va turkumlarini o'qishga o'tishdan katta g'ururlanishadi.

Kalit so'zlar: o'qish, qiziqish, qobiliyat, kompetensiya, vositalar, o'rganish.

Agar bizning maktab tizimimizda bitta maqsad bo'lishi kerak bo'lsa, bu o'quvchilarga tug'ma qiziqish va ular o'rganayotgan mahorat va mazmundan faxrlanish tuyg'usini his qilishda yordam berishdir. Afsuski, ko'plab o'quvchilar maktabni o'qishga bo'lgan muhabbatini yo'qotib maktabni tugatmoqdalar. Ular stipendiya nimaga o'xshashligini tushunishadi, lekin doimo qiziqish olovini yoqish va shu olovni boqishni davom ettirish uchun o'rganish nimani anglatishini juda kam bilishadi.

O'rta maktab sinflarda ko'plab o'quvchilar o'qish identifikatsiyasini aniqlashning birinchi usullaridan biri o'qituvchilarga o'quvchi sifatida o'sish uchun nima zarurligini aniqlash uchun o'qituvchilarni baholashda berilgan ballardir. Biroq, o'quvchilar ushbu baholarning maqsadini tushunmasliklari va savollarga o'zlarining haqiqiy o'qish kuchli va qobiliyatlarini oshkor qilmaydigan tarzda javob berishlari odatiy holdir.

Agar o'quvchilar bilan tezlashtirilgan o'quvchi yoki leksika darajasidan ko'proq o'qish qobiliyati yoki mahorat darajasi to'g'risida suhbatlashishni normallashtirsak nima bo'ladi? Matnning murakkabligini o'zi aniqlagan ko'rsatkichlar kombinatsiyasidan foydalangan holda o'qish yutuqlari uchun o'z darajalarini yaratgan bo'lsalar-chi? Masalan, o'qituvchilar va o'quvchilar Google rubrikalari yordamida bиргаликда o'qish murakkabligi uchun sifat (ma'no qatlamlari, til konvensiyalari), miqdoriy (so'z va jumla uzunligi) va o'quvchiga xos (oldindan bilim talab qilinadi) ko'rsatkichlarini o'z ichiga olgan rubrika yaratishi mumkin.

O'quvchilar o'sishni o'lchash uchun turli xil vositalardan foydalanishlari mumkin, masalan, jurnal o'qish yoki baliq qushlarini muhokama qilish paytida bиргаликда yozuvlar. O'qituvchilar standartlarni va o'quv maqsadlarini o'quvchilarga qulay tilda o'zgartirib, ularni Google Formalariga qo'shishlari mumkin, shundan so'ng o'quvchilar ko'nikmalar va mashg'ulotlar o'rtaidagi bog'liqlikni aniqlashda va o'lchovli maqsadlarni belgilashda foydalanishi mumkin. So'ngra o'qituvchilar o'quvchilarga mustaqil va jamoaviy ravishda bilim olish imkoniyatini berish maqsadida bиргаликдаги izohlash yoki bиргаликда yozib olish kabi vositalarni sinf ichidagi munozaralar paytida qo'llashlari mumkin. O'qish haqidagi yozuvlarni to'playdigan aks ettirish jurnallari va portfellari o'sishni o'lchash uchun o'quvchilarning o'zini o'zi baholash usulidir.

Ko'p o'rta sinf o'quvchilari mualliflarga yoki kitoblar turkumiga muhabbat qo'yadilar, bu esa boshlang'ich maktabda sevib qolgan bob kitoblaridan tashqari o'qish ravonligini oshirish uchun ishlaydi. O'qituvchilar o'quvchilar bilan ish olib borishi mumkin, ular qiziqishlariga mos keladigan kitoblar turkumini aniqlash uchun boshlang'ich maktabdan boshlab ommabop bob kitoblarini ko'rib chiqish va mavzu va janr haqida ma'lumot berishlari mumkin. Masalan, agar o'quvchi "Origami Yoda fayllari" ni yoqtirsa, ular o'qituvchisi bilan bиргаликда ushbu kitoblar uchun janr tasnifiga mos keladigan, ammo uzunroq yoki leksile darajasidan yuqori bo'lgan kitoblarni aniqlashlari mumkin.

O'qituvchilar o'quvchilarni mактаб va sinf kutubxonalarining belgilanishi va rasmiy kitob, erta o'quvchi, bob kitobi, yosh kattalar va kattalar kabi toifalarga mos keladigan kitoblarning xususiyatlari bilan tanishtirishlari mumkin. O'quvchilar ushbu toifalarning har birida kitoblarning xususiyatlarini aniqlagandan so'ng, ular o'zlariga yoqadigan janrlardan qiziqish sarlavhalarini topishlari mumkin, bu ularga matnning murakkabligi darajasida organik ravishda o'tish nimani anglatishini osonlashtiradi. O'qituvchilar ularni baholash uchun Google rubrikalari kabi vositalar

yordamida murakkablik ko'rsatkichlarini aniqlashda ularni qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Kitoblarni toifalarga ajratish kitob xaridorlari va kutubxonachilar uchun foydalidir, ammo o'quvchilarga barcha kitoblar barcha o'quvchilar uchun ekanligini tushuntirish zarur, shuning uchun tekislash va yoshga moslik atrofidagi keraksiz zararli tamg'alar olib tashlanadi. Odadta kitobxonlar gravitatsiya qilishlari va kitoblar bilan yoqimli tajribalarga ega bo'lishining turli sabablari bor. Ko'pincha o'quvchilar zararli tilni o'zlashtiradilar, agar ular kompyuterda ishlab chiqarilgan yoki davlat tomonidan aniqlangan Lexile darajasi ostida bo'lgan kitoblarni o'qishni yoqtirishsa, ulardan uzoqlashishlari kerak, bu albatta bunday emas. Maqsad o'sishni doimo zulm bilan emas, balki kuch bilan o'sish orqali rag'batlantirishdir.

Biz bilamizki, o'quvchi sifatida o'sish ko'nikmalarni aralashtirishni talab qiladi. O'quvchilar o'zлari bilmagan so'zlarni o'qish va aniqlash uchun kontekstli maslahatlar yordamida ravon o'qishni rivojlantirish va so'z boyligini oshirish nimani anglatishini yanada chuqurroq anglashar ekan, o'qish pillapoyalari kabi vositalardan o'zлari uchun qaysi kitoblar o'zlarini qulay his qilishlarini yaxshiroq ko'rishlari mumkin. va tabiatan qiziquvchan bo'lgan va qo'yib bo'lmaydigan kitoblarni o'qiyotganda ichki motivatsiyani maksimal darajada oshirish.

Ota-onalar o'quvchilar uyda o'qiydimi yoki yo'qmi, darvozabon bo'lishni to'xtatganda, o'qituvchilar o'quvchilarning o'sishiga yordam berish uchun o'qish va murakkablikni qidirib turish uchun o'qituvchilardan ko'proq narsalarga ehtiyoj bor. Ko'plab boshlang'ich o'qituvchilar foydalanadigan vositalarni, masalan, tekislash, o'qishni baholash va o'qish jurnallari, o'rtal sinf o'quvchilari uchun mustaqil ravishda o'qish odatlari va didlarini rivojlantirgani uchun ularni bekor qilish mumkin.

Shu bilan birga, ushbu vositalarni o'quvchilar bilan birlgilikda o'qish ravonligini aniqlash va matnning murakkabligini kuzatish usullarini ishlab chiqish bilan almashtirish muhim ahamiyatga ega. Bunda o'quvchilar o'qishni haqiqiy usullar bilan baholash jarayonida ishtirok etishlari va turli janrlar va formatlarda o'qishga umrbod muhabbatni rivojlantirishlari mumkin.

O'quvchilar o'zlarining qiziqishlari bilan ko'proq tanishganliklari sababli, o'quvchilar uchun kitob klublari va kitobxonlik guruhlari foydali bo'lishi mumkin va ular uchun mavjud bo'lgan kitoblarning xilma-xilligi o'zlarining dunyosi chegaralari bilan kengayib boradi, chunki ular uyda tanish bo'lgan narsadan dastlab noma'lum bo'lishi mumkin bo'lgan narsalarga o'tishadi, masalan, ularning qo'shnilarini, jamoalari, davlatlari va mamlakatlari keng dunyosida.

Har bir o'quvchi chin dildan sevadigan kitobni o'qishdan kelib chiqadigan quvonchni biladi. Bu yozuvchining qanday qilib o'qitishi va ko'ngil ochishi borasida qiziqish, hayajon va hayratning ta'riflab bo'lmaydigan aralashmasi. Yozishni o'rgatadigan o'qituvchilar o'quvchilarni universal haqiqatlarni etkazish va eng samimiy va shaxsiy tajriba yoki hissiyotlarni ochish uchun til yordamida ishslashda qo'llab-quvvatlashga intilishadi.

Buning eng yaxshi usullaridan biri bu o'quvchilarga sevgan kitoblarini o'qish, ularni juda sevish sabablarini ochish va mustaqil ravishda ularni nafaqat o'quvchi va inson bo'lib o'sishga chorlaydigan keyingi kitobni izlashni o'rganishdir nafaqat boshlang'ich matabda, lekin o'rtal sinflarda ham.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Jumayev A. Bo'lajak o'qituvchi shaxsining ijtimoiy faollik omillari. "Xalq tailimi" jurnali, 2006
2. Йулдошев Х.К. Баркамол авлодни тарбиялаш оила, махалла ва таълим муассасала-ри хамкорлиги концепцияси. - Т., 2012.
3. **PQ-3271 13.09.2017** "kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"

ОНА ТИЛИ ВА АДАБИЁТ ФАНЛАРИНИ ЎТИШДА ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

*Дилнавоз Ўроқова
Оқдарё туман 52-ИДУМИ
она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси*

Аннотация: мақолада она тили ва адабиёт фанларини самарали ташкил қилишда инновацион таълим технологияларидан фойдаланиш хусусида фикрлар берилган.

Калит сўзлари: она тили, адабиёт, инновацион технологиялар.

Мутлақо янгича, мустақил фикрлайдиган, замонавий янгилик ва технологияларни ўзлаштиришга қурби-кудрати етадиган, миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида камол топаётган, маънавий ва жисмоний етук ёшларни тарбиялаш, уларни дарс машғулотлариға қизиқтириш, билим ва савиясини оширишдек эзгу ишларни амалга ошириш мақсадида таълим жараённида инновацион педагогик технологияларини қўллаш бугунги кунда катта аҳамиятга эгадир.

Шу максадда Оқдарё туман 52-ихтисослаштирилган мактаб-интернатида она тили ва адабиёт фанини ўқитишида инновацион таълим технологиялардан мунтазам равишида фойдаланилиб келинмоқда. Биламизки, инновацион таълим технологияларидан фойдаланиб дарс ўтиш қуидаги асосий мезонларни ўз ичига олади:

- фақатгина “қандай ўргатиш?” саволига жавоб бермай, балки у муҳим қўшимчалар килади –самарали натижка олиш учун қандай ўргатиш ва қандай оптимал ўқув жараёнини ташкиллаштириш кераклигини ёритади;
- тахминий натижаларга эмас балки аниқ вазифалар, аниқ талабларга таянган ҳолда, аниқ педагогик ғоя асосида лойиҳалаштирилади;
- билим олишда, таълим берувчига йўналтирилган, дарснинг методик ишланмаларидан фарқли ўлароқ, шахсий фаолиятларини хисобга олган ҳолда ютуқларни таъминлайди ва таълим оловчиларга йўналтиради;
- аниқ белгиланган натижалар билан иш олиб боради;
- маълум муддатда ва талаб бўйича қўйилган мақсадни амалга оширишда шубҳа туғдирмайдиган, фақатгина асосланган билимларга таянади;
- Ўқув мақсади қўйилгандан сўнг, мавзулар аниқ белгилангандан сўнг, тахмин килинган ўқув натижалари шакллангандан сўнг ва ўқув жараёнининг кетиши буйича қўйилган талаблардан сўнггина интерфаол усуслардан фойдаланиш мумкин. Акс ҳолда қўзланган мақсадга эришиб бўлмайди.

Она тили ва адабиёт дарсларини ўтишда тажриба сифатида инновацион таълим технологияларнинг асосан “Кластер”, “Балиқ скелети”, “Венн Диаграммаси”, “Эссе”, “Тоифалаш жадвали” каби турларидан фойдаланилди.

9-синф ўқувчиларида она тили ва адабиёт дарсларини ўтишда инновацион таълим технологияларидан фойдаланиш тажрибасидан хуросалар:

Кучли томони	<ul style="list-style-type: none">• тизимлаштирилган таълим асосида ўқувчилар билимларни фаол ўзлаштирилар;• айни пайтда, турли ғояларни ифодалаш ҳамда улар орасидаги боғлиқликларни аниқлашга имкон яратди;• ўқувчиларнинг қисқа, лўнда савол бериш, саволга қисқа, лўнда, тўғри ва аниқ жавоб бериш қобилиятини ривожлантириди;• мавзунинг мөхиятини чукур тушунишга ёрдам берди;• изланувчанлик, топқирлик қобилиятларини ривожлантириди;• ўқувчиларни тизимлаштириш (системага солиш), ижодий, таҳлилий мушоҳада қилиш кўникмаларини ривожлантириди.	
Ожиз томони	<ul style="list-style-type: none">• кўп вақт талаб этди;• таълимнинг техник воситалари билан таъминланган ўқув хона, алоҳида тайёргарлик талаб этди.	

Имкониятлари	<ul style="list-style-type: none">ўқувчиларга мустақил равиша билимнинг сифати ва савиасини холис баҳолаш, ўрганилаётган мавзу ҳакидаги тушунча ва тасаввурларни аниқлаш имконини берди;ўқувчиларлар сони чекланмаган бўлиши барча мавзуларни ўрганиш имкони бўлди;педагогдан маҳсус тайёргарлик ва илмий салоҳиятни талаб этди, шу билан бирга ўқувчи фаол иштирок этди;ўқувчиларнинг фанни ўзлаштириш кўрсаткичларини оширишларига имконият яратди	
Хавфлар	<ul style="list-style-type: none">Ҳар бир мавзуга индивидуал ёндашиб воситалар, усуллардан тўғри фойдаланилмаса мақсадга эришиш қийин бўлиши;Ҳар бир ўқувчининг билими, савиаси эътиборга олинмаса, ўқувчилар фаол иштирок этмаслиги.	

Хаммамиз гувоҳ бўлиб турибмиз, мана кейинги йилларда инновацион педагогик технологиялар ижобий самарасини бермоқда. Ўқувчилар мустақил равиша ўзларини қизиқтирадиган мавзулар буйича ахборот ресурс марказларидан, интернет тармоғидан ахборотлар йигиб, ўқитувчи ва ўқувчилар орасида маъруза қилмоқдалар. Бу эса ўқувчиларни келгусида кўпчилик олдида ўзини тута билиши, билганларини айтиб бериши, нутқини шакллантиришга ёрдам беради.

Адабиётлар

- Abdiyev M., Safarov P. Noan'anaviy dars shakllari. –S.: 1996
- Ziyomuhamedov B., Abdullayeva Sh. Pedagogika. – T.: 2000
- Mavlonova R. Pedagogika. – T.: 2001

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

*Ризокулов Хуришид Халимович
Преподаватель русского языка
Кызылтепинской средней школы
№42 Навоийской области*

Аннотация. Изучение государственного языка и языка межнационального общения, русского языка, занимает в нашей республике одно из важнейших мест, в том числе и в воспитании патриотизма и интернационализма, толерантности, культуры. И культура понимается как традиции, язык, культ, общность, социальность, система ценностей.

Ключевые слова. Современные технологии, инновация, образования, родной язык, методы обучения, грамматика, русская речь

В настоящее время в Республике Узбекистан определены стратегические приоритеты в развитии образования для формирования национальной модели многоуровневого непрерывного образования, интегрированной в мировое пространство и удовлетворяющей потребности личности и общества.

Одно из образовательных требований, характерных для нашего времени - это понимание и принятие чужой культуры, чужого мнения, т.е. осознание принадлежности к мировому сообществу. В этом отношении для повышения эффективности образования изучения узбекского, русского и английского языков имеет важное значение.

Огромное количество людей в мире по своей деятельности сотрудничает с носителями других языков и нуждается в свободном владении языками. Это связано с необходимостью взаимодействия людей в эпоху глобализации. Осознание того и что свободное владение языком возможно только при условии формирования и развития навыков по основным видам речевой деятельности, можно считать достижением методической науки. Общение базируется на теории речевой деятельности. Коммуникативное обучение языку носит деятельностный характер.

При изучении второго языка в первую очередь требуется овладение его звуковой стороны. Между тем на практике часто бывает так, что учащиеся, изучающие другой язык, либо пользуются фонетической системой родного языка, либо стараются усвоить звуковую систему изучаемого языка. При этом большие они испытывают затруднения в практике ее конкретного применения, что приводит к нарушению не только нормативного, но и зачастую коммуникативного аспекта неродного языка. Современная цель обучения русскому языку – формирование коммуникативной компетентности, представленной языковым, речевым и учебно-познавательным компонентами.

Инновационные технологии играют большую роль в обучении русскому языку. Их разработка тесно связана с появлением новых подходов к изучению языков. В настоящее время многие учителя пользуются современными технологиями. Инновационные подходы делают уроки русского языка подробнее, интереснее и ярче. Самостоятельный поиск решения, активная мыслительная деятельность учеников способствуют повышению эффективности учебного процесса. Правильная организация уроков с использованием инновационных технологий требует, чтобы каждый ребенок был занят решением посильной для него задачи, так как при этом условии можно поддержать у него интерес к учению. Современные методы занимают особое место и в педагогической деятельности учителя.

Преподавание русского языка в начальных классах узбекской школы предполагает формирование у учащихся навыков, позволяющих им понимать на слух элементарную русскую речь, свободно воспроизводить ее простейшие образцы, общаться в пределах учебной сферы. Основу такого общения составляют коммуникативные умения: лишь научив ребенка говорить (реальное общение), слушать, читать и писать на русском языке (в определенных рамках), можно добиться качественного достижения основной цели обучения. Необходимо прививать школьникам не только практические умения, но и формировать у них определенные качества личности: общительность, раскованность, желание вступать в контакт, умение взаимодействовать в коллективе. Современные цели обучения языкам заключаются в формировании у детей умения общаться в реальных

ситуациях. Это и есть коммуникативная компетентность и умение вести межкультурный диалог.

Использование инновационных технологий на занятиях в наших школах показало, что меняется отношение учеников к предмету, ребята не боятся проявлять свою инициативу в решении предлагаемых заданий, высказывать свое собственное мнение, стремятся овладеть программным материалом на более высоком уровне, чтобы справиться с заданиями. Считаю, что использование мою инновационных технологий на уроках русского языка в школе в дальнейшем будет позволять моим ученикам не только получать новые знания, создавать речевые произведения различных жанров, но и чувствовать собственную ответственность за конечный результат — стать языковой личностью.

Список литературы

1. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история. // Новое в лингвистике. Вып. 3. - М., 1963. - С. 174.
2. Карлинский А.Е. Основы теории взаимодействия языков. - Алма-Ата, 1990. - С. 39.
3. Верещагин Е.М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). - М., 1069. - С. 51.
4. Васильев С.Т. Разноязычные (смешанная речь) и типологии билингвизма личности / докт. дис. - М., 2000. - С. 246.
5. Беспалая Е.Н. Современные методы обучения в вузе. - М., 2004

BADIY ASARLARNI TARJIMA QILISHDA BADIY NUTQ MASALASI

*Tirkasheva Charos G'aniyevna
Samarqand viloyati Oqdaryo tumani
52-IDUMI 2-toifali Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
+998944745896*

Annotatsiya: maqlada tarjima jarayonida badiy nutq masalasi - bu katta, turli aspektlarga ega bo'lgan muammo hisoblanib, tadqiqotchilar oldiga bir qator uning yechimini topishini aniqlaydigan bir-biri bilan o'zaro bog'liq bo'lgan savollarni qo'yishi haqidagi fikrlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: asosiy tushunchalar, til aspektlari, statik tizim, morfologik, sintaktik,, sistematik.

Tarjima jarayonida badiiy nutq masalasi - bu katta, turli aspektlarga ega bo'lgan muammo hisoblanib, tadqiqotchilar oldiga bir qator uning yechimini topishini aniqlaydigan bir-biri bilan o'zaro bog'liq bo'lgan savollarni qo'yadi. Buning uchun tadqiqot uchun materiallar tahlilining til aspektining uning nutqdagi amalga oshgan ifodasi bilan birikishi kerak, bu esa tilning o'zaro ta'sirini statik tizim va nutqni dinamik tizim sifatida ko'rinishiga imkon beradi.

Matn o'rganilishining lisoniy va nutqiylar aspektlari tarjimasini masalalarida umumiyligi va o'zaro uyg'un muammolar mavjud bo'lib, leksik birliklarni tahlil qiluvchi tilning o'ziga xos xususiyatlarisiz badiiy tarjima masalalarini tushunib yetish mumkin emas, boshqa bir tomonidan ularni nutq doirasiga kirmasdan turib ham tasvirlab bo'lmaydi. Bu ikkita aspektning hissiy bo'yoq dorlikka ega leksik birliklarning A.N.Tolstoyning "**Sarsonlikda**" trilogiyasining tahlili jarayonida sintez qilinishi hamda uning T.Axtamova tomonidan tarjima qilinishi shuni ko'rsatdiki, badiiy tarjima muqobil birliklardan foydalanish yoki uning o'rindoshlarini izlash bilangina kifoyalananib qolmaydi. Ko'pgina holatlarda ijodiy o'ziga xoslik va tarjimonning ijodiy imkoniyatlarini aks ettiruvchi badiiy butunlikning original sistemasi yuzaga keladi.

"**Sarsonlikda**" - epik asar bo'lib, unda keng hudud va katta davrni qamrab olgan tarixiy global voqealardan hodisalar avj oladi. Tarix qahramonlarning xatti-harakatlari va taqdirlari bilan o'zaro bog'langan munozaralar, tarixiy paralellar, assotsiatsiyalar ko'rinishlarida estetik faol fon obrazini beradi. Muallif nutqi turli xil personajlar nutqi bilan galma-gal kelib va qissanavislik negizida qurilib, asosiy rolini subyektiv-baholovchi, emotSIONAL-ta'sirchan ma'lumot o'ynaydigan ma'lumotlar qatlamlarini yaratadi. A.N.Tolstoyning uslubini turlicha baholab, ko'pgina adabiyotshunoslar yozuvchi badiiy so'zining muhim belgisi madaniy-tarixiy fon, to'liq foje va dramatizm yaratuvchi mantiqiy-tushuncha va obrazli- emotSIONAL asos hisoblanishini tasdiqlab o'tishgan. Muallif o'y-fikri mohiyati personajlar nutqi orqali ham eshitiladi. Bu A.N.Tolstoyning "badiiy fikrlash paralleligi" ning ko'rinishlaridan biridir. Baholovchi kontekst romanning baholash maydonini yaratib, muallif tilidagi va asosan, qahramonlar tilidagi singari katta miqdordagi emotSIONAL-baholovchi so'zni chaqiradi

Muallifning o'zining tilida ko'pincha neytral so'zlar ishlataladi. Lekin, tasvirlanayotgan hodisalarga muallifning munosabatini bera turib, ular roman kontekstida emotSIONAL-baholovchi fikrning ortishiga erishadi. X.X.Mahmudovning yozishicha, "guruhlarning har birida stilistik asos va stilistik sirti o'rtasidagi aloqani saqlash katta mehnat talab qiladi (bunday aloqa kommunikativ ahamiyatga ega bo'lib, tilning leksik-grammatik vositalari bilan ifodalanadi), lekin guruuhlar orasidagi aloqa munosabatlarining saqlanishi, bu ikki guruh komponentlari, bunday aloqa ta'sirli xarakterga egaligi uchun, tarjimon uchun kutilmagan qiyinchilik tug'diradi. Axir, bosh obraz bilan bunday ta'sirchanlikning saqlanishi stilistik kompleks taqdirini va natijada, butun original kontekst taqdirini ham hal qiladi".

Badiiy asarning baholash maydoni, nafaqat tildagi so'zning stilistik ma'nosi bilan, balki kontekstual ma'nosi, to'lig'icha kontekst bilan shakllanadi. Matnning neytral birliklari ham mag'izli, stilistik mazmunga boy birliklar, stilemalarga nisbatan periferiya ma'nosini olib, kontekst bilan bezaladi. Stilemlar tayyor asarni emas, balki yozuvchining noyob hissiyorini ifodalash uchun ishlataladi. Shunday «yagona so'zlar» bo'lmish stilemlar har qanday haqiqiy yozuvchida mavjud va bir ijodiy konteksti boshqasidan farqlaydi. Subyektiv jihatdan yozuvchining ijodiy asosi dunyoning individual tasvirini yaratuvchi intellektual emotSIONAL-baholi ko'rinishdagi stilemlardan iborat.

Bunday vaziyatda baholovchi-emotSIONAL ma'no designit va konnotatsiya bilan qo'shiladi,

shuningdek, ajralmas birlikda yaqqol ko‘rinadi. U tarqoqligi, sochilganligi bilan xarakterlanib, yozuvchining obyektiv reallikka bo‘lgan munosabatini bildiradi. Bunday munosabatning hosilasi dunyoni individual ko‘rinishi va uni baholanishi bo‘lgan intellektual va emotsional baho sanaladi. Bunda stilemalar ma’nosи, “stistik mazmuni” til birliklarining fikriy va lisoniy mohiyati yozuvchining badiiy hissiyoti bilan qiyofasi o‘zgartirilgan o‘ziga xos doirani ifodalarydi.

Bir tomondan, shunday til birliklari mavjudki, ular o‘zining emotsional-baholash ma’nolari bilan matn tarkibiga kiradi. Boshqa bir tomondan esa butun birlik sifatidagi matn mavjud bo‘lib, emotsional-baholovchi, ta’sirli fonga ega bo‘lib, ularni yaratishda stilemalar ishtirok etadi. Alovida so‘zlarga badiiy kontekst stilemalarida yaratiladigan emotsional-baholovchi fonning ta’siri shunday vaziyatga yuzaga chiqadiki, unda nutqiy darajada so‘nggisi ko‘proq ifodaviy imkoniyatlariga, keng miqyosda aytganda ularning emotsional-baholovchi semantikasiga ega bo‘ladi.

Har qanday badiiy asar kabi, “Sarsonlikda” romani aytilgan va ko‘zda tutilgan narsalardan iborat. Unga matnga mos bo‘lmagan, uning organik strukturaviy elementi sifatida yuzaga chiquvchi o‘zining tag ma’nosи muvofiq keladi. Tag ma’no muallif tomonidan programmalashtiriladi, chunki badiiy matnning qabul qilinishi muallifning o‘quvchi bilan ichki dialogini nazarda tutadi. Emotsional kontaktning vositalaridan biri konnotatsiya hisoblanib, u emotsional tag ma’noni yaratadi. Badiiy asar matnini o‘rganish jarayonida tag ma’noga ega emotsional-baholovchi qatorni topish zaruriy shart sanaladi, va bu esa, shubhasiz, matnning asl matnga bo‘lgan muqobilligi tushunchasini fanga kiritadi.

Foydalilanilgan adabiyotlar:

1. Solijonov Y. Badiiy nutq // O‘zbek tili va adabiyoti, 1979 2-soni.
2. Sultonova M. Yozuvchi uslubiga doir. – T.: 1973
3. Umirqulov B. Poetik nutq leksikasi. – T.: 1990

O'QUVCHILANI ADABIYOT DARSLARIDA IJODIY FIKRLASHGA O'RGAТИSHNING ILMİY-NAZARIY ASOSLAR

*Ubaydullayeva Gulchexra Bazarbayevna
Ohangaron tumani 6-sonli umumiy o'rta ta'llim maktabining
II-toifali ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.
Tel; +99899 436 81 68*

Annotatsiya. Ushbu maqolada adabiyot fanini o'qitishda interfaol metodlarning ahamiyati va o'quvchilarni ijodiy fikrlashga o'rnatish haqida ma'lumotlar, ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda metodlari berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: ijodiy fikrlash, tafakkur, og'zaki nutq, yozish ko'nikmasi, metod.

Adabiyot fanining oldiga qo'yiladigan bugungi vazifalar milliy hamda jahon adabiyotining nodir namunalarini o'qitish orqali o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy dunyosi, adabiy-estetik didini shakllantirish hamda ularda mustaqil fikrlash, obrazli tafakkurga oid bilim, ko'nikma, malakalarni hosil qilish va rivojlanadir; badiiy adabiyotga qiziqtirish orqali o'quvchilarning ma'naviyatini, dunyoqarashini kengaytirib, mustahkamlab borishdan iborat.

O'quvchilarda mustaqil va ijodiy fikrlash layoqatini shakllantirish ta'llimning asosiy maqsadlaridan biridir. Jumladan, adabiyot ta'llimidagi o'quv topshiriqlarning mazmuni ham muloqot asosida o'quvchini ijodiy fikrlashga undaydi.

Ijodiylikning yana bir belgisi yangilik topa bilishdir. Masalan, o'quvchi dars jarayonida yangi ijod mahsulini yaratishi (buning o'zi ham oldindan rejajashtirmagan bo'lishi mumkin), bir mavzuda turli matnlar tuzishi mumkin. Ijodiy tafakkur o'quv topshiriqlari orqali shakllanadi. Shu bois maktab darsliklarida o'quv topshiriqlarning xarakteriga juda katta e'tibor qaratilgan. Ijodiylikning yana bir muhim belgisi mustaqil ishlashdir. Mustaqil ishlash, birinchidan, ko'nikma va malakalarni talab etsa, ikkinchidan, tafakkur va xotira bilan chambarchas bog'langan.

Adabiyot o'qitishda oldingi o'rganilganlarga tayanib, yangi tushunchalarni kuzatish, guruhlarga ajratish, qiyoslash, umumlashtirish orqali o'zi mustaqil qoida, ta'rif chiqarishga o'rgangan o'quvchi bir-biriga o'xshash va farqli hodisalar ustida ishlaydi, o'qituvchi yordamida xulosa va hukm chiqaradi.

Adabiyot o'qitishning vazifasi o'quvchini kitobga ishqiboz, o'qiganini idrok etadigan, idrok etganini tahlil eta oladigan inson qilib tarbiyalashdan iborat. Adabiyot o'quv fani sifatida murakkab va ko'p qirralidir. Umumta'llim maktablarida o'quv fani sifatida o'qitiladigan ana shu adabiyot darslarida asarlari ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalashga xizmat qiluvchi va shoirlarning hayot yo'li va asarlari turli bosqichlarda o'rgatiladiki, bu zamonaviy pedagogikaning o'z dolzarbligini yo'qotmaydigan masalalaridan sanaladi. Ayni paytda adabiyot darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlanadir, ularni mustaqil fikrlaydigan tafakkuri ozod shaxslar qilib tarbiyalash asosiy vazifalardandir.

O'qituvchi darsga tayyorgarlik ko'rish mobaynida o'quv vositalarini dars mavzusiga qarab tanlaydi va asosiy e'tiborni qo'llaniladigan metodlar va o'quv vositalariga qaratadi. O'qituvchi har bir mavzuga mos yangi usullar va texnik vositalardan o'z o'rnida va unumli foydalana olsa, shundagina ko'zlagan maqsadga erisha oladi. Bu esa o'quvchilarni mustaqil bilim olishga, berilgan aniq mavzu bo'yicha atroflicha fikrlashga va ijodiy faol bo'lishga yo'naltiradi. Bu jarayonda interfaol usullardan foydalilaniganda o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosa chiqarish, o'z fikrini bayon qilish, sog'lom muloqot, munozara, vaziyatni baholash ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib boradi. Ijod bu - faoliyat. Lekin o'quvchining barcha xatti-harakatini ijodiy faoliyat deb atay olmaymiz. Ijodning amaliyotdagi natijasi originallik va noyobligi bilan ajralib turadi.

Muammoni eski usul, yondashuv bilan yechish imkoniyati bo'lmaganda, oldin qo'llanilmagan, innovatsion vositalardan foydalananib natijaga erishish ijod hisoblanadi. Ijod insonning qobiliyati, maqsadi, intilishi, ijtimoiy-psixologik muhiti kabi omillar bilan bog'liq. Dars davomida mavzu yuzasidan kelib chiqqan muammolarni innovatsion texnologoyalarni qo'llash orqali oson yechimini topish mumkin.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. A. Zunnunov va boshq. Adabiyot o'qitish metodikasi. - O.: "O'qituvchi41, 1992.
2. Xazratqulov O'.M.Uzmanboyeva M.H.Rustamov S.S.Ta'llimi tashkil etsihda zamonaviy interfaol metodlar.O'quv- uslubiy tavsiya.-Toshkent-2016

XALQ O'YINLARINING NOMLANISHIDA ONOMASTIK QONUNIYATLARNING O'RNI

*Hamidova Nigora Urinovna
Navoi Davlat Konchilik Instituti
“O‘zbek va chet tillar” kafedrasi katta o‘qituvchisi
nigora.khamidova.1969@mail.ru
+998 91 3375434*

Annatasiya: Xalq o'yinlarining nomlari har doim ko'proq ma'noni anglatadi, ma'lum bir ma'noga ega bo'ladi. Dunyo tushunarsiz tarzda qurilgan, ammo bizning tushunchamizda bu o'rinni. va shuning uchun qadimgi zamonlardan beri xalq o'yinlarining nomlari uning qanday o'yin ekanligini, o'tmishi, kelajagi va buguni bilan deyarli bog'liq ekanligi ko'rindi.

Kalit so'z: onomastika, xalq o'yinlari, ta'lim, milliy, rivojlanish

Xalq o'yinlar - bu an'anaviy bayramlar yoki milliy taqvim bayramlarida boshlang'ich o'yin turlari bo'lib, hozirda ular etno-madaniy festivallar va musobaqalar shaklida o'tkazilib kelinmoqda. Bundan tashqari, bunday tadbirdilar davomida folklor jamoalarining chiqishlari, hunarmandchilik va etno-oshxona taomlari yarmarkalari ham o'tkaziladi. Ularning hammasi o'z nomlariga ega.

Xalq oyinlari o'zi nima? Xalq o'yinlari har doim barcha jamiyatlarda tarbiyaviy vazifani bajargan. Ta'limning boshqa turlaridan farqli o'laroq, xalq o'yinlarida bu jarayon oson va raqobat shaklida kechadi. Ularning yordamida jismoniy va aqliy rivojlanish mumkin. Qoida tariqasida, xalq o'yinlari hamma uchun ochiq va shuning uchun ular ta'limning eng demokratik turi hisoblanadi.

An'anaviy o'yinlar oylar va quyosh sikllari va yil davomida qishloq xo'jaligi tadbirlari bilan chegaralangan an'anaviy milliy taqvim yoki an'anaviy bayramlarning marosimlari va bayramlarining bir qismi sifatida o'tkaziladi. Shu sababli, ular o'xshash landshaft va iqlim zonalarida istiqomat qiluvchi ko'pchilik odamlar uchun bir xil vaqt oralig'iga tushadi. Xuddi shu sababga ko'ra, an'anaviy o'yinlar sanasini va nomini ko'chirish ma'nosiz.

O'yin qoidalari katta ma'rifiy ahamiyat beriladi. Ular o'yining butun yo'naliшини belgilab beradi, ishtirokchilarning xatti-harakatlari va xatti-harakatlarini, o'zaro munosabatlarni tartibga soladi, iroda va xarakterni tarbiyalashda yordam beradi. Shuningdek, ular faol fikrlashni rag'batlantiradi, ongni kengaytirishga yordam beradi, atrofdagi dunyo haqidagi fikrlarning ravshanligini ta'minlaydi va barcha aqliy jarayonlarni takomillashtirishga yordam beradi.

Xalq o'yinlarning onomastik nomlarining tasnifi ikki belgi - etnik va taqvimga asoslanadi. O'yinlarning onomastik nomlarining etnik holati marosim va semiotik xususiyatlar bilan belgilanadi. O'yinlarning taqvim holati ular o'tkaziladigan milliy bayramlar bilan belgilanadi. Va bu ularning sport nomlarida tubdan farqli ekanligini bildiradi. Xalq o'yinlari nomlari dasturi taqvim va etnik holatlarga qarab tuzilgan.

Xalq o'yinlarini nomlanish amaliyoti odatiy huquq printsiplariga - an'anaviy mezonlar asosida natijalarni tarixan ishlab chiqilgan usullariga asoslanadi. Bundan farqli o'laroq, xalq o'yinlarining onomastik nomlanishi deb oldin nomlangan o'yinlar zamonaviy qonunlarda raqib jarayonining onomaistik nomlanishi o'ziga xosligida ifodalangan protsessual jihatlarga egadir.

Onomastik nomlanish nazariyasi kontekstida an'anaviy o'yinlarning tipologiyasi etnik yo'naliш bo'yicha qurilgan. Bundan tashqari, mavjud xalq o'yinlari tasnifiga integratsiyalashishni osonlashtirish uchun tipologiya shuningdek toifalar bo'yicha nomlanish taqdim etiladigan musobaqalar turlari bo'yicha qurilgan.

Adabiyotlar:

1. Levashov E.A. Geografik nomlardan olingan sifatlar lug'ati. - M., 1991 yil
2. Murzaev E.M. Ommabop geografik atamalar lug'ati. - M., 1991 yil.
3. Kilasov A.V. An'anaviy o'yinlar va etnosport: umumiy tasniflash // Jismoniy madaniyat nazariyasi va amaliyoti, 2014 yil.
4. Staltman V.E. Onomastik leksikografiya. - L.: Fan, 1991 yil.

NEMIS TILINING MAVQEI

*Yadgarova Nigora Adhamovna
Farg'ona shahar 10-maktab
nemis tili fani o'qituvchisi
e-mail:yadgarova@gmail.com*

Annotatsiya: maqolada nemis tilining mavqeい va uni O'zbekistonda o'qitilishi, o'quvchilarning fanga bo'lgan munosabati xususida so'z boradi

Kalit so'zlar: chet tili, nemis tili, rasmiy til, dunyo tili

Darhaqiqat ta'lif va tarbiya g'oyatda muhim masalalardir. Har bir mamlakat o'z rivojini ta'lif va tarbiya bilan bog'laydi. Mamlakatimizda ham bu sohaga e'tibor juda baland. Ayniqsa oxirgi o'n yil ichida chet tillarining o'qitilishi sifatini takomillashtirish borasida salmoqli ishlар amalga oshirildi. Ammo ayrimlarda esa nemis va fransuz tillarini chet tillari sifatida o'rgatilishining nima keragi bor degan fikrlar yo'q emas.

1980-yillarning boshlarida nemis hali ham asosiy chet tili deb hisoblanar edi. Hozirgi paytda esa ommada bu til kerak, bu til kerak emas degan fikrlar tug'ildi. Men hozir nemis tili nima uchun kerak degan savolni o'rtaga tashlab, o'zim javob berishga harakat qilaman. Nemis tili bu Yevropada eng ko'p gaplashiladigan til. Nemis tili Yevropadagi eng ko'p odamlar uchun ona tilidir. Nafaqat Germaniyada nemis tilida gaplashadi, balki Avstriya, Shveytsariya, Lyuksemburg va Lixtenshteynning rasmiy tilidir. Bundan tashqari, nemis tili shimoliy Italiya, sharqiy Belgiya, Gollandiya, Daniya, Fransiya sharqida, Polsha, Chexiya va Ruminiya aholisining ko'p qismi uchun ona tilidir. Nemis tilini o'rganish sizni dunyo bo'ylab 120 million nemis tili ona tilisi bo'lganlar bilan birlashtiradi va ko'p odamlar nemis tilini ikkinchi til sifatida o'rganadilar. Bu butun dunyo bo'ylab o'rganilayotgan chet el tillari bo'yicha uchinchi, shuningdek, Yevropa va Yaponiyada ingliz tilidan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Bundan tashqari, nemis iqtisodiyoti juda raqobatbardosh.

Germaniya Yevropa Ittifoqining iqtisodiy markazidir. 2007-yilda Germaniya jahon eksportida yetakchi o'rinni egalladi. Germaniya mahsulotlari raqobatbardosh va xaridorgir bo'lib, 2006-yilda mamlakatning tashqi savdo aylanmasi 162 milliard yevroga etdi va har yili o'sishda davom etmoqda. Nemis tilini bilish sizga biznes qilish imkoniyatini beradi. Germaniya iqtisodiyoti ko'plab biznes imkoniyatlarini taqdim etadi. Dunyoda ikkinchi eng rivojlangan iqtisodiyotga ega bo'lgan yaponlar uzoq vaqt davomida ularga nemis tilidan bilim berishning foydasini tushunib etishdi: 68% yapon talabalari nemis tilini o'rganishadi.

Shuningdek, nemislar novatorlardir. Gutenbergning bosma nashri, Gerts tomonidan elektromagnit to'lqlarning kashf etilishi, Erixich tomonidan kimyoterapiyaning rivojlanishi, Eynshteynning nisbiylik nazariyasi, Brandenburg tomonidan MP3 musiqa formatining yaratilishi ... Tarix davomida nemislar vaqt sinovidan o'tgan va ular hanuzgacha oldingi o'rnlarda turishibdi. Nemis tilida juda ko'p internet sahfalar mavjudligi. Nemislar yirik kashfiyotchilar bo'lganligi sababli, ularning Internetda mavjudligi juda sezilarli. sakkiz million domenga ega, nemis yuqori darajali .de domeni .com kengaytmasi bilan ikkinchi o'rinda turadi.

Nemis tilida so'zlashuvchi mamlakatlarning boy madaniy merosi Germaniya shoirlar va mutafakkirlar mamlakati hisoblanadi: Y.V. Gyote, T. Mann, F. Kafka, G. Xess – bularning asarlari dunyoga mashhur bo'lgan bir necha mualliflar. O'rta asrlarning ulug'vor me'morchiligidan Bauhausning avangard yo'nalishigacha, Dyurerning yog'och o'ymakorliklaridan Nolde, Kirchner, Kokoschki ekspressionizm durdonalarigacha dunyo san'ati va me'morchiligiga katta hissa qo'shildi. Falsafa va fanni nemis mutafakkirlari ishtirotkisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Kant, Hegel, Marks, Nitsshe va boshqalar falsafasi zamonaviy jamiyatga katta ta'sir ko'rsatdi.

Psixologlar Freyd va Yung insonning xatti-harakatlari haqidagi g'oyalarni abadiy o'zgartirdilar. Uchta nemis tilida so'zlashadigan mamlakatlarning olimlari fizika, kimyo va tibbiyot sohalarida ko'plab Nobel mukofotlariga sazovor bo'lishdi. Nemis tilini bilish sizga ushbu odamlarning asl tilida yaratgan asarlari bilan tanishish va madaniyatni to'liq anglash imkonini beradi. Ushbu sohalarga qiziqqan har bir kishi avtomatik ravishda tilni bilish orqali o'z bilim va ko'nikmalarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <http://xs.uz/uz/post/>
2. Zyonet/uz
3. Nemis tili. Qo'llanma – 1995.

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ПОВЫШЕНИЯ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

*Бердиева Гулчехра Хайтова.
Учительница русского языка и
литературы ГСО школы №12
города Навои Навоийской области
Телефон: 99-752-75-77*

Аннотация: В последние годы основные пробелы педагогического процесса связаны с дальнейшим совершенствованием процесса образования, направленным на развитие личности школьников. Для целенаправленного и систематического развития интеллекта, самостоятельности учащихся следует применять современные педагогические технологии, направленные на активизацию и интенсификацию познавательного процесса, на повышение качества знаний и в итоге – на саморазвитие личности.

Ключевые слова: современного образования, педагогические технологии, навык письма, качества знаний

Главной целью современного образования определяется - достижение учащимся уровня, достаточного для обеспечения его самореализации и гарантирующего прогресс в развитии и поступательное движение современного общества. Но ориентация на максимум усвоения учебного материала привела к заметной перегрузке учащихся: уровень требований для большинства из них стал непосильным. Как следствие – снизился интерес к учебе и уверенность в себе. Поэтому дифференцированный подход к процессу обучения – это одно из средств здоровье сберегающих технологий.

Реализация данной цели возможна через решение трех основных задач:

- достижение уровня образованности, соответствующего потенциалу учащегося и обеспечивающего дальнейшее развитие его личности и возможность продолжения образования, в том числе и путем самообразования.

формирование у каждого учащегося опыта творческой, социально значимой деятельности в реализации своих способностей.

накопление у учащихся опыта общения и взаимодействия, основанных на гуманистических отношениях. Под уровнем образования (образованности) понимается - качество личности, которое определяется способностью решать задачи познавательной, ценностно-ориентационной, коммуникативной и преобразовательной деятельности, опираясь на освоенный социальный опыт.

Основой любого уровня образованности является, прежде всего - ГРАМОТНОСТЬ. В данном случае: грамотность - уровень образованности, характеризующийся способностью использовать основные способы познавательной деятельности, через восприятие и текстовую передачу лингвистической информации.

Грамотное письмо предполагает умение находить, узнавать явления языка на основе так называемого орфографического навыка, который помогает пишущему остановиться, задуматься, проверить себя, когда это надо.

К сожалению, не все учителя осознают смысл этого. Поэтому наиболее распространенной причиной низкой орфографической грамотности учащихся является отсутствие сформированности орфографического навыка. Орфографический навык - это сложный навык. Он создается в процессе длительных упражнений и основывается на более простых навыках и умениях, таких как:

- 1) навык письма;
- 2) умение анализировать слово с фонетической стороны;
- 3) умение устанавливать морфемный состав слова и вычленять из слова орфограмму, требующую проверки;
- 4) умение подвести орфограмму под соответствующее ей правило.

Для достижения цели (повышение грамотности, орфографической зоркости) постоянно провожу предупредительные диктанты. Методика проста и известна всем: сначала ученики устно повторяют основные правила орфографии и пунктуации, на которые даётся диктант. Перед записью текст разбирается устно (под руководством учителя) с орфографической

точки зрения и пунктуационной (в зависимости от цели урока) Такой разбор может охватить все трудные в том или ином отношении написания, встречающиеся в данном тексте, или некоторые из них (имеется ввиду одно из нескольких правил, проходимых или повторяемых в данный момент).

Библиографический список

1. Андреева Ю., Туркова К. Русский без нагрузки. – М.: АСТ, 2017.
2. Гордеева Е. Уроки практической орфографии. - М.: ВЛАДОС, 1999.
3. Клепова Е. Как запомнить все правила русского языка. – М.: АСТ, 2016.
4. Макарова Б. Абсолютная орфографическая грамотность за 30 дней.– М.: АСТ, 2010.
5. Сычева Н. Пишем без ошибок. Все правила русского языка. 100% грамотность за 20 минут в день. – ПРАЙМ, 2007.
6. Тоцкий П.С. Методика орфографического чтения. – М.: Просвещение, 1991.
7. Федоренко И.Т. (Пальченко) «Зрительные диктанты».
8. <https://urok.1sept.ru/articles/411317>
9. <https://urok.1sept.ru/articles/685451>

UNIVERSAL GRAMMAR THEORY

Amanova Hulkar Olimjonovna
english teacher
Surxandarya region Uzun district
school 14
e - mail:hulkar@gmail.com

Annotatsiya: the article discusses the theory of universal grammar and the role of grammar in teaching English

Kalit so‘zlar: grammar should be taught, implicit manner, Universal Grammar Theory

The Universal Grammar (UG) school of thought was established in the 17th century (Cram, 1981). However, it was revitalized by and is normally associated with the linguistic philosopher Noam Chomsky in the 1980's (Cook, 1989). Chomsky hypothesized that learning a foreign language is no different from learning our first language. According to Chomsky, the UG is a "mental organ" that all humans are born with (Del Valle-Gaster, 2006); it is the linguistic structures that are assumed to be common in all languages. Thus, according to UG supporters, there is no need for formal grammar instruction for ELLs because they already have these basics (Cook, 1989; Nassaji & Fotos, 2004) what is needed is exposure to meaningful input in the targeted language (Cook, 1989). Hence, the UG theory calls to exclude explicit grammar instruction in ELL teaching (Nassaji & Fotos, 2004). **Second Language Acquisition Theory (SLA)** Another major theory that was strongly influenced by Chomskian ideas is the Second Language Acquisition (SLA) theory (Del Valle- Gaster, 2006). Influenced by the naturalist movement and the Universal Grammar theory, Stephen Krashen established his Second Language Acquisition theory (SLA) in the 1980s (Del Valle-Gaster, 2006). Through his theory, Krashen explains that English as a second (ESL) or other language (ESOL) learners acquire language in the same way that children learn their first language, that is, through comprehensible input. Krashen emphasizes that there is no need for grammar instruction in language acquisition (Nassaji & Fotos, 2004). Instead ELLs need to be exposed to a rich language environment that offers meaningful input in the targeted language. This factor enables them to master the language in a natural and fluent manner. The SLA theory is built on five hypotheses: 1) Learning hypothesis, 2) Acquisition hypothesis, 3) Natural Order hypothesis, 4) Input hypothesis. 5) Affective Filter hypothesis (Del Valle-Gaster, 2006; Altenaichinger, 2002). The SLA theory basically views language learning and language acquisition as two different modes. As Krashen explains, there is a difference between language *learning* and language *acquisition* that teachers must be aware of. According to Krashen, language learning is a conscious behavior that naturally results from teaching language in an explicit manner (Del Valle- Gaster, 2006). In contrast, language acquisition is an unconscious behavior which results from exposing learners to meaningful input in the targeted language that can be implemented in everyday life. According to the SLA theory, it is this type of knowledge that leaves the learner with an enduring effect and leads to practical, fluent use of the targeted language. Obviously, advocates of this theory strongly disagree with the Behaviorist theory. Krashen & Terrel (1983) elucidate that second language (L2) like first language (L1) "develops through interactions with peers, rather than through imitation of a teacher's model or through formal study" (as cited in Del Valle-Gaster, 2006, p. 32). Despite the positive recognition that this theory achieved in the 1980's (Del Valle- Gaster, 2006), it was eventually seen by several researchers as having insufficient influence on ELLs overall language achievement (Nassaji, 2000; Long, 1988 as cited in Fotos 1998, p.302). In fact, several researchers claimed that implementing comprehensible input alone to teach ELLs had limited outcomes (Long, 1988 as cited in Fotos, 1998; Nassaji, 2000). Nassaji (2000) found that "in terms of grammatical development, in particular, the contribution of communicative tasks has been shown to be limited" (Nassaji, 2000). The SLA theory may have been partly effective in supporting the learning of a foreign language; however, it may not be complete enough to achieve the desired results. Full and proficient language learning may require educators to consider a combination of studies and theories, including ones that address the need for explicit instruction in grammar.

Secondly, researchers who believe that successful language growth does not require grammar instruction but, rather, develops in the context of natural language environments (e.g. Chomsky and Krashen). Despite the different views of how to approach grammar instruction, both the Behaviorists and the Constructivists claim that there must be a type of formal instruction or guidance provided by the facilitator for the language learning process to happen. While on the other hand, both the UG and the SLA theories state that language acquisition occurs without providing explicit grammar instruction. Instead, the two advocate a naturalist stance that advocates the abundant presence of comprehensible input in any ELL instruction.

Bibliography

1. Adams, M.J. (1990). Thinking and learning about print. Cambridge, MA: The MIT Press.
2. Alvermann, D.E., & Moore, D.W. (1991). Secondary schools. In R. Barr, M.L. Kamil, P.B. Mosenthal, & P.D. Pearson (Eds.), Handbook of reading research (Vol. 2, 951-983). New York: Longman

BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH

*Ayubova Ozoda Abdusalimovna
EFL teacher of the
1st SSSS of Altiarik district, Ferghana*

Annotation: The present paper discusses the concept of blended learning, its main features and prerequisite of its implementation. The present paper also tries to explain that how blended learning is an approach that needs to be adopted.

Keywords: Blended Learning, ICT Supported Teaching Learning Process, Traditional Teaching Learning Process

Blended learning can be explained by following figure: As the figure shows it includes: a) **Face to face teaching**- blended learning provides full scope for traditional classroom teaching where students get ample of time to interact with their teachers and thus get influenced by their personality, behaviour and value system. Face to face interaction helps in synchronous communication. Teachers and students both are able to get immediate feedback that in turns is favourable for teaching learning process.

b) **Student interaction with course content**- traditional mode of teaching and the school campus provides student time to interact directly with their course content through printing material and ICT mediated learning provides them indirect interaction with their course content in a versatile and diverse interesting way.

c) **Peer group interaction**- inside the school campus students learns by formal means and they also learn informally when they interact with their peer groups. Many needed life skills and social values are practised in non-formal interaction with their peer groups. School campus provides many opportunities for this during playground activities, social exchange during free time

d) **Group discussion and exchange of ideas**- classroom teaching not only provides students interaction with teachers but well-designed strategies give students to undergo discussions with their class mates on different aspects of the course and exchange ideas. e) **Accessing e-library**- this is a part of ICT supported teaching learning in blended learning.

f) **Virtual classroom**- this provides student an option to learn anywhere, anytime and from anyone. Students can be a part of a virtual classroom meeting with his co-students and teacher in cyber space irrespective of the geographical boundaries. School can also provide provision for it so that the system gains flexibility and students who cannot attend school regularly can gain advantage from this mode.

g) **Online assessment**- immediate feedback is a key factor in learning as it motivates the learner and is based on principles of readiness. Online assessment helps to make evaluation system more formative, transparent and more fast. It becomes more reliable and objective.

h) **e-tuitions**- students have different needs. Few of the students don't get benefits from classroom teaching as they continuously require personal guidance and complete attention. Such students may choose the option of e-tuition that is meeting a private tutor and getting personal guidance in cyber space via video conferencing.

i) **Accessing and maintaining educational blogs**-students get less opportunity for nurturing their creativity in traditional classrooms because of rigid time table and lot of pressure of class work, assignments and coping with examination stress but educational blogs provide students a platform to show their creativity and can get feedback also.

j) **Webinars**- webinar is an also a feature of blended learning that is ICT supported format. It means that students participate in seminars in different topics relevant to them via internet connection.

k) **Viewing expert lectures in YouTube**- the blended earning provides student to gain advantage of the experts of the course content they are studying as they can easily watch the different lectures by renowned experts from different fields available on you tubes.

l) **Online learning through videos and audios**- various recordings, animated videos are available that explain various concepts very easily and in interesting way. They are based on the principle of realism and connecting with life. So students can get feel of real life while studying

and it makes the difficult concepts and phenomenon concrete for the students.

m) **Virtual laboratories**-it can be used in professional courses where the laboratory work is very crucial and sometimes the cost of establishing a well-furnished laboratories is not feasible and in few cases the experiments are dangerous and it is not safe for students to handle those equipments then in such cases students

The main features of blended learning are:

* **Students have the option of the two modes**- students in blended learning can select either the traditional mode of classroom teaching where they can get personal interaction with teacher and their classmates or they can choose ICT supported teaching learning.

* **Teachers are well versed with both the modes** – it is an important feature of the blended learning that teachers are very dynamic, techno savvy and fully trained to work efficiently in both the formats-traditional classroom format and ICT supported format. They will be well equipped in using traditional methods and other modern technologies

* **Students get face to face interaction as well they interact in virtual space**- students get ample of time to interact with other students pursuing same course. They can interact with them inside college campus and also in virtual space.

* **Students get full experience in using new technology**- the present century is the century of ICT. Today the illiterate is not only the one who cannot read and write but a person who is not well versed with modern technologies is also illiterate. Today all professions demand expertise in ICT so blended learning help to make student's ICT experience rich.

* **Students get training in different life skills**- life skills are those skills that are needed to lead a happy peaceful and successful life. The major life skills are empathy, decision making capability, love, patience, communication, self-management, critical thinking. The blended learning helps the students to practice these skills. Students get acquainted with few skills like love, empathy, patience in classroom through his teachers, classmates, and few like self-management, decision making, critical thinking, communication through the online experiences.

References

1. "Blended Learning (Staker / Horn - May 2012)" (PDF). Retrieved 2013-10-24.
2. "Blended Learning: A Disruptive Innovation". Knewton.
3. "Plato Rising". Atarimagazines.com. Retrieved 2013-10-24.
4. Bonk C.J., & Graham, C.R. (2006). The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs.

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM

*Bekmurodova Mahliyo
Navoiy viloyati Karmana tumani
13- maktab ingliz tili o'qituvchisi
Telefon:+998(94) 370 68 62
bekmurodovamahliyo13@gmail.com*

Annotation: This article focuses on the formation and management of international tourism in each region. The development of international tourism, first of all, affects the economy and tourism culture of the region. Today, the most important and key factor for the development of international tourism in Uzbekistan is to conduct marketing research, as well as to choose the right and clear strategy.

Key words: Tourism, offer, travel, travel, tourism, microeconomics, currency, exotic, aviation, railway, air tourism.

The most common features of the international classification of tourism are the type of offer, the method of organization of the trip, the purpose of travel, the mode of movement. Recreational and recreational tourism includes various types of recreational tourism, sightseeing, sports, exotic recreation, thematic trips. Classification by type of offer means group and individual foreign tourism. There are a number of terms in the tourism business that professionals understand each other in half a word. The terms FIT and GROUP are the most commonly used. FIT is a foreign independent traveler, called an individual tourist in Russian. He determines the direction and schedule of the trip at his own discretion. A single tourist can use the services of a travel agency. But it is also possible to organize the trip independently. For example, via the Internet. Complex services are the main type of services offered for group tourism. The tourist buys a tour package. It contains a set of services added to the value of the tour. Usually the cost of the tour package is less than the sum of the cost of some services included in the tour package. The group tour package is issued with a group voucher. Tourists of the group receive a full range of services in return. This includes air transportation, hotel accommodation, catering 9 services, excursions and other services. Classification by trip organization. Organized tourism is a trip organized by a travel agency for individual or group tourists. Organized tourists have the right to purchase tour packages with a variety of services from a tour operator or its agent. Classification by purpose of travel. Depending on the main purpose of the trip, the trip is divided into the following groups: - Recreation and recreation; - Social goals; - Work-related and professional goals; - Visiting acquaintances, relatives; - Classification by methods of religious (pilgrimage) movement. Depending on the mode of movement and the selected mode of transport, tourism can be divided into aviation, railway, air tourism, bus, water, pedestrian, bicycle types. Several factors affect the development of international tourism. Natural-geographical factors. The level and nature of the diversity of natural conditions for tourism and recreation are important. In other words, the topography, climate, diversity of flora and fauna of a certain area is one of the main means for people to relax and improve their health.

For this reason, travel companies often advertise exotic, unique natural objects. Countries such as Asia, Africa, Central and South America, Australia and Oceania, in particular, attract European and North American tourists with their remarkable natural exotics. The geographical role of the country and the region in the development of international tourism, ie its proximity to the sea and ocean, the nature of the coastline, the intersection of various waterways, roads and railways, proximity to mountain and forest landscapes, they also depends on the level of security. The development of international tourism largely depends on the natural climatic conditions of countries and regions. In these 10 places the natural climatic conditions take the leading place. Natural climatic conditions are the main factor that makes the tourist movement seasonal. Climate change in nature is a frequent recurrence of natural disasters, natural vagaries lead to a sharp decline in the flow of tourists. Therefore, the most developed regions of tourism fall into the temperate climate zones of the globe. In particular, tourism is of international importance in the countries of the Mediterranean, the Black Sea, the Caribbean and the Baltic Sea. Economic factors. Along with macroeconomic factors, microeconomic factors also have a significant impact

on the development of tourism. Macroeconomic instability, rising unemployment, devaluation of money, etc., provoke and disturb society. In some cases, people have to stay at home and travel without going anywhere. When a country's economy is developing, it is determined by its production capacity, ie the increase in the amount of currency. In a country where the profits from tourism have a significant share in GDP, the investment is spent on the construction of hotels and the development of tourism infrastructure. At the same time, the growth of national income, especially the growth of expenditures aimed at meeting the personal needs of the population, stimulates their interest in tourism. One of the most important factors for people's recreation is the price of tourist products and tourist goods. The exchange rate also plays an important role in financing tourism. International tourism statistics mainly consists of two sections, tourism flow statistics and tourism revenues as well as costs and expenses statistics. Tourist flow The most important indicators are arrival and departure and stay in the country duration. Growth in world tourism is also accompanied by growth in tourism in the Republic of Uzbekistan affected. Since the years of independence, Uzbekistan has been confident in the world tourism market is taking its place in world tourism.

List of used literature:

1. Report of the President of the Republic of Uzbekistan IA Karimov at the meeting of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan on the main results of 2012 and priorities of socio-economic development of Uzbekistan in 2013. People's speech, 18.01.2014
2. The Constitution of the Republic of Uzbekistan. - T.: O'zbekiston, 2003. - 36 p. 3. Law of the Republic of Uzbekistan "On Tourism". - New laws of Uzbekistan. T.-22 - T.: Adolat, 2000. p.131-140

ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA NOAN'ANAVIY TA'LIM USULLARIDAN FOYDALANISH.

*Berdiyeva Salomat Nazarovna
Xonqa tuman 32-maktab ona tili va
adabiyot o'qituvchisi. Tel; 972037132*

Annotatsiya: ushbu maqolada ona tili va adabiyot darslarini noan'anaviy usulda tashkil etish haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: noan'anaviy ta'lif, dars samaradorligi, bilim, ko'nikma, malaka

Ma'lumki, ona tili va adabiyot fani ta'lif tizimining poydevori bo'lib, o'quvchilarni boshqa fanlarni o'zlashtirishi unga bog'liq bo'ladi va ona tili o'qituvchisi zimmasiga katta ma'suliyat yuklaydi. Bugungi kunda o'quvchi – yoshlari o'rtasida kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish ustivor vazifaga aylandi. Chunki, til va adabiyot o'qituvchisining eng asosiy va dolzarb vazifalaridan biri ham shu. O'quvchilarda bugungi kunda xorijiy tillarni o'rganishda qiziqishi katta. Boshqa xorijiy tilni o'rganmoqchi bo'lgan kishi avvalo o'z ona tilini mukammal bilishi, e'zozlashi, sevishi, qadrlashi kerak. Shunday ekan, o'z onatilini mukammal bilgan kishi, boshqa tillarni o'rganishga kirishishi tabiiy hol. Buning uchun til va adabiyot o'qituvchilari o'z darslarida zamонавиy interfaol metodlarda foydalanib, o'quvchilarning fanga va bilim olishga bo'lgan qiziqishlarini yanada orttirishlari lozim.

Shunday ekan, o'z tilini mukammal bilgan kishi boshqa xorijiy tillarni o'rganishga kirishishi tabiiy hol. Buning uchun ona tili va adabiyot o'qituvchilari o'z darslarida zamонавиy interfaol metodlardan foydalanib, o'quvchilarning fanga va bilim olishga bo'lgan qiziqishlarini yanada orttirishlari lozim. Ona tili va adabiyot o'qituvchisining mahorati o'z o'quvchilarini ta'lif jarayoniga faol ravishda jalb qila olish darajasi va ularning mustaqil aqliy va amaliy darslarini to'g'ri tashkil qilishi bilan belgilanadi. Dars jarayonida interfaol usullardan foydalanish dars samaradorligini oshirishi, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini yanada mustahkamlashi hech kimga sir emas. O'qitish jarayonida noan'anaviy ta'lif usullaridan: "Aqliy hujum", "Debat", "Taqnidiy tafakkurni rivojlantiruvchi usul", "Klaster", "Muammoli vaziyat", "Idrok xaritasi", "Mazmun va mohiyat", "Izohli test" usullaridan foydalanish yaxshi samara beradi. Bunda o'quv materiallarini bayon qilish emas, balki, o'quvchilarning faol ijodiy ishlashini tashkil qila olish muhimdir. Shuni alohida ta'kidlash joizki, bolalar ko'proq eshitganidan ko'ra, ko'rganiga ishonishadi. Demak, biz o'qituvchilarning vazifamiz faqat aytib o'tish yoki ta'kidlash emas, balki aytganlarimizni ko'rsatib ham berishimiz lozim. O'z tajribamdan kelib chiqib, ona tili va adabiyot darslarida quyidagi interfaol usullardan foydalanishni tavsiya etaman:

"Izohli test" usuli. Bu usuldan ona tili va adabiyot fanlarining har ikkisida, qolaversa, boshqa fanlarda ham o'tgan mavzuni so'rash va yangi mavzuni mustahkamlash uchun foydalanish mumkin. Bu usulni qo'llaganda darsdagi har bir o'quvchining darsda faol ishtiroy etishiga erishiladi. Bunda beshtadan o'ntagacha bo'lgan test savolini qo'llash maqsadga muvofiq. O'qituvchi testda ikkita bir – biriga yaqin javoblardan foydalanadi. Javoblarining biri xato, biri to'g'ri. O'quvchilar A javob uchun sariq rangli, B javob uchun yashil rangli tarqatmalar ko'rsatishadi va tanlangan javobini izohlashadi. Har bir test savoliga berilgan javoblar o'sha paytning o'zida umumlashtirilib, to'g'ri javob bergen o'quvchilar rag'batlantirib boriladi.

"Izohli test" usulini qo'llashdan kutiladigan natija:

- o'quvchilarning olgan bilim, ko'nikma, malakalarini darsning o'zidayoq aniqlanadi;
- har bir o'quvchining bilimini aniqlash imkoniyati tug'iladi;
- o'quvchilar o'z fikrini mustaqil izohlashga o'rganadi.

"Zukkolar bahsi" usuli. Bu usulni ona tili fanida qo'llash mumkin. O'qituvchi guruuhlarga so'zlar zanjirini beradi. O'quvchilar ulardan foydalanib eng mantiqli, mukammal, xatosiz, mazmundor gap tuza olishi kerak.

1-guruuhga bahor, gulzor, Navro'z, lolaqizg'aldoq, yalpiz so'zları;

2- guruuhga ona, mo'tabar, ulug', mehridaryo, beshik, alla, mehr, sehr, inson so'zları;
3-guruuhga bola, sog'lom, mukammal, baquvvat, qudratli, barkamol, kelajak, vatan ravnaqi, oila, el – yurt kuch – qudrat so'zları beriladi.

Bu usulni qo'llashda mavzuga oid atamalardan foydalanish ham mumkin. Eng mazmundor va

xatosiz yozilgan gaplar mualliflari aniqlanadi.

“Zukkolar bahsi” usulini qo‘llashdan kutiladigan natija:

- o‘quvchilarini mantiqan va mazmunan boy gaplar tuzishga o‘rgatadi;
- o‘quvchilar uslubiy xatolarga yo‘l qo‘ymaslikka harakat qila boshlaydi;
- o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini o‘siradi.

Xulosa qilib aytganda, bunday interfaol usullar o‘quvchilarning savodxon bo‘lishiga, DTS talablariga qo‘yilgan bilim va ko‘nikmalarni oson va qiziqarli egallahshlarida muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilarning ona tili va adabiyot bo‘lgan qiziqishlari va dars samaradorligi ham ortishiga sabab bo‘ladi.

Foydalaniman adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mengliyev B., Xoliyorov O. O‘zbek tilidan universal qo‘llanma. T-2013 yil.
2. Ro‘ziyeva D.I. Usmonboyeva M.H. Xoliqova Z. Interfaol metodlarning qo‘llanilishi va mohiyati. Metodik qo‘llanma. T-2013 yil.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

*Давлатова Малоҳат Мамадиевна,
учительница школа-24, Самаркандский
область Пахтакинский район*

Аннотация: В данной статье освещено использование икт на уроках русского языка.

Ключевые слова: ИКТ, русский язык, инновация.

В современном обучении в качестве источников информации все шире используются электронные средства. Каждый урок русского языка должен быть направлен на практический результат, на достижение коммуникативной компетентности, т.е. определенного уровня языковых, страноведческих знаний, коммуникативных умений и речевых навыков, позволяющих осуществлять иноязычное общение.

Использование на уроках русского языка ИКТ позволяет разнообразить процесс обучения, представить учебный материал более наглядным, доступным и интересным для каждого обучающегося. Использование ИКТ при изучении русских языков способствует: развитию творческих возможностей и способностей обучающихся; созданию условий для самообразования учеников в интересующих их областях знаний; повышению уровня использования наглядности на уроке; повышению производительности урока; установлению межпредметных связей; приобретению реального опыта межкультурного общения на иностранном языке; обогащению знаний учащихся об истории и культуре стран изучаемого языка; развитию умения ориентироваться в современной иноязычной информационной среде. Таким образом, применение ИКТ способствует ускорению процесса обучения, росту интереса учащихся к предмету, улучшает качество усвоения материала, позволяет индивидуализировать процесс обучения и дает возможность избежать субъективности оценки.

Уроки русского языка с использованием ИКТ отличаются разнообразием, повышенным интересом обучающихся к иностранному языку, эффективностью. При организации урока с использованием компьютерных программ, информация предоставляется обучающимся красочно оформленной, с использованием эффектов анимации, в виде текста, диаграммы, графика, рисунка. Все это позволяет более наглядно и доступно, чем в устной форме, объяснить учебный материал. Очень важно, что на таких уроках ученик может работать в индивидуальном режиме, продвигаясь в изучении нового материала в своем темпе, возвращаясь к непонятному, если это требуется, или изучать дальше. Но, тем не менее, каждый учитель должен помнить, что компьютер в учебном процессе не является педагогом, заместителем или аналогом самого учителя, компьютер - это средство развития детей, усиливающее и расширяющее возможности его познавательной деятельности.

Компьютер предоставляет педагогу возможность высвобождения времени для творческой деятельности и создания индивидуальных образовательных маршрутов обучающихся. Для организации личностно-ориентированного образовательного процесса учителям русских языков необходимо овладеть методикой использования средств ИКТ.

Очевидно, что использование средств ИКТ на уроках русского языка различных типов способствует повышению интереса учащихся к предмету и активизации их речевомыслительной деятельности, развитию навыков самостоятельной работы и работы в коллективе, эффективному формированию всех видов речевой деятельности. Систематическая работа с компьютерными заданиями формирует у обучающихся устойчивые навыки самостоятельной работы, что приводит к сокращению времени на выполнение стандартных заданий и позволяет увеличить время на выполнение работ творческого характера.

В процессе работы я пришла к выводу, что компьютерные технологии помогают:

- обеспечивать учебный процесс новыми, ранее недоступными материалами, которые помогают учащимся проявлять их творческие способности;
- делать занятия более наглядными;
- приучать учащихся к самостоятельной работе с материалом;
- привлекать пассивных слушателей;
- обеспечивать моментальную обратную связь;

- активизировать познавательную активность обучающихся, а, следовательно, желание изучать предмет;
- объективно оценивать действия обучающихся.

Таким образом, использование ИКТ на уроках, сотрудничество учителей и обучающихся способствуют повышению мотивации к обучению, организации атмосферы свободного развития каждого ребёнка, сопровождаемой радостью и высоким уровнем познавательной активности обучающегося.

Литературы:

1. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. -М.: Народное образование, 1998.
2. Толибов У., Усмонбоева М. Педагогик технологияларнинг татбикий асослари. – Тошкент, 2006.

WOKED UP - LEARNED ENGLISH WITH THE "DIALOGUE" METHOD.

*Authors: 1) Eshimbetova Tursunoy Yuldashevna
An English teacher of the secondary school #
53 in Beruniy district of the Republic of Karakalpakstan.
2) Raymbayeva Mohinur Ramanbergenovna
An English teacher of the secondary school #
2 in Beruniy district of the Republic of Karakalpakstan.
E-mail: shoh_akbar87@bk.ru. Phone: 99 -572 -83- 92.*

Abstract: You can learn a foreign language all your life, at school, at the institute, in special courses. And so and never learn, once and for all remained with the stigma of "incapable". To languages, but if this language is not enough for complete happiness and for a successful career, there is nothing left but to hope for a miracle and try to learn it in some original way. This article is about the "Dialogue" method.

Keywords: the "Dialogue" method, Language Psychology, traditional knowledge.

Schools armed with unconventional author's methodology, as a rule, have a very clear understanding of who their potential client is. Undoubtedly, first of all, these are the very "incapable of languages", often quite reasonable and well-educated individuals. Also, original methods attract very busy people who do not have time to thoroughly study the language using the traditional method. And if we consider that just lazy people also hope for a miracle, we can say with confidence that almost anyone can one day be on the courses that will be discussed today.

How naive we are! For us, who have lost our vigilance and common sense, they come up with fairy tales about sound effects and hypnosis, after which communication with the English queen in the language of Shakespeare becomes a reality. We are ready to lay out a lot of money so that, without straining any of the convolutions, to get instant results. For which, by the way, others have been fighting for more than one year. But it would be unfair to say that any original technique is a deliberate swindle. Of course, among the author's developments there are those that deserve attention.

If only because they do not exaggerate the effect of their courses and clearly explain to the person what he can achieve in the learning process. As a rule, this is by no means a magic promise: "Two weeks - and you are fluent in the language", which can be seen on the pole at the bus stop.

Usually, such techniques focus on one side of language learning, for example, develop speaking skills or the ability to perceive foreign speech by ear. In addition, any unconventional way, no matter what it promises, will still force you to study the language in one way or another. It is also important to note that the original author's techniques are intended more for adults than for children. And it's not just that some fifth grader can still learn the language at school in the traditional way. It's just that the author's methods require a more meaningful approach to teaching.

The method offered by this center has an interesting history. At one time, namely 25 years ago, the state spent a lot of money to develop a quick and effective way of teaching foreign languages, in particular, for military specialists. This in itself is a kind of quality guarantee. So, most likely, by regularly practicing this technique, you will eventually be able to communicate with native speakers. It is the ability to speak and understand that is the main achievement that students of the Center for Language Psychology come to. Traditional knowledge - grammar, translation, etc. you will have to study on your own or in other courses, if, of course, you need it. The method that was named "Dialogue", namely, the principle of natural learning. To make it completely understandable, remember how a small child masters speech, who can neither read nor write, and who only tries to repeat words after adults. That is, all of us have already learned the language (our native language) once according to the same principle that the "Dialogue" method promotes. And if you create an artificial linguistic environment similar to the one we had in childhood, then you can learn a foreign language naturally. For each student, the Center for Language Psychology prepares an individual training program. For this, the student is tested and

the characteristics of his memory, attention, perception, etc. are determined, in a word, what in scientific language is called "informative personality traits." Then all these data are processed by a psychologist-mnemo technician, educational psychologist, psycho diagnostician and a foreign language teacher. Then, your individual program is read onto cassettes by professional native speakers. The training itself can take place in two ways: in absentia or in absentia. In the first case, you study on your own, however, always having the opportunity to consult with the specialists of the center. With the extramural-full-time option, the student at a certain stage can start studying with the teacher. The listener receives a set of audiotapes, methodological recommendations, a dictionary and a "Listener Control Diary". It is this diary that will distinguish you from a small child, since you will have to control your learning process. Now you are required to listen to cassettes daily for an average of 45 minutes a day. And that's all. Moreover, it is permissible to engage in any physical or even mental activity while listening without delving into the sounding text. Experts say that you can even read: language learning is still going on at the subconscious level. But you can feel like Julius Caesar only at the initial stage of training, when you use a "passive" audio cassette unit. It is hard to imagine that it is possible to engage in extraneous matters when you listen to "skill" (forming primary skills of a foreign speech and thought processes in a foreign language) cassettes, which involve mental repetition of the text. Not to mention the work with the "active" block of cassettes. These two stages of Dialogue learning prove that there are no unconditional miracles, you still have to make your brain work. But the artificially created language environment, regular repetition in an individual mode will ultimately teach you how to listen and understand a foreign language. Moreover, in order not to completely go crazy (due to the abundance of information and unconventional loads), you will also be given a cassette of psychological support to relieve stress and to improve attention and concentration.

References:

1. Burlak, S. A. Comparative-historical linguistics [Text]: textbook / S. A. Burlak, S. A. Starostin. - Moscow: Academy, 2005. 432 p.
2. Bursier, E. Fundamentals of Romance linguistics [Text]: to the study of the discipline / E. Bursier; per. T.V. Wentzel; ed. D. E. Mikhalkhi. - 2nd ed., Stereotype. - Moscow: Editorial URSS, 2004 .-- 680 p.

**ADABIYOT DARSLARIDA O'QUVCHINING MUSTAQLI FIKRLASH
QOBILIYATINI BADIY ASAR TAHLILI ORQALI RIVOJLANTIRISHDA ENG
DOLZARB VAZIYATLARINI O'RGANISH USTIDA BA'ZI MULOHAZALAR**

*Buxoro viloyati Vobkent tumanidagi
33-umumta'lim maktabi ona tili va
adabiyot fani o'qituvchisi
Fattiyeva Maftuna Isomiddinovna.
Tel: 91-506 10 21*

Annotatsiya: Adabiyot darslarida badiiy asar o'qitishda o'quvchi qobiliyati va ishtirokini ta'minlashda o'qituvchi olib boradigan metodik tavsiyalarning to'g'ri va aniq yo'nalishda yetkazilishini ta'minlashda bola ruhiyatining psixologik xarakteri aniq belgi hisoblanadi. Badiiy asarni o'quvchi ongiga to'g'ri yetkazish kerakligi uchun eng muhim vositalardan, asar g'oysini bola fikr g'oysi bilan bog'liq holdagi tushunchalar bilan birgalikda singdirishni eng muqobil yo'nalishlarni tanlay bilish.

Kalit so'zlar: Adabiyot, badiiy asar, bola ruhiyati, metodik tavsiya, mustaqil fikrlash, g'oya, dunyoqarash, qobiliyat, hikoya, qissa, Alisher Navoiy, badiiy tasavvur, keng mulohaza, asosli fikrlash, muhokama darsi, nutq erkinligi, keng g'oya , videorolik.

Adabiyot darslarida o'quvchilar eng avvalo, mustaqil dunyoqarashga ega bo'ladi. Bu orqali har bir o'quvchining fikr-mulohazalarini aniq va ravon ko'rinishda namoyon bo'lishi, asarlardagi g'oyaning o'quvchi yoshiga mos kelishi orqali namoyon bo'ladi. Darsliklarda keltirilgan asar parchalari asosida o'quvchi mustaqil g'oyalarni fikrlashga, o'z dunyoqarashini bemalol chiqara olishga, o'z tengqurlari oldida hayajonlanmay nutq qilishga, o'zini sezgir darajada tutishga, ichki qobiliyatini atrofdagilarga ham ko'rsatishga o'zida kuch topa olishi kerak.

Badiiy adabiyot o'quvchi ongi, tafakkuri va aqliy mulohazalarni ifoda etishda eng zarur ko'makchi vazifasini bajaradi. Bunda berilgan adabiy matn turkum doirasi aniqlanib, unga ko'ra o'quvchi fikr, g'oysi o'rganiladi. O'quvchi ongidagi fikr- g'oyalalar aniqlanib shunga mos holdagi psixologik qobiliyat sinovdan o'tkazilishi kerak. Agar har bir o'quvchi uchun psixologik qobiliyat alohida-alohida o'rganilsa, badiiy adabiyotning bolalar ruhiyatidagi o'rni juda katta muhim rol o'ynaydi. Hozirgi kunning tezkorlik darajasida o'sib borayotgan yosh zurriyotlar ilm-fan sohalarini egallash ko'nikmalari ayni biz aytayotgan badiiy adabiyotni qay mohiyatan tasavvur etib yuzaga chiqarishga aloqadorligi asosida yaqqol namoyon bo'ladi. Shuning uchun adabiyot darslarida interfaol metodlarning o'rni beqiyos va muhim. Badiiy asar o'rganish davrida o'quvchi bilan birgalikda shu asar qahramonlariga aylanib mulohazalarni olib borish bu bola ruhiyatidagi eng katta yutuq hisoblanadi.

5-sinf adabiyot darslarida keltirilgan hikoya va qissalarni bugungi davr bilan o'zaro bog'liqligini farqlashda bola tasavvuridagi g'oyalardan foydalanish zarur. 5-sinf yoshidagi o'quvchida ko'proq g'oya bergandanam muhimroq narsa ularning nutq erkinligini tinglab, ular bilan muhokama darslarini ko'proq tashkil etish lozim. Masalan: Alisher Navoiyning "Hayratul abror" asaridagi 10-maqolatda keltirigan pand-nasihatlar bola ruhiyatini tubdan o'zgartira oladigan mavzuga aylanishini ta'minlash uchun eng avvalo Navoiy dahosini yorqin asosli misol va ma'lumotlar orqali to'ldirib, ko'proq videorolik, rasmlar, kundalik turmush-tarzidagi oqilona voqealar asosidagi sahna ko'rinishlarini tashkil etish o'quvchi o'y-mulohazalar asosida fikrlashini ta'minlaydi. Yoki asar uchun keltirilgan parchadagi "She'r bilan durroj" hikoyatining multfilm shaklidagi ko'rinishi o'quvchini yanada qiziqtirib borib, adabiyot fanini qunt bilan o'qishini ta'minlaydi.

Adabiyotning biz bilgan va bilmagan sir-asrорлари bilan birga to'g'ri fikr-mulohazalarni yuritish kelajak avlod bolalarini tarbiyalashdagi asosiy sabog'lardan biriga aylanmog'ini, zero, biz barcha avlod tarbiyachilari uchun muhim hisoblanadi. Shunday ekan bolalar bilan badiiy asar voqealarini aniq tahlil qilishda asosiy vositalar deb, bola qalb dunyosida kelib chiqadigan tuyg'ularning erkinligi, mukammal g'oyalarni ilgari surishi, asosli va to'laqonli fikrlardan foydalanganligiga, ona vatan timsolini aniq ifodalar orqali ko'rsata bilishi, o'tmisht qadriyatlarini hisobga olgan holda yangi muhitlarni kashf eta bilishi kabi g'oyalarni shakllanishidagi xususiyatlarni olish eng maqbullari hisoblanadi. Bunda bola ham, o'qituvchi ham eng muammoli vaziyatlarni

hech qiyinchiliksiz o'tkaza bilish qobiliyatiga ega bo'ladi. Bolada ham dunyo misolida qarash tushunchalari hech ikkilanmay paydo bo'lishini shakllantirish mumkin. Shuning uchun bolalarda badiiy asar haqidagi tushunchaga nisbatan iliq muomila paydo qilishni shakllantirishdagi qobiliyatlar o'z-o'zidan namoyon bo'lib boradi. Haqiqiy qobiliyatlar esa eng avvalo to'g'ri, to'laqonli fikrlarni ilgari suradigan ruhiy va aqliy jihatdan o'rganilgan badiiy asarlarni seva bilgan kashfiyotchilardagina paydo bo'lishini doim yodda tutmog'imiz lozim.

Foydalaniman adabiyotlar:

1. Alisher Navoiy "Hayrat-ul abror" dostoni;
2. 5-sinf adabiyot darsligi;
3. Til va adabiyot jurnali 2019-yil;
4. Ustozlar uchun jurnali 2020-yil.

IMPORTANCE OF TECHNOLOGIES IN EDUCATION.

*Jumaniyazov Sirdosh Erkinovich
Teacher of English language in
school 44 Hazorasp district, Khorzm region*

Annotation: This article reviews that technology has revolutionized the field of education. The importance of technology in schools cannot be ignored. In fact, with the onset of computers in education, it has become easier for teachers to impart knowledge and for students to acquire it. The use of technology has made the process of teaching and learning all the more enjoyable.

Key words: Education, modern technology, teaching.

The era of 21century is often regarded as an era of technology. Technology, today, plays a very important role in our life. It is seen as a basis of growth of an economy. An economy which is poor in technology can never grow in today's scenario. This is because technology makes our work much easier and less time consuming. The impact of technology can be felt in every possible field one such field is Education. Modern students of today prefer to use technology and how does their learning get an impact if they use technology, it was revealed that the use of modern equipment technology and tools, the learning and interactivity of students increases. They also find it much more interactive, as well as full of interesting areas, when aided by technology. The transfer of knowledge becomes very easy and convenient, as well as effective. What this means is, that our minds now tend to work faster when assisted with the use of modern technology, be it any part of life, here we talk about education. The reliance and dependence of such an innovation, that simply makes life an easy, smooth journey is completely unavoidable these days even in schools, universities and colleges. Students today can make use of technology in the following ways: Internet connection and round the clock connectivity The internet has grown in importance by many folds, over the process of decade. Its importance in the education world can now never be undermined. Despite the chances of fraud and drawbacks, the use of the internet is like a blessing for students. Today, the internet is something that is present in almost everything we use. From television to gaming consoles, and our phones, the internet is literally everywhere. The use of the internet allows students to find amazing convenience, they can find various kinds of help, tutorials and other kinds of assisting material which could be used to academically improve and enhance their learning. Using projectors and visuals Visual images always have a strong appeal compared to words. Using projectors and visuals to aid in learning is another form of great technological use. Top institutions around the world, now rely on the use of amazing PowerPoint presentations and projections in order to keep the learning interactive and interesting. Technological use such as projectors within the schools and colleges can take the interaction and interest levels right up and also improve motivation. Students like to see appealing visuals and something that entices them to think rather than just reading words. The learning part also becomes pretty efficient when it comes to technology. Digital footprint in the education sector If we talk about digital and education, then the penetration of digital media within the education sector has now grown. This penetration has resulted in round the clock connectivity with students and different forums that are available for different kinds of assignments or help. As the power of digital increases, there are and there will be more applications that will assist students in development and learning.

Online degrees with the use of technology .Online degrees now have become a very common phenomenon. People wish to take up online courses for their learning and certifications. Top institutions offer amazing online programs with the use of various applications and the internet. This is a concept that will continue to rise as it gets more support and awareness. The online degree scenario around the world is more famous among students who work and look for flexible studying programs. Importance of technology in education The role of technology in the field of education is four-fold: it is included as a part of the curriculum, as an instructional delivery system, as a means of aiding instructions and also as a tool to enhance the entire learning process. Thanks to technology; education has gone from passive and reactive to interactive and aggressive. Education is essential in corporate and academic

settings. In the former, education or training is used to help workers do things differently than they did before. In the latter; education is geared towards creating curiosity in the minds of students. In either case, the use of technology can help students understand and retain concepts better.

I. Jung talks about the enormous challenge teachers are facing in our society due to the rapid expansion of knowledge. The modern technologies are demanding that teachers learn how to use these technologies in their teaching. Hence these new technologies increase the teachers' training needs. Gressard and Loyd (1985) asserted that teacher's attitudes toward computers are a key factor in the successful implementation of ICT in education. They pointed out that teachers do not always have positive attitudes towards computers and their poor attitudes may lead to a failure of the computer-based projects. Also the most commonly cited barriers are:

- lack of time;
- lack of access;
- lack of resources;
- lack of expertise and
- lack of support.

Another barrier given by Butler and Sellbom and Chizmar & Williams is reliability. Reliability included hardware failures, incompatible software between home and school, poor or slow internet connectivity and out of date software which are available mostly at school while the students/educators are having more up-to-date software at home.

Technology has a positive impact on education and at the same time may also pose negative effects. Teachers and students should take advantage of this in the good light and eliminate the drawbacks which are pulling back many of students as well as schools from achieving excellence. It is thus time for every country to introduce a more technologically equipped education sector in the future.

Used literature:

1. Brill, J. M., & Galloway, C. (2007). Perils and promises: University instructors' integration of technology in classroom-based practices. *British Journal of Educational Technology*, 38(1), 95-105.
2. Leising, J. (2013 January 30) The new script for teaching handwriting is no script at all. wsj.com
3. Roschelle, J., Pea, R., Hoadley, C., Gordin, D., & Means, B. (2000). Future of children, 10(2), 76-101.

THE IMPORTANCE OF ACTIVE AND PASSIVE LEARNING

*Madrakhimova Ezozkhon Salimovna
EFL teacher of secondary school №9
of Uchkuprik distdict, Ferghana*

Annotation: the purpose of the paper is to identify learning points and inspirations from two different approaches by survey and a comparison. Learners learning completed by selecting (Active Learning) and receiving (Passive Learning) information.

Keywords: Active Learning, Passive Learning, Learning styles, Learning ways, Learning Processes

Education is the combination of Teaching and Learning. Indian education history is very rich and interesting. In pre-literate societies, education was achieved orally and through observation and imitation. The young learned informally from their parents, extended family and grandparents. After that students are sending to Institutes for education. From 18th century Modern Education started. This education is class room teaching. All these education system based on classroom based. From 20th century active learning introduced. It is introduced by the English scholar R W Revans. Bonwell"states that in active learning, students participate in the process and students participate when they are doing something besides passively listening.". Active learning is a process where students learn through reading, writing, talking, listening, and reflecting. Examples of Active Learning is: online discussions/debates, group projects, concept mapping, role playing, content related games, problem solving, visual listing, and worksheets inspiring the presentation of new knowledge (equations, formulas, etc.). Now let's think back to a time when we learnt something. When we sat in a lecture and passively listened to an expert talk on a subject. That is Passive Learning. There we aren't doing anything but listening; we aren't involved in the learning process. Passive Learning is a process where students receive information from the learning environment and internalize it, and "where the learner receives no feedback from the instructor". In this learning process students practiced passive leaning which give them freedom to think clear. Passive learners absorb information and knowledge without classically learning experience. They may not interact with others, share, or contribute to a dialogue. It is the good way of self-study. An estimated percent of people are passive learners. Examples of Passive Learning is: reading, listing to a lecture, watching a video, and looking at pictures or powerpoints. Students learn at the level by taking in the information presented. Other different types of learning are: Collaborative Learning, Co-operative Learning, Problem-Based Learning etc. So learning is the process of a mix information that we select (active learning) and information that we receive (passive learning). But what type of learning is best for different kinds of learning problems? This paper try to explore this question by comparing different features and characteristics of active/passive learning. Active learning is an instructional process which engages students to learn through reading, writing, talking, listening, and reflecting. Passive Learning is a process where students receive information from the learning environment and internalize it, and "where the learner receives no feedback from the instructor". Characteristic(For Student) Students doing some activities during class time. Instructor reads definitions to the class and Students are expected to "record and absorb knowledge". Students are monitored before and after class. No feedback process or monitoring from the instructor. Students develop and improve skill and knowledge with guidance of instructors. Learners filled with knowledge like empty vessel, process it by own and regurgitate at exam. Students are expected to "retain and understand best by doing something active with what they learn", collaborate with other students to discuss and construct a framework of knowledge. In this learning process students practiced passive leaning which give them freedom to think clear and work alone. May enjoyable. May become tedious and boring. Instructors deliver lecture with examples and diagrams, audio visual, presentation to explain the concept. And students practice applying these skills. Like "traditional class": where instructor given notes for verbalizing information to passive note-taking students. Mostly verbal lectures. Instructor reads definitions to the class. May difficult for teacher to give active learning experience. Mostly verbal lectures, so easy for instructors. Textbook assignments Read; think; ask questions; try to connect ideas; try to discover the

purpose behind the assignment; consider how the assignment fits the goals of the course. Read Writing in class Increase critical thinking skills in students so they decide what is important to write down and try to accurately write down information in their own words. Write down what the professor says. The instructor will fill the minds of the students with knowledge in order to obtain better examination results. Requires more time and energy Can present a great deal of information in a short period of time. Time Materials can prepare in advance but presentation delivers on real time. Lecture notes, handouts, and audio-visual media can be selected and prepared in advance. Cost Costly Cost effective. Learning Process Students centered learning process Teacher centered learning process. As per the comparative study and survey we see that both Active and Passive Learning has benefits and limitation. Currently, most of the Learning Management Systems are built upon active or passive learning approaches. In active learning approach, the learning model is updated based upon the detected shift in the data stream using a change or shift detection test. In passive learning approach, the learning system is updated continuously, assuming that the environment is constantly shifting. It does not require any shift detection test. So it can be concluded that adaptation of active and passive learning depends on Learners needs and practice. The adaptation of learning style can be extended in future by an experimental research because active and passive learning exercises are not always exactly clear.

Bibliography

1. Kyle MacDonald, Michael C. Frank, "When does passive learning improve the effectiveness of active learning?" CogSci 2016 papers.
- 2 Dr.Oluwatomi M. Alade1 and Mrs Angela C. Ogbogbo2, "A Comparative Study of Chemistry Students' Learning Styles Preferences in Selected Public and Private Schools in Lagos Metropolis", IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME) e-ISSN: 2320-7388, p-ISSN: 2320-737X Volume 4, Issue 1 Ver. I (Jan. 2014), PP 45-53.
3. Shaoming Lu, Hui-shu Zhang, "A comparative study of education for sustainable development in one British university and one Chinese university", IJSHE15,1. [4] Michael Prince, "Does Active Learning Work? A Review of the Research", J Engr. Education, 93(3), 223-231 (2004)

BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'RGATISH

*Malikova Gulshoda Madaminovna
Beshariq tumani 4-maktab
ingliz tili fani o'qituvchisi
e-mail:malikova@mail.ru*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda ingliz tili fanining o'qitilishi, o'quvchilarga chet tilini o'rgatish bo'yicha fikr-mulohazalar berilgan.

Kalit so'zlar: adabiy ta'lif, chet tili, metod, mahorat, boshlang'ich ta'lif

Maktabdagi o'quv jarayoning sifati ko'p omillarga bog'liq bo'lib, ular orasida o'qitishning usul va metodlari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Binobarin, ular bilimlarning ongli va chuqur o'zlashtirilishiga, o'quvchilarda mustaqil va ijodiy faollikning rivojlanishiga ijobiyligi ta'sir ko'rsatadi. Usul va metod tushunchalari o'zaro bog'liqdir, chunki ularning har biri metod sifatida ham usul sifatida ham namoyon bo'ladi. Pedagogika amaliyotida o'qitish usullari va metodlarining juda katta boyligi to'plangan. Ularni tanlashda turli sharoitlar, o'qitilayotgan fanning xarakteri, bolalarning yosh xususiyatlari, oldingi tayyorgarlik darajasi va hokazolar hisobga olinadi. Metodlar va usullarni tanlash o'qituvchi darsda hal qilishi mo'ljallangan masalaga bog'liq bo'ladi. Chunonchi, yangi materialni bayon etishda bir hil metodlar qo'llansa, uni mustahkamlashda ikkinchi va mavzuni umumlashtirishda yana boshqa xil metodlar qo'llanadi. Darsning turli bosqichlarida puxta o'ylash va samarali usullar hamda metodlarni tanlash juda muhimdir. O'qituvchi darsning eng boshida 4-5 daqiqa umumiyoq so'rashni amalga oshiradi va o'quvchilarning qaysi guruhi o'tgan dars bo'yicha yetarli darajada o'zlashtirmaganini aniqlaydi va keyingi so'rashda sinfning diqqat-e'tiborini eng avval ana shu masalaga qaratadi. O'qituvchining vazifasi usul va metodlardan foydalanib, o'quvchilarda anashu sifatlarni tarkib toptirish va ularga qiyinchiliklarni yengishni o'rgatishdir. Hozirgi davrda ingliz tili fanini o'qitishda juda katta burilishlar ro'y bermoqda. Bu jarayonda o'qituvchi va o'quvchi birdek mehnat qilmoqda. O'quvchilarga mos shaklda va o'quv dasturiga muvofiq amalga oshirish lozim. Mazkur talabning ikkinchi xususiyati o'qituvchining o'quvchilar fikr doirasini kengaytirish to'g'risida doimo g'amxo'rlik qilishdir. Ta'larning mana shu bosqichida ingliz tili fani o'qituvchisi oldida o'quvchilarga oddiygina bilim berish emas, balki ularning fikr doirasini kengaytirish, qiziquvchanligini oshirish va ularda ingliz tili faniga muhabbat uyg'otish vazifasi turibdi. Shunday qilib o'qitish metodi o'qituvchi va o'quvchilar nazariy hamda amaliy bilish faoliyatining ta'limiylarini bajarishga qaratilgan yo'ldir. Chet tili faninni o'qitishda nazariy bilimdan tashqari amaliy ko'nikmaning ahamiyati juda katta. Ingliz fanini o'qitishda muayyan talablar qo'yiladi:

1. O'quv materialini o'rganishning o'qituvchi tavsiya etgan yo'li fikrlashning materialistik usuli, mustaqil qarashlar, irodaviy xususiyatlari va xulqning shakllanishiga olib borishi, til o'rganishga qiziqishning kuchliligi.

2. O'qitish metodining ilmiy asosi yaqqol va aniq bo'lishi lozim. Shundagina o'qituvchi mazkur metod orqali qanday masalalar qo'yilishi, ingliz tilining o'rgatilish masalasi va hal qilinishi mumkinligini, qanday masalalarni hal qilib bo'lmashagini ko'ra olishi so'nggi yillarda maktablarda ingliz tili o'qitish metodlariga alohida e'tibor berilmoqda. Maktablardagi ta'larning hamma bosqichlarida o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirish, ingliz tilida erkin so'zlasha olishini ta'minlash juda muhimdir. Lekin boshlang'ich sinfdan boshlab ularning ijodiy fikrlashini va chet tiliga bo'lgan qiziqishini shakllantirish alohida ahamiyatga ega. Chunki boshlang'ich sinflarda, xususan, ta'larning birinchi yo'li bolalarda o'qish qobiliyatları shakllana boshlaydi. O'quvchining ijodiy fikrlashi yangilik kashf etishida, ko'rilib berilgan narsani yaratishning boshqacha usulini topishda, o'quv materialidan o'zgacha bog'lanishlarni ochib berishi va hokazolarda aks etadi. O'quvchilarning namunaga tayanmay qandaydir yangi narsani yaratish qobiliyatı, ijodkorlikni talab qiladigan faoliyatda rivojlanadi. Kichik mакtab yoshidagi o'quvchilarda ijodiy fikrlarni rivojlantirishda ta'limiylarini topshiriqlar muhim rol o'ynaydi. Bunday topshiriqlar fikrlash faoliyatining maqsadi sifatida xizmat qiladi va uning xarakterini belgilaydi. O'quvchilarda ingliz tilidagi bilimlarni o'zlashtirish jarayonida ularning aqliy kamol topishi va to'g'ri tarbiyalanishi o'z-o'zidan amalga oshmaydi. Shu jihatdan boshlang'ich sinflarda dialogdan unumli foydalaniladi. Umumta'lum maktablari boshlang'ich sinflarida ingliz tili o'qitishning

amaliy maqsadlaridan biri og‘zaki nutqni o‘rgatishdir. Mazkur jarayonning talablariga binoan, o‘quvchilar ingliz tilida og‘zaki axborot berish, suhbatlasha olish va o‘rganilgan mavzuga bog‘liq ingliz tilidagi nutqni tinglab tushuna olish malakalarini egallahslari talab etiladi. Chet tili o‘qitish metodikasida og‘zaki nutqni o‘rgatishga doir bir talay ilmiy tadqiqot ishlari olib borilgan (I.A. Zimnyaya, A.P. Lebedova, L.M. Sizova, E.I. Passov, V.I. Andriyanova, N.I. Jinkin, A.A. Leontev, T.V. Ryabova, A.A. Alxazishvili, S.A. Butyugina, B.YA. Lebedinskaya, O.I. Moskalskaya, G.M. Uayzer, A.D. Klimentenko, Z.M. TSvetkova va b.). Turli o‘quv yurtlarida ingliz tilida og‘zaki nutq(gapirish va tinglab tushunish)ga qo‘yiladigan dasturiy talablar, uning tilshunoslik (lingvistik) va ruhshunoslik (psixologik) asoslari, juft nutq (dialog) va yakkanutq(monolog)ni o‘rgatish, nutq faoliyatini reproduktiv hamda retseptiv egallahsga doir masalalar tadqiq etilgan. Shuningdek, ingliz tili o‘qitishning turli bosqich va tashkiliy qismlarida og‘zaki nutqni o‘rganishdan ko‘zda tutilgan maqsad hamda vazifalar belgilab berilgan, og‘zaki nutq malakalarini shakllantirish uchun tavsiya etilgan. Ushbu tadqiqotlar hozirgi kunda ham o‘z ilmiy qimmatini yo‘qotganicha yo‘q. Biroq bugungi kunning talabi mazkur faoliyat turini o‘rgatishga doir masalalarni zamonaviy metodika talablari nuqtai nazardan ko‘rib chiqishni taqozo etadi. Ingliz tilini rivojlantirish va chuqur o‘rgatishda boshlang‘ich bilimlar juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Niyozmanova T. Adabiy ta’limda kompyuter va axborot texnologiyalaridan foydalanish.// Til va adabiyot ta’limida yangi pedagogik texnologiyalar. 1qism. T.: 2008
2. www.pedagog.uz
3. www.Zyonet.Uz

THE NATURE OF READING COMPREHENSION

Mannonova Shahnoza Inomjonovna

english teacher

Academic Lyceum under University

of World Economy and Diplomacy

Tashkent city Uzbekistan

Tel: 99-833-00-61

e-mail:mannonovashahnoza0603@gmail.com

Annotatsiya: the article discusses the importance of reading in English and understanding it

Kalit so‘zlar: teaching and learning, english in school, competence to comprehend, listening, speaking, reading, writing

Before defining what reading comprehension is, it is better to know the nature of reading itself. Reading is more than simply referring of the activity of pronouncing the printed material or following each line of written page. It consists of various and mixed activities. People have their own activities to apply the reading activities. They have different purpose why they read. It is also more than recognizing words within a sentence; it includes whole activity of thinking process to evaluate the information.

Teaching and learning English in school has its scope including competence to comprehend and to produce spoken and written texts through four language skills: listening, speaking, reading, and writing; competence to comprehend and to create many short functional texts and monolog also essay in the form of procedure, description, recount, narrative, and report. For this reason the teacher must have various methods in teaching genre to make the learners more interested in teaching learning process.

Teaching English is not easy because it requires motivation and creativity in order to make a good condition and achievement of English Learning and teaching goal. Learners in school still find many difficulties in reading. For example, when the learners read a text, they can not comprehend that text because the text is very long. For that reason, the learners need an interesting technique to improve their reading comprehension. Aebersold and Field (1997: 15) define that reading is something which people look at the text and assign to the written symbols in that text; in other words, we assume that reading activity is people’s activity to read a text; there is interaction between the reader and the text when people read that text. Wallace (1992: 3) states that reading in a first or any other language, is an awareness of the way in which we use language. It means that reading is above all to do with language.

Reading is commit to user very important to be given as a skill in English lesson and becomes the compulsory skill in English learning in the school curriculum.

Based on the interview done with the English teacher we found that the learners’ comprehension on genre is low. From the result of interview, it revealed that the learners at the eighth grade had a problem in reading. The teacher said that the learners have weaknesses in reading comprehension. From the pre-observation and interview done in pre-research, we found the fact that the eighth grade learners had a problem with reading that was the learners’ achievement in reading.

The problem which arises at the eighth grade learners is that the learners have low comprehension on genre. It was affected by learners’ competence and classroom situation. The problem which arises at the eighth grade learners in reading comprehension was recognized when we did pre-test to the eight learners of 8grade. From the learners’ competence aspect, we found some indicators dealing with the low of the learners’ comprehension on genre. First, the learners got difficulties to identify the setting of place and the setting of time in a narrative text. For example, when the teacher asked the learners, “When did the story take place?” They got difficulty to answer it. Then, the learners got difficulties to catch the main idea of each paragraph in the narrative text. For commit to user example, when the teacher asked ‘What is the main idea of paragraph one?’ the learners were silent. In the written test, they also could not answer the question. Last, the learners got difficulties to identify the generic structure of the narrative text. We also found the learners’ problem in comprehending the text when the learners were asked to identify the orientation, conflict, and resolution in the narrative text, such as ‘What is

the orientation of the text?', 'What is the conflict of the story?'

From the classroom situation category, we found some indicators dealing with the low level of the learners' comprehension on genre. The indicators are: a) the learners were noisy in the teaching and learning (TL) of English in the classroom, they made some noise by chatting with their friends, and some learners disturbed the other ones who were doing the exercise seriously and quietly; b) the learners tended to be passive learners. We observed that the learners were silent when their teacher asked them about the difficulties and response to the materials they had learned; c) the learners paid little attention toward their teacher's explanation during TL activity. We observed that some learners were drawing something in their own book; d) the learners got difficulties to speak English in the classroom during TL English. They were not willing to speak English in the classroom. Moreover, they had difficulties to read English text loudly. The other problem came from the teacher, the learners, and factors other than teacher and the learners. From the teacher's side, the teacher's way of teaching reading affected the learner's reading comprehension. The teacher gave the material based on the curriculum only, so there was no improvement when she was teaching. She just asked the learners to read a certain text in the book or the learners' exercise book (LKS), and then she asked them to do the task following the text. The monotonous process of learning made learners discouraged to learn. The other problem is that the teacher was not able to make the situation in the class interesting, so the learners were not interested in the topic.

Bibliography

1. Adams, M.J. (1990). Thinking and learning about print. Cambridge, MA: The MIT Press.
2. Alvermann, D.E., & Moore, D.W. (1991). Secondary schools. In R. Barr, M.L. Kamil, P.B. Mosenthal, & P.D. Pearson (Eds.), Handbook of reading research (Vol. 2, 951-983). New York: Longman

O'QUVCHILAR BILIMIDAGI BO'SHLIQNI TO'LDIRISH.

*Mirzakarimova Feruzaxon Sattorjonovna
Marg'ilon shahar 8-umumiyl o'rta ta'lism maktabi
ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. O'quvchilar bilimida paydo bo'lgan bo'shliqlarni to'ldirish uchun asosan o'qituvchiga pedagogik mahorat kerak bo'ladi. Pedagogik mahorat nima? Maqolada shular haqida batavsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar. Tafakkur, psixologik qonuniyatlar, Faoliyat tahlili, Reyting, Psixologik ta'lism, Javobgarlik, jamoaviy ish, Kollektivlik, didaktik tamoyillar, Axborot texnologiyalari, pedagogik mahorat.

Pedagogik mahorat - ta'lism - tarbiya jarayonini doimo rivojlantirib yuksak darajaga olib chiqish san'ati bo'lib, bu har bir pedagog uchun xos, qachonki u bolalarni va ishini sevsai. Pedagog - bu yuksak madaniyatli mutaxassis, o'z fanini chuqur bilishi umumiy va bolalar psixologiyasini yaxshi biluvchi ta'lism - tarbiya metodikasini mukammal biluvchidir. U bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlay oladi va uni bartaraf etadi. Bilimida bo'shlig'i bor bo'lgan o'quvchilar bilan ishlash uchun asosan interfaol usullalaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Axborot texnologiyalaridan foydalanish, axborot, ma'lumot toplash orqali bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlash bo'shliqlarni to'ldirishni jadallashtiradi. Ta'larning didaktik tamoyillari va o'quv jarayonini tashkil etish va olib borishning xususiy tamoillari quyidagilarga bog'liq : - Mustaqillik; - Rivojlantirish; - Kollektivlik, jamoaviy ish; - Javobgarlik; - Psixologik ta'lism. BMK larini aniqlashning usullari : - Test; - Reyting asosida; - Yozma ish; - Kuzatish; - Suhbat; - Tajriba; - Tarjimaiy hol; - Faoliyat tahlili; kabilar bo'lib, uni o'tkazish hech kimga unchalik qiyinchilik to'g'dirmaydi. Pedagoglar o'rtasida ta'linda tarbilaymiz, tarbiyalab turib ta'limi shakllantiramiz degan tushuncha bor. Shuning uchun tarbiyaning ta'lindagi ta'larning tarbiyadagi o'rni beqiyos. Demak bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlash uchun ham tarbiyaviy, ham ta'limi, ham revojlantirish, ham mafkuraviy, ham kasbga yo'llash bo'yicha tahlil etishimiz lozim. Zero bu ta'larning 5 ta asosiy maqsadlari bor. Bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlash uchun bolaning talabi, moyilligi, istak hohishi uning imkoniyatlari darajasida qoldiriladi. Bunda: O'quvchining o'quv mehnatiga mas'uliyati, javobgarligi va burchi oshadi. Bilimlarni mustaqil egallash malakasi shakllanadi. Shaxs jamiyatda o'z o'rnnini tezroq topib olishiga muhit yaratiladi. Bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bo'shliqlarini to'ldirishda o'qituvchining kabenni, ko'rgazmalari, jihozlari, ilmiy maqola va bolalarni o'qitishi baholanib emas, balki darsni tashkil etishi, o'quvchining psixologik xususiyatlarini revojlantirishi, o'qishga o'rgatish kabi tamoillari hisobga olinishi lozim. O'qituvchi ta'lism mazmunini, darslikni, DTS ni, dasturlarni o'zgartira olmaydi, yaxshi ta'lism - tarbiya jarayoniga ijodiy yondoshib uni boshqacha tashkil etishi mumkin. Tashkil etganda ham qo'yidagi qoidalarga javob berishi lozim. - Dars (o'quv ta'lism jarayoni) ta'lism qanday psixologik qonuniyatlar asosida tashkil etilgan? - Bu tajribada ta'lism va revojlantirishning borligi. - Tafakkur (fikrlash) qay darajada, qanday turlari revojlantiriladi. - Shaxsiy xususiyatlar qanday revojlantiriladi? - Mustaqil bilim olish, munosabat va muloqat qay darjada, qanday yo'llar bilan amalga oshirilgan? Bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlaydigan o'qituvchilarga qo'yiladigan asosiy talablar. - Ta'lism berish mahorati; - Tarbiyalay olish mahorati; - O'quv - tarbiya jarayonida inson omilini ta'minlovchi shaxsiyat fazilatlari. - Ta'lism oluvchining bilimlarini xolisona baholay olish va nazorat qila olish mahorati. Ilg'or o'qituvchida bo'lishi lozim bo'lgan mutaxasislik sifatlari. - Pedagogika nazariyasini bilishi; - Pedagogik mahoratga ega bo'lishi; - Psixologiyani teran bilishi; - Ta'lism - tarbiya texnologiyasini bilishi; - Mehnatni to'g'ri taqsimlay olishi; - Ishiga muhabbatli va sadoqatli bo'lishi; - Pedagogik qobiliyatli bo'lishi; - Umumiy bilimdonlik; - Sabr - toqatlilik; - Xissiyotlarni boshqara olishi; - Bolalarni sevishi va tushuna olishi; - Nutq madaniyatiga ega bo'lishi; - Muloqat madaniyatini egallashi; - O'ziga va o'zgalarga talabchan bo'lishi; - Taktikali bo'lishi; - Tashkilotchilik. Bilimida bo'shlig'i bor o'quvchilar bilan ishlash uchun o'qituvchidan mahorat talab etiladi. Pedagogik mahorat o'qituvchining kasbnomasiga eng asosiy sifat tarzida berilgan. Pedagogik mahorat shunisi bilan ajralib turadiki, bunday o'qituvchilar har qanday vaziyatdan chiga oladi, javob topa oladi. Va o'quvchilarining tarbiyalanganlik va bilimdonlik

darajasining samaradorligiga erisha oladi. Bunday o‘qituvchi o‘z fanini chuqur biladi . Birgina bilimni o‘zi yetarlimi? Uni o‘quvchilarga yetkaza bilish ham kerak . Bu esa metodika . Agar uzluksiz malaka oshirib o‘z ustiga ishlasa vapedagogik tajribani kuzatib o‘rganib borsa, Xush bu mahorat nimalarga noimoyon bo‘ladi? 1. Albatta birinchi o‘rinda dars to‘radi. Ya’ni o‘qita bilish. O‘qituvchilar faoliyatini boshqara bilish. Darsda o‘rganish, . Uyga vazifa bu chuqurlashtirish , to‘ldirish xolos. Darsda o‘qituvchi rejiseyor . 2. O‘quvchilarni faollashtirish qobiliyatini revojlantirish mustaqillikka o‘rgatish. Bunday o‘qituvchi o‘quvchilarni fikrlashga ijodkorlikka mustaqil ishlashga bir – biridan o‘rganishga o‘rgatadi. 3. Pedagogik mahoratning yana bir jihatni ta’lim jarayonida tarbiyalashdir. O‘qituvchi ta’lim jarayonida axloqiy xislatlarni , vatanparvarlik, mehnatsevarlik, mustaqillik kabi xislatlarni shakllantiradi. 4. Ijodiy hissiyotni shakllantirish esa oddiy usullar , xissiyot faollilik , hazil – mutoyiba , qiziqarli misollar, ijodiy tanqid, takroriy bo‘limgan metodlar, orginal variantlar kabi ishlar bilan olib boruvchi o‘qituvchi mahoratidir . O‘quvchilar bunday o‘qituvchini va fanini sevadi. 5. Pedagogik mahorat - pedagogik texnika , fakt, temp, shaxsiy sususiyat, bilim, dunyoqarash, umumiy bilimdonlik, ilg‘or tajribani bilish, ta’lim - tarbiyaning qonunkari , tamoyillari vazifasi , maqsadini vositasini bilishdir. 6. Pedagogik mahoratning asosiyalaridan yana biri muloqat. Muloqat psixologiyasini bilishdir. O‘z shaxsiy xususiyatlari va o‘quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini bilish orqali munosabatda bo‘lish. O‘z diqqatini boshqara olish , hissiyotini boshqarish va uni ko‘rsata olish , nutq, nutq madaniyatini bilish. Makarinko shunday degan edi “ men bir so‘zni 15 – 20 xil ohang bilan va yuz , tovush gavdamni 20 xil holatga tushira oлganimdan so‘ng o‘zimni haqiqiy pedagog deb hisoblayman ”. Amerkalik pedagoglar Brofi va Tudlar “ O‘qituvchi va o‘quvchi munosabati ” kitobida shunday yozadi. “ O‘qituvchi uchun muloqat tabiiy va xursandchilik bo‘lmasa - o‘qituvchi maktabdan ketishga tayyor bo‘lavserin ”. Ta’lim – tarbiya jarayonining asosiy maqsadi va vazifasi barkamol, yetuk shaxslarni , ya’ni komil insosni yetkazish - shakllantirishdan iborat. Shunday ekan biz ta’lim – tarbiya samaradorligini o‘quvchilarning qay darajada BMK larga ega ekanliklarini , tarbiyalanganlik darajalari, mustaqil bilim olishga , hayotga o‘z o‘rinlarini topish uchun qanday tayyorgarligi bilan o‘lchashimiz baho berishimiz lozimligini bilishimiz lozim.

Foydalilanigan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Barkamol avlod—O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori.-T.: «Sharq», 1997 y.
2. Azizzxo‘jaeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.-T.: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006.
3. www.ziyouz.com

INGLIZ TILI DARSINI O'QINLAR ORQALI QIZIQARLI O'TISH

*Buxoro shahar, 6-IDUM ingliz tili fani o'qituvchisi
Oblokulova Dildora Ravshanovna*

Annotatsiya – Ushbu maqolada dars davomida o'quvchilarning zerikmasligi hamda dasning qiziqarli o'tishi uchun, darslarni turli xil o'yinlar orqali o'tish yaxshi samara berishi haqida aytib o'tilgan. Undan tashqari misol tariqasida turli xil qiziqarli o'yinlar qanday o'ynalishi tushuntirilib o'tilgan

Kalit so'zlar – ingliz tili, o'yinlar, Last man standing, Pictionary, Charades, Taboo words, 20 Objects, Categories, Letter Scramble, What Am I Thinking Of?, Word Bingo

Ingliz tili bugungi jamiyatning tili. Uni bilmay turib yaxshi ishga joylasha olish, birorta sayohatga jo'nab ketib, usiz bemalol muloqotda bo'lish amri mahol. Bu til har bir mamlakatda alohida ehtiromga sazovor. Uni yaxshilab o'rganib olib siz o'zingiz uchun yangi texnologik olamni kashf etasiz va shu olamda juda ko'p qiziqarli ma'lumotlarga ega bo'lasiz. O'zbekistonning birinchi prezidenti I.A.Karimovning 10.12.2012 yildagi "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari" to'g'risidagi qarorlariga muvofiq yurtimizda yosh avlodga xorijiy til o'rgatish yanada kuchaytirildi. Biroq chet til o'rgatish juda mas'uliyatli kasbdir. O'qituvchilar juda bilimli va shu bilan bir qatorda sabrli bo'lishlari lozim. Chunki bolalar til o'rganish davomida ko'plab qiyinchiliklarga duch kelishlari tabiiydir. Ma'lumki, ingliz va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub. Bu esa til o'rganuvchilariga fonetik, leksik va grammatik qiyinchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli Ingliz tili fanini o'qitishda turli xil o'yinlar orqali o'rgatishning o'rni beqiyosdir. Dars davomida har xil o'yinlar o'ynatib turish sinfda fanni o'rganishga bo'lgan ishtiyoqni yanada oshiradi, passive o'quvchilarni ham darslarda yaxshiroq qatnashishga undaydi, sinfda o'quvchilar o'rtasida raqobat, ayni paytda jamoadoshlik muhitini hosil qiladi. Shuningdek, o'quvchilarning ustozlariga bo'lgan hurmatini oshiradi. Quyida sizga ingliz tili darslari davomida o'qitish samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiluvchi o'yinlarni taqdim etiladi.

Last Man Standing (Oxirgi qolgan odam) - Bu o'yin tezkor o'yin hisoblanadi. Lekin O'quvchilarga o'ylash uchun biroz vaqt beradi. Bu o'yin birgalikda o'rganishga undaydi, ya'ni boshqa o'quvchilar so'zlayotganida qolgan o'quvchilar o'zlarini so'z o'ylayotgan bo'lishadi. O'yinni o'ynash uchun sizga kopto'kcha kerak bo'ladi. Va hamma o'quvchilar doira shaklida turib olishlari kerak. Birorta mavzu tanlashingiz kerak bo'ladi. Masalan: Things found in a kitchen (oshxonada topiladigan buyumlar), food, profession va hokazo. Biror o'quvchiga to'pni uloqtirish orqali o'yin boshlanadi. O'sha o'quvchi mavzuga doir biror inglizcha so'z aytadi va to'pni keying o'quvchiga uloqtiradi. To'pni qabul qilgan har bir o'quvchi shu mavzuga doir biror so'z aytishi kerak bo'ladi. Agar ular aytigan so'zlarni qayta aytса yoki bir necha soniya ichida so'z topa olmasa, ular o'yindan chiqadi va o'yinni o'tirgan holda kuzatadi. Havotir olmang, ular baribir o'rganayotgan bo'ladi. Bu o'yin biroz boshqacharoq qilib o'zgartirsangiz ham bo'ladi. Biror mavzuga so'z aytish o'rniga, har bir o'quvchi keyingi o'quvchiga biror boshqa mavzu aytishi mumkin. Masalan, siz "say something red" (biror qizil narsani aytning) deb o'yinni boshlappingiz mumkin. Koptokni ushlab olgan birinchi o'quvchi "strawberry" deb keyin o'zi biror mavzu tanlab ko'ptokni boshqasiga uloqtirishi mumkin.

Pictionary – (Rasm chizish) - Ko'pchilik ingliz tilida so'zlashuvchilar Pictionary, rasm chizish o'yini bilan yaxshi tanish. Rasm chizish maqsadi uchun siz oddiy doska yoki oq magnit doskadan foydalanishingiz mumkin. Sinfni 2 guruhgaga bo'lib oling va har bir jamoa uchun doskadaning bir tomonida jadval chizing. Siz jamoalarning ballarini shu yerga yozib borasiz. A jamoadan bir kishi chiqadi. Va ko'pgina teskari o'girilgan so'zlardan bittasini tanlaydi va shu so'zni doskaga chizib beradi. Va boshqalar topishi kerak bo'ladi. So'zni birinchi bo'lib to'g'ri topgan jamoaga ball beriladi. 10 ball olgan jamoa g'olib hisoblanadi.

Charades - *Charades* o'yini *Pictionary* o'yniga o'xshash lekin asosiy farqi bunda so'z ifodalash uchun rasm emas harakatlardan foydalaniladi. Bu o'yin o'quvchilariz sust, zerikkan va uyqusi kelgan vaqtarda juda qo'l keladi. Ularni uyg'oting va harakatlantiring! O'quvchilar tanlashi uchun bir necha to'rtburchak qilib qirqilgan qog'ozlarga so'zlar yozing. Fe'llarni ifodalash ancha oson. Lekin siz biroz murakkabroq, shunday bo'lsada hamma o'quvchilar biladigan so'zlardan foydalanishingiz mumkin. Sinfni ikki jamoaga bo'ling. Va har bir jamoadan bir o'quvchi so'z yozilgan qog'ozni tanlaydi

va harakat bilan ifodalab beradi. Jamoadagilar esa uch daqqa ichida o'sha so'zni topishi kerak bo'ladi. Har bir to'gri javob uchun, bir ball jamlagan jamoa g'olib hisoblanadi.

Taboo words (Ta'qiqlangan so'zlar) - Taboo words o'quvchilarga sinonim so'zlar va so'zlarni tariflarini qo'llashga yordam beradi. Sinfni ikkiga bo'linadi va jamoalar bir birlariga qarama-qarshi holda o'tiradilar. Har bir jamoa o'z jamoasidan bir kishini ro'parasidagi stulga o'tirish uchun tanlaydi. O'qituvchi esa o'quvchilar ortiga o'tib turadi va katta qog'ozda yozilgan so'z ushlab turadi. O'rindiqda o'tirgan o'quvchilar bu so'zni ko'ra olmasligi kerak bo'ladi. Jamoaning o'rindiqda o'tirgan a'zosiga siz ushlab turgan so'zni ayttirish uchun 3 daqqa vaqt bo'ladi. Eng asosiysi ular shu so'zni nima bo'lganda ham ishlatmasligi kerak bo'ladi. Katta sinflarda o'ynatish uchun maslahat. Agar sizning sinflingizda 12 tadan ko'p o'quvchi bo'lsa, bu o'yin davomida biroz shovqin-suron, tartibsizlik bo'lishi mumkin. Bu holatda, hammani 5-6 talik kichik guruhlarga bo'lib faqat navbat kelganda qatnashadigan qilsangiz bo'ladi.

20 Objects (20 Buyumlar) - Bir vaqtning o'zida ushbu o'yin orqali o'quvchilaringizni xotirasini va so'z boyligini tekshiring. Sizga faqatgina doska va 20ta sinf xonada joylashgan buyumlar kerak bo'ladi. Siz hattoki o'zingizning sumkangiz yoki yoningizdagi buyumlariningizdan foydalanishingiz mumkin. Buyumlarni hammasini stol ustiga qo'yib chiqing va o'quvchilaringizni hammasini chaqirib ularga qarashlarini ayting. Keyin hamma buyumlarni bir daqiqadan keyin qog'oz (yoki shunga o'xhash biror narsa) bilan yoping. Hamma o'quvchilaringizdan joylariga qaytib bir varoq qog'ozga eslab qolgan buyumlarini ingliz tilida yozishlarini so'rang. Hamma tugatganidan so'ng esa buyumlar ro'yxatini doskaga yozing va o'quvchilardan o'zlarini tekshirishlarini so'rang. Muqobil variant sifatida so'zlarni birma-bir o'qib berib tog'ri topganlarini belgilab borishlarini so'rashingiz mumkin.

Categories (Kategoriylar) - O'quvchilar bu o'yinni bir marta o'ynaganlaridan keyin har safar yana o'ynashlarini iltimos qiladigan bo'lib qoladi! Yana bu o'yin ortib qolgan daqiqalardan unumli foydalanish uchun ajoyib usul. Har bir o'quvchilingizga qog'ozga 6ta ustun chizishlarini so'rang. Siz kategoriya (so'z uchun mavzu)ni oxirgi o'tilgan mavzulardan tanlashingiz mumkin. Eng ko'p qo'llaniladigan kategoriylar oziq-ovqat, ismlar, shaharlar yoki davlatlar, mebellar yoki jihozlar, ish harakat yoki kiyimlar hisoblanadi. Biror istalgan harfni tanlang va uni doskaga yozing. O'sha harf bilan boshlanuvchi so'zlarni ustunlarga yozib chiqishlari uchun o'quvchilaringizga biroz vaqt bering. Siz boshqa harflar bilan o'yinni istalgancha qaytadan boshlashingiz mumkin.

Letter Scramble (Tartibsiz harflar) - O'quvchilaringiz oxirgi marta o'rgangan so'zlarni ro'yxatini tuzing. Va biror so'zni harflarini chalkashtirib doskaga yozing. O'quvchilaringizga harflarni tog'ri tartibda qo'yib berilgan so'zni topishiga biroz vaqt bering. Kim birinchi bo'lib so'zni topa olsa o'sha o'quvchi g'olib bo'ladi.

What Am I Thinking Of? (Men nima haqida o'ylayapman?) - O'quvchilarini juftliklarga ajratib chiqing. Har bir o'quvchi bir varoq qog'ozga biror buyumni tasvirlab 5-10ta so'z yozishi kerak bo'ladi. Qachonki vaqt tugaganida, o'quvchilar varoqlarini almashtirishadi va sherigi nimani tasvirlaganini topishga harakat qiladi. So'zlarni to'gri topgan birinchi jamoa go'lib bo'ladi.

Word Bingo - Bu o'yinni o'ynash uchun biroz tayyorgarlik ko'rishingizga tog'ri keladi, lekin bu shunga arziydi. 4×4 shaklda bingo qog'ozlarini tayyorlang va har bir katagiga so'zlar yozing. Bularni o'quvchilarga tarqating (har biri takrorlanmas bo'lishi kerak) va siz so'zlarni o'qib berganizda o'quvchilar bor so'zlarni belgilashlari kerak. Butun sahifadagi so'zlarni birinchi belgilagan o'quvchi g'olib bo'ladi. Bingo o'yinining ba'zi turlari bor.

Rasmi *Bingo*: Bingo kartasida rasmlardan foydalaning va o'sha rasmlarga oid bo'lgan so'zlarni o'qing.

Sinonim Bingo: Bingo kartasidagi ma'nodosh so'zlarni aytish orqali o'quvchilaringizni o'ylashga majbur qiling.

Antonim Bingo: Bu ham sinonim kabi faqat o'quvchilar ma'nodosh emas, teskari ma'noli so'zlarni qidirishi kerak bo'ladi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. <http://www.emilygravett.com/>
2. Play and learn ENGLISH through language games. Bedre Manjunatha. Published by Navakarnataka Publications, Bangalore, 2012
3. New Self-Learning English Course with Activities. by Rita Wilson, Milan Gowel, Kalpana Aggarwal. 2007

USING WRITING TEMPLATES TO IMPROVE WRITING SKILLS.

*English language teacher of
School 10 in Zarafshan district in Navoiy
Rahmankulova Inobat Abduraximovna
Tel: +998 97 322-24-37*

Annotation: In this article it was aimed at revealing the findings of an experimental study in which writing templates were used as writing materials to improve writing skills in intermediate (B1) EFL classes as well as reviewing the concepts writing skills, second language writing and writing templates.

Key words: Writing, writing templates, L2 writing.

As being one of the crucial productive skills, writing in a second language has a key role in individuals' professional lives regarding the challenges of contemporary professional and academic life. It is possible to say that writing must be developed as a skill or a habit but sometimes it may be too late for second language learners. It is undoubtedly a great challenge to select the best approaches, methods and techniques to be used in EFL classes. Writing teachers have a dual challenge: Not only must they help the most reticent and timid writers overcome a potentially crippling writing phobia, but they must also instill in their students the confidence needed to translate their thoughts into correct and acceptable English. Even though the writing product is an expression of one's individuality and personality, it is important to remember that writing is also an ender EFL classes as well as reviewing the concepts "Writing Skills", "Second Language Writing" and "Writing Templates". Since templates allow for creative expressions while giving a beginner writer the tools to write a successful paper, the question of whether they have that remarkable effect on writing process rose in the researchers' mind. They aimed to examine these templates efficiency and reveal their contribution into writing in EFL setting.

Writing, a challenging area both for language learners and teachers, has been the main focus of a wide range of studies, however, the related literature lacks the studies referring writing templates despite their frequent usage in almost every writing related material, which substantially makes the current study remarkable. This study is also marked in terms of being the first experimental study mentioning about the writing templates and their application in EFL settings although some blog writings and comments, suggestions, tips for EFL teachers on using them as effective materials can be encountered on various websites. The use of writing templates is one of the best ways to cope with the difficulties while writing in a professional manner. According to Sumerset writing process starts with a blank document, then the task gets harder when students try to find the starting point. Whether it is a short informal note or a professional correspondence text, any writing is an arduous task in the first few lines. As Sumerset indicates, writing templates help overcome the initial frustration caused by lack of advanced competences in writing skill. Apart from their time-saving feature, writing templates provide a basic outline and help students fulfill various writing tasks with fewer mistakes. Some of the most commonly used writing templates are:

- Resumes
- Reports
- Business Letter Writing
- Legal Writing
- Screenwriting
- Business Writing Templates
- Medical Writing Templates
- Scriptwriting Templates
- Everyday Writing Templates. avour, a way of communicating with others, inform them, persuading them, and debating with them.

As a technique, using writing templates in EFL writing classes is suggested to be an effective way of teaching how to write. In the simplest way, templates can be defined as models. Specifically, writing templates are skeletal syntactic frameworks-parts of sentences or paragraphs with blanks to fill in with words of learner's choice. Writing templates were used as writing materials to

improve writing skills in intermediate (B1). All in all, main findings of the study show that the use writing templates can be a vital tool for writing classes who suffer from the deficiencies of traditional teaching methods. It should be noted that both the concept itself and the classroom applications of writing template are relatively novel. More empirical data is needed to validate the positive effect of using writing templates to improve writing in various classroom settings.

Used literature:

1. Sumerset, J. (2008, November 25). Writing templates. Can they really help you?
2. King, K.B. (2007). The writing template book. University of Michigan: USA.
3. Aghajanloo, K., Mobini, F., & Khosravi, F. (2016). The effect of teachers' written corrective feedback (WCF) types on intermediate EFL learners' writing performance. Advances in Language and Literary Studies, 7(3), 28-37.

TIL-MILLAT KO'ZGUSI

Rustambekova Ruslana
Andijon viloyati Ulug'nor tumani
XTB tasarrufidagi 25-sonli umumiy
o'rta ta'lim maktabi ona tili va
adabiyoti fani o'qituvchisi

Annatatsiya: Ushbu maqolamda ona tili faninig o'qitilishi va fan sifatida kiritilishi haqida yozilgan

Kalit so'zlar: ona tili, tarix, internet, til

**"Har bir millatning dunyoda borligini ko'rsatadurg'on oyinai hayoti til va adabiyotdir.
Milliy tilni yo'qotmak millatning ruhini yo'qotmakdur".**

(Abdulla Avloniy).

Til-millat ko'zgusi , g'ururi , tafakkur manbaidir . Bugun dunyoda 7000ga yaqin til bo'lsa , ulardan bor-yo'g'i yuzga yaqini davlat tili maqomiga ega. O'zbek tilining mana shu sanalganlar orasida mavjudligining o'zi mamlakatimizning har bir fuqarosiga o'zgacha bir g'urur baxsh etadi . Rivojlanayotgan O'zbekistonda milliy yuksalish davri talablaridan kelib chiqib , bugungi kunda ona tilimizning nufuzini yanada oshirish borasida keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda . Ma'lumki , 1989-yil 21-oktabrda ona tilimizga davlat tili maqomi berildi . Bu yil ushbu maqomning berilganligiga 31 yil to'ladi . Bu borada ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda . Jumladan , Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetining tashkil etilgani fikrimizning yaqqol dalili . Maktablarda insholar tanlovi o'tkazilmoqda , teatr , madaniyat saroylarida buyuk allomalarimiz haqidagi spektakl , badiiy hamda hujjatli filmlar namoyish etilmoqda . "O'zbek tili taraqqiyoti va xalqaro hamkorlik masalalari"da xalqaro , "O'zbek tilshunosligining dolzarb masalalari" mavzusida respublika ilmiy-amaliy konferensiyalari tashkil etilmoqda .

21-oktabr kunini mamlakatimizda til bayrami sifatida nishonlanishi an'anaga aylanib qolgan . Insoniyat tarixida tilga doimo katta e'tibor berib kelingan . XX asr oxirida tilga ijtimoiy hodisa sifatida qarash g'oyasi keng tarqaldi . 1992-yil 7-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining sessiyasida qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 4-moddasida o'zbek tili davlat tili maqomiga ega ekanligi mustahkamlab qo'yildi . Yurtboshimiz aytganlaridek , " Shu tariqa o'zbek tili mustaqil davlatimizning bayrog'i , gerbi , madhiyasi , konstitutsiyasi qatorida turadigan , qonun yo'li bilan himoya qilinadigan muqaddas timsollardan biriga aylandi" . Shunday islohotlarga qaramay , ona tilimizga hummatsizlik uchrab turibdi . Ko'chalarda yozib qo'yilgan e'lonlar , bino hamda tashkilotlarning peshlavhalarida ko'plab xatoliklarni ko'rishimiz mumkin . Masalan , "X" va "H" harflarining imlosi , boshqa chet tillaridan kirib kelgan so'zlar , atamalar shular jumlasidandir . Bundan tashqari yangi ish boshlagan korxona , savdo majmuasi hamda ovqatlanish joylarida " Мы открылись " birikmasini ko'p uchratamiz . Bu milliy tilimizga bo'lgan eng katta hummatsizlik . Chunki biz Rossiya yoki boshqa chet davlatida emas , balki O'zbekistonda yashayapmiz. Shunday ekan ushbu birikmani o'zbek tilidagi muqobiliga almashtirish zarur, ya'ni "Biz ish faoliyatimizni boshladik" tarzida .

Bugungi hayotimizni internet va ijtimoiy tarmoqlarsiz tasavvur etish qiyin . Afsuski , ayrim ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari o'z fikrlarini bayon qilishda uslubiy hamda imloviy xatoliklarga yo'l qo'yishmoqda . Bu ham eng achinarli holatdir . Bejizga Abdulla Avloniy : " Til – millatning oyinai jahoni " –deya fikr bildirmagan . Ya'ni davlat fuqarolarining saviyasi o'zining ona tilisini bilishida namoyon bo'ladi . Zero , tilimizning sofigini saqlash mamlakatimiz aholisining eng asosiy burchidir .

МАКТАБЛАРДА ФРАНСУЗ ТИЛИНИ О'РГАТИШДА ГАП БО'ЛАКЛАРИНИ О'РНИ ВА ВАЗИФАСИ

*Saparboyeva Sayida Urazbayevna
Xorazm viloyati Yangibozor tumani
10-maktab fransuz tili fani o'qituvchisi
Raximbayeva Zamira Rustamovna
Xorazm viloyati Yangibozor tumani
10-maktab fransuz tili fani o'qituvchisi*

Annatatsiya: Ushbu maqolada maktablarda fransuz tilini o'rgatish qoidalari bayon etilgan
Kalit so'zlar: fransuz tili, gap bo'laklari, zamonlar

Hozirgi kunda chet tllarni o'rganish va o'rgatishda katta e'tibor qaratilayotgan bir paytda tilshunoslik sohasida olib borilayotgan ishlarning o'ziga xos ahamiyati va ta'sir kuchi mavjuddir. Ular o'z salohiyati bilan ajralib turadi. Shunday ekan, tilshunoslik fani ham kelajakdag'i yosh tilshunoslari oldiga dolzarb masalalar yechimini topish, zamon talablariga javob beradigan ulkan ishlarni amalga oshirish singari o'ta ma'suliyatl'i vazifalarni yuklaydi. Binobarin, xorijiy tillarni har tomonlama chiqur o'rganish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri bo'lmogi lozim. Shunday ekan, biz ham uchbu maqolamizda fransuz tili grammatikasi muammolaridan biri xususida, aniqroq qilib aytganda, fransuzcha fe'l so'z turkumi va unga xos shaxssiz shakllarning biri, ya'ni sifatdosh hamda u ishtirokidagi qurilmalarning ahamiyati borasida kichik bir izlanish olib borishni oldimga maqsad qilib qo'ydim

Fransuz tilida fe'llarning shaxslarda tuslanmaydigan shakllari (les forms non personnelles du verbe) barcha grammatika qo'llanmalarida rasman uch guruhg'a bo'lib o'rganiladi. Bular 1) l'infininif, 2)le participle, 3)le gerondif. Bu uchala shakllning barchasi fe'llardan yasalsada, o'zoga xos turlarga va xususiyatlarga ega. Masalan, l'infininif otlarga xos, le participle sifatlarga xos, le gerondif ravishlarga xos xususiyatlarga ega. Shu sabab le participle sifatdoshlar gerondif esa ravishdosh sifatida o'rganiladi.

Hozirgi zamon fransuz tili grammatikasida morfologiya va uning birliklari orasidagi fe'l so'z turkumi muhim ahamiyat kasb etadi. Tilda fe'lning shaxsli va shaxssiz sakllari mavjuddir. Fe'l shaxssiz shaklning dastlabki shakli infinitifdan iborat bo'lib, u tilde nominativdan verbal xarakterga ega bo'lgan til birligi sifatida talqin qilinadi. U ish harakatni ifodalaydi, ammo shaxsni, sonni bildirmaydi. Shu jihat bilan u harakatni ifodalaovchi otlarga yaqin turadi. Masalan:

J'aime la lecture

J'aime lire

Misolda bir negizdan yasalgan otda ham, fe'lning infitiv shaklida ham ish harakat nomi ifodalanayotganini, har ikkala jumlanı "Men o'qishni sevaman" degan fikr ifodalanayotganligini ko'ramiz. Shu jihat bilan infitiv gapda otlarga xos bo'lgan barcha sintaktik funksiyalarni bajarib kelishligi kuzatiladi. Masalan, u xuddi ot kabi gapda ega, aniqlavchi, to'ldiruvchi, hol funksiyalarida kelishi mumkin. Infinitiv gapda aniqlovchi vazifasida kelishi mumkin. Fransuz tilida gapda fe'lning bunday tuslanmaydigan shakli Infinitiv present va Infinitiv passe shakllarida qo'll-

laniladi. Infinitiv present gap tarkibida kesim fe'lidan keyin qo'llanib, u ifodalaydigan hozirgi, o'tgan va kelasi zamonda sodir bo'ladi. Bunday hollarda infinitive yakka o'zi yoki predlog bilan qo'llaniladi. Fransuz tilidagi infinitivlar doirasida olib borilgan izlanish davomida quyidagilarni xulosa tariqasida keltirish mumkin: Fransuz tilida infitivlar nominative va verbal xarakterga ega. Ular odatda fe'l kesimdan keyin ishlatilib. U bajargan ish harakatni ifodalaydi, ammo shaxsni sonni bildirmaydi. Shu jihat bilan u harakatni ifodalaovchi otlarga yaqin turadi. Fe'llarning shaxssiz shakllari, ya'ni infinitive, sifatdosh va gerundiylar gapda kelish o'rniqa qarab, o'ziga xos jihatlari bilan ajralib turadi va ular quyidagi xususiyatlarga ega bo'ladi. Demak, fransuz tilida fe'l zamonlarini alohida e'tibor berishimiz kerak.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Fransuz tilini o'rganish metodikasi va internet tarmoqlaridan

ZAMONAVIY O'QITISH JARAYONINI TASHKIL ETISH VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR.

*Sunnatova Gulnoza
Buxoro viloyati G'ijduvon tumani
4-umumiyy o'rta ta'lim maktabi
fransuz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mustaqilligimizning dastlabki kunlaridanoq sog'lom, barkamol avlodni voyaga yetkazish muhim va ustivor vazifaga aylandi. Rivojlanayotgan jamiyatimizning o'z oldiga qo'ygan olivjanob maqsadi kelajagi buyuk davlatni barpo etish vazifasi shuni taqozo etadi.

Kalit so'zlar. Farberman B. L, ma'naviy barkamol, Arastu, Ibn Sino, Bahovuddin Naqshbandiy, Najmiddin Kubro, umuminsoniy qadriyatlar, amaliyot, nazariya, Pedagogik amaliyot, amaliy tajribalar.

Barcha davrlarda ham barkamol avlodni tarbiyalash unga ta'lim berish to'g'risida qayg'urganlar va bu izlanishlar hoirga qadar ham davom etmoqda.

Bugungi kunda zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida barkamol avlodni tarbiyalash muammosini o'rganishga doir ahamiyatli nazariy va amaliy tajribalar to'plangan (Ochilov M. — Yangi pedagogic texnologiyalar, Saydahmedov N.—Pedagogik amaliyotda yangi pedagogic texnologiyalarni qo'llash na'munalari, Tolipov O., M. Usmonboyeva — Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot, Farberman B. L. — Peredoviye pedagogicheskiye texnologii Azizxo'jaeva N.N. — Pedagogik texnologiyalar va pedagogic maxorat, Avliyoqulov N —Zamonaviy o'qitish texnologiyalari, Yo'ldoshev J., Usmonov S. — Pedagogik texnologiya asoslari va boshqalar). Jismonan sog'lom, bilimli, ma'naviy barkamol, yetuk insonni tarbiyalash mavzusi sharq allomalari tomonidan chuqur o'rganilgan. Arastu, Ibn Sino, Bahovuddin Naqshbandiy, Najmiddin Kubro kabi ulug' allomalarning asarlari va nazariy ta'limotlarida ham yosh vujudni kamol toptirish, tarbiyalashga katta ahamiyat qaratilganligi bejiz emas.

Azaldan zukko ajodolarimiz o'z milliyigini, ma'naviy boyligini saqlabgina qolmasdan, ezgulik, ilmu ma'rifat, mustaqillik singari ezgu g'oyalar sari intilganlar. Millatimizga xos ana shunday intilish, millatparvarlik, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi fazilatlar, shuningdek, buyuk mutafakkirlar hamda ma'rifatchilar xatti-harakatlari tufayli xalqimiz har qanday sharoitlarda ham barkamol, ma'nan yetuk farzandlar tarbiyalash vazifasini yoddan chiqarmagan. Bu jarayon bevosita jamiyat rivojlanishining poydevorini mustahkamlash maqsadi bilan ham uzviyidir. Ammo bu maqsad nafaqat kundalik faoliyat mezonida balki, jamiyat va oila hayotida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'zaro uyg'unlashtirishda ham namoyon bo'lgan va bugungi kunda ham o'ziga xos taraqqiyot yo'limizda namoyon bo'lmoqda.

Barkamol avlod - ko'nglida, qalb-qo'rida ishonch va iftixor tuyg'ular mavjlanib turgan avloddir. U nafaqat haq-huquqini, balki fuqarolik burchini ham chuqur anglaydi. Xuddi shu anglash, his qilish qaysi ilm dargohida ta'lim olmasin, qay bir sohada mehnat qilmasin, ulug' yurting an'analariga munosib bo'lishga undaydi. Hech shubhasiz, har qanday millat o'z farzandlarining barkamol bo'lishini orzu qiladi. Aslida barkamollik juda keng tushuncha. Tilimizning izohli lug'atida barkamollik quyidagicha ta'riflanadi: "jismoniy va aqliy jihatdan kamolot, voyaga yetish, bekamu ko'st mukammallik holati va hokazo".

Shunday shaxslarni tarbiyalayotgan pedagogning o'zi teran bilimga, yuksak ma'naviy – axloqiy fazilatlarga, pedagogik maxoratga ega bo'lishi, fanni zamonaviy pedagogic texnologiyalar, interfaol usullardan samarali foydalangan holda o'tishini hayotning o'zi taqazo etmoqda. Bu davr talabidir.

Hozirgi paytda pedagogika fanida zamonaviy dars iborasi tez-tez tilga olinmoqda. Zamonaviy dars shunday darski, unda o'qituvchi o'quvchining mavjud imkoniyatlaridan ustalik bilan foydalanib, uning aqliy imkoniyatlarini ishga solib, rivojlanishini t'aminlaydi. O'quvchi esa o'z navbatida bilimlarni chuqur o'zlashtiradi va ma'naviy barkamollik sassri odimlaydi.

Zamonaviy dars deganda qanday darsni tushunamiz, uning belgilari, mezonlari qanday, u qanday shakillarga ega, u qanday uslubda o'tiladi, darsda qanday usullardan foydalaniladi, unga qanday didaktik talablar qo'yiladi? Kabi savollar tug'ilishi tabiiy.Zamonaviy dars mezonlari va belgilari:

- dars o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan, o'qituvchi va o'quvchining o'zaro faol munosabatlariga

asoslangan bo‘ladi;

- dars jarayoni tabaqalashtirish va shaxsiy qobiliyatlariga yondashuv asosida amalga oshiriladi; - dars o‘quvchining yuqori darajadagi qiziqishi, xoxishlari, aqliy faolligi, muvaffaqiyatga erishuviga qaratiladi;

- dars o‘quv materiali mazmuniga ko‘ra tirliuslublar, vositalar, uslubiyatlargasuyanadi; -darsda o‘quvchining aqliy faoliyatini faollashtirishga e‘tibor qaratiladi.

- darsda o‘quvchi shaxsiyatini rivojlantirishga, birinchi navbatda, o‘quvchining o‘zini – o‘zi boshqara olishiga qaratilgan mexanizm to‘liq ishga solinib, shu orqali uning bilimga bo‘lgan qiziqishi va xoxishi orttiriladi;

- dars sifati va samaradorligini t‘min etuvchi nazorat turlaridan foydalaniladi;

- darsda vaqtadan unumli va maqsadli foydalaniladi. O‘quv materiali qiyinchiliklarini osonlik bilan yenga olishga e‘tibor qaratiladi;

- darsda nazariya va amaliyot o‘zaro bog‘lanishda talqin etiladi.

Darsga qo‘ylgan didaktik talablar:

- o‘quv maqsadlarini aniq va ravon belgilash, dars bosqichlarining ketma ketligi jarayonining rivojlantiruvchi ta‘lim va tarbiyaviy maqsadlarini ta‘min etish;

- ta‘lim mazmunini optimal aniqlash, o‘quv dasturlari, standart meyorlariga moslash, o‘quvchilar tayyorgarligini dars jarayoniga mosligi;

- bilimlarni o‘zlashtirib olishlarini kafolatlash orqali o‘quvchilarni ko‘nikma, malakalarini egallab olishga tayyorlash;

- dars mazmuniga mos ravishda ratsional metod, uslub, vositalarni tanlay olish, orqali o‘quvchilar qiziqishini oshirish yakka va jamoa tartibida ishlashga muxityaratish; -dars jarayonida turli didaktik prinsplardan foydalanish; Shu bilan birga bu darslarning o‘ziga yarasha kamchiliklari ham mavjud. Bu darslarda o‘quv materiallari tayyor holda beriladi, o‘quvchining mustaqil ishlashi, fikrlashi tshkil etilmaydi. O‘zlashtirish jarayonida shaxsga individual yondashilmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. D. Ro‘ziyeva M. Usmonboyeva, Z. Xoliqova —interfaol metodlar;
2. Mohiyati va qo‘llanilishi Toshkent 2013-yil.
3. K. Hoshimov, —Pedagogika tarixi Toshkent 2005-yil.
4. www.ziyouz.com

DEVELOPING FLUENCY IN SPEAKING

*Mahbuba Toshpulatova
Ferghana Regional Retraining
and In- Service Center
of Public Education Staff
EFL teacher*

Annotation: this article describes some of the techniques and tips for developing speaking skills and improving language fluency. The techniques and tips can be used in the secondary education pedagogy and independent learning.

Key words: speaking fluency, independent learning, techniques, tips

English is the language which connects people from different regions, cultures, religions, and nations. Brown and Lee (2015) claim that “English is increasingly being used as a tool for interaction among nonnative speakers” (p. 163). Among the four language skills, speaking seems to play more important role in communication (Zaremba, 2006). Chastain (1988) views speaking “as one important element in developing each language skill and conveying culture knowledge” (p. 271). Considering the significance of accuracy, more attention is drawn to fluency in achieving communicative purposes in conversations.

Speaking is the main skill; it includes all the levels of oral communication and all the stages of that process. On the other hand, fluency is a sub-skill and implies how easy a foreign language learner can express himself without having to stop to think about words, and experience breakdown in communication. As previously mentioned, speaking as a skill includes fluency as a sub-skill. In a classroom, as teachers, we can develop some aspects of speaking, but not necessarily fluency. That is why it is relevant to create effective techniques to develop fluency in English oral production within a classroom.

The Common European Framework (2001) indicates that a person is fluent when he or she uses the language structures accurately but at the same time concentrates meaning not form. Hartmann and Stork affirm that “a fluent speaker uses correct patterns automatically in a normal conversational speed.” (cited in Murcia et al., 2014) This, means that the main characteristics of a fluent student include speaking without too much hesitation; learners can make some pauses, but not too many and not for too long. For all this, it is relevant that teachers develop appropriate techniques in their classroom to help students achieve a better fluency level.

In order to achieve the fluency in the speaking skill, we need to know about the different functions or purposes of language and then find effective techniques that can help students of level I of English to speak fluently. Teachers adopt different techniques in language classroom. Based on general observations of teaching and learning process they can be grouped into certain modes. A few modes often used in the language classroom can be tapped as techniques for developing the oral communication skills:

- Solo Mode: Self-introductions, one-minute sessions, giving running commentary, reading newspaper loudly, making/giving presentations, etc.
- Interactive Mode: Giving directions, asking questions, role-plays, simulation, situational dialogues, etc.
- Group Mode: Debate, group discussions, etc.

Learning the basics of a new language is certainly a challenge, but mastering true fluency in a new language is even more difficult. It is, however, possible to develop fluency in a language that is not your native language with the appropriate learning and a lot of practice. Developing fluency in English can be done with determination and hard work.

Some tips for the English learners to develop fluency:

1. Speak in English. Developing fluency requires constant and consistent practice speaking aloud. It is best if you can speak with native English speakers, but if you cannot, speak with whoever is available to you. You can even talk to yourself aloud in English.
2. Repeat what you hear native speakers say. Repeat sentences of native speakers, focusing on pronunciation, cadence, and rhythm. Record yourself speaking and play it back to give yourself the opportunity to evaluate whether your repetition sounds the same as the original.

3. Be confident and relaxed whenever you try to speak English. Don't be afraid to take risks and try using new English words or phrases. Be confident and take every chance you have to use your English skills so you can practice and improve them. As you get better, you'll get even more confident!

- Don't be shy and don't be afraid to make mistakes.
- If you are not sure about your English, don't hesitate to ask someone if your English is wrong.

4. Listen to other people speaking English. Particularly if you are living in an area with English speakers, listening to other people's public conversations can frequently be a good way to practice your English comprehension and fluency.

5. Think in English. This may be tricky, but practicing forming thoughts in English can help you almost as much as speaking in English.

Used Literature

1. Brown, H. D., & Lee, H. (2015). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* (4th ed.). White Plains, NY: Pearson Education
2. Bahrani, T. (2011). Speaking fluency: Technology in EFL context or social interaction in ESL context? *Studies in Literature and Language*, 2(2), 162-168

YOSHLAR ORASIDA KITOBOXONLIKNI TARG'IB ETISH VA KITOBOXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

*Xikmatullayeva Yulduzxon Inatullayevna.
Surxandaryo viloyati Termiz shahar
14-maktab ona tili va adabiyot
o'qituvchisi. tel:905683476*

Annotatsiya: ushbu maqoladayoshlar tarbiyasida kitob mutolaasining ahamiyati va o'rni haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: kitob, mutolaa, ma'naviyat, madaniyat, inson, ona-yurt.

"Kitob-ilm manbai", - deydi dono xalqimiz. Ayniqsa, yosh avlodni ma'naviy sog'lom va barkamol etib tarbiyalashda, tafakkur xazinasini boyitishda kitob mutolaasining o'rni beqiyosdir. Shuning uchun ham, azal-azaldan ilm manbai, ma'naviyat xazinasi sanalgan kitobga munosabat inson ma'naviyatini ko'rsatadigan muhim omillardan biri hisoblangan. Agar, xalqimizning uzoq o'mishiga nazar tashlasak, buyuk Sohibqiron Amir Temur bobomiz ham yuksak ma'naviyatlari inson sifatida kitobni juda qadrlaganliklariga guvoh bo'lishimiz mumkin. Tarixda o'tgan ko'p hukmdorlar zabit etilgan yurtning ma'naviy boyligi bo'lgan kitoblarni yoqib yuborib, moddiy boyliklarini to'plab, o'z yurtiga olib ketgan bo'lsalar, Sohibqiron Amir Temur bobomiz, aksincha, qaysi yurtda bo'lmasin, xalqning ma'naviy boyligi bo'lgan kitob va qo'lyozmalarni to'plab, o'z yurtlariga jo'natganlar. Ulug' bobokalonimiz mamlakatda kitob va qo'lyozmalarga boy kutubxonalar qancha ko'p bo'lsa, ilm-fan va madaniyat shuncha tez rivojlanadi, deb hisoblaganlar.

Maktab o'quvchisining kitob o'qishga, ilm o'rganishga bo'lgan mehri o'qituvchisiga, o'z ota-onasiga, Ona yurtiga mehr-muhabbatning asosidir. Kitob boladagi ma'naviy bo'shliqni to'ldiradi. Ustoz, ota-onasiga, Vatan, o'rtoq do'st, birodarlarga mehr-muhabbatli qiladi. Bola kitob o'qish orqali-komil inson minorasini o'zi bino qiladi. O'quvchi o'zi o'qib-o'rganib qurgan mustahkam minorani hech qanday tashqi salbiy oqim-ta'sirlar buzub kirolmaydi. Kitob o'qigan oilada ham yaxshi tarbiya, ham baraka ham bo'ladi. Oilada bиринчи otaning o'rni, uning hurmatini joyiga qo'yish, onani e'zozlash, katta aka-opalar, ukalarga e'tiborli bo'lish degan tansiq odatlar bevosita kitob orqali mustahkamlanadi. Kitobni bola xijjalab, sabr bilan o'qish jarayonida, har birso'zni yurakdan his qilib hazm qiladi. Bu donolar ta'kidlaganidek, toshga o'yilgan naqsh singaridir. Kitob ilm olishga tashnalikni oshiradi.

Kitob haqida har qancha gapirish, uning sifatlarini soatlab maqtash mumkin. Sababi, eng yaqin do'st, sirdosh, eng zarur hamroh bo'lgan kitob, insoniyat tarixida kashf etilgan ixtirolarning eng buyugi va eng qadrlisi, zamonlar o'tsada, o'z o'rmini hech kimga bo'shatib bermagan mo'jizadir. Buyuk olimlar kitob, kitobxonlik haqida fikr bildirar ekanlar, adabiyotlar bilan oshno qalbga hech qachon yomonlik in qurmasligini ta'kidlashadi. Milliy o'zlikni anglash, yoshlарimizda yuksak ma'naviyatni shakllantirish, ularni ezgu fazilatlar sohibi etib tarbiyalashda kitobning o'rni va ahamiyati beqiyosdir.

Ko'p kitob o'qigan kishining bilim saviyasi yuqori, muomala madaniyati yuksak, yetuk inson sifatida hayotda o'z o'rmini topa oladi. Biroq, bugungi kunda kitobga, kitob o'qishga bo'lgan ehtiyoj va intilish, ayniqsa, Yoshlar orasida tobora kamayib bormoqda. Bu esa juda achinarlidir. Qanchadan – qancha kitoblar, kitob joyonlari va do'konlarda shunchaki ko'rgazma sifatida turibdi. Tabiiy savol tug'iladi. Nega shunday? Nima uchun kitob o'qimay qo'yyapmiz?

Ming afsuski, kitob o'qish o'rniqa qimmatli vaqtini bekorchi ko'ngilochar o'yinlarga sarflaydigan insonlar ham oramizda oz emas. Undaylar fikrlashda, o'zini tutishda ham ma'naviyati yuksak emasliklarini namoyon etib qo'yishadi. Texnika asri davrida yashayapmiz, kundan-kunga texnik vositalar taraqqiyashib, ularga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Xususan, qo'l telefonlari, turli internet tizimini bunga misol qilishimiz mumkin. To'g'ri yurtimizda yoshlarga keng imkoniyatlar yaratib berilmoqda. Chunki millatimiz sha'nini, milliy g'ururimizni yuksaltiruvchi bu – Yoshlar. Shu bois, yoshlарimiz ongiga kitobga mehr uyg'otmog'imiz darkor. O'quvchilarни kitob bilan ishlashga odatlantirish ham tarbiyaviy ahamiyatga ega. Kitobxonlik yoshlarning ma'naviy boyligini oshiradi, ularni mehnat va ijodiy yo'lga boshlaydi. Kitob hayotning ulug'vorligini anglab olishga, u haqida mustaqil fikr yuritishga yordam beradi.

Kitob o‘qigan oilada ham yaxshi tarbiya, ham baraka ham bo‘ladi. Oilada birinchi otaning o‘rni, uning hurmatini joyiga qo‘yish, onani e’zozlash, katta aka-opalar, ukalarga e’tiborli bo‘lish degan tansiq odatlar bevosita kitob orqali mustahkamlanadi. Kitobni bola xijjalab, sabr bilan o‘qish jarayonida, har birso‘zni yurakdan his qilib hazm qiladi. Bu donolar ta’kidlaganidek, toshga o‘yilgan naqsh singaridir. Kitob ilm olishga tashnalikni oshiradi.

Sakkizinch mo‘jiza sifatida e’tirof etiladigan kitob inson qalbining chinakam hamrohidir. Biz yashayotgan zamin qadim zamonalardan beri madaniyat va ziyo maskani bo‘lib, xalqimiz esa dunyoni larzaga keltirgan ulug‘ zotlarni tarbiyalab, voyaga yetkazgan xalqdir. Bugungi kunda faxrlanib, moddiy meros borasida ham, ma’naviy meros borasida ham dunyoning sanoqli mamlakatlarigina bizning davlatimiz bilan bellasha olishi mumkin deb baralla ayta olamiz. Asrlar osha qanday yutuq va marralarga erishgan bo‘lsak, albatta, buning zamirida xalqimizni kitobga bo‘lgan mehr va mutolaaga bo‘lgan ishtiyoqi mujasssam bo‘lgan.

Inson ichki olamini hech narsa kitobchalik benazir boyita olmaydi. Ruhiyatimizni hech narsa kitobchalik, o‘qish-o‘rganish, mehnatchalik muvozanatga to‘g‘ri yo‘lga sola olmaydi. Hattoki, intellektual rivojlanishda ham kitob eng asosiy o‘rin tutadi. Chunki, kitob kishining o‘zini- o‘zi tarbiyalashida kitob ham bilim manbai, ham o‘zini yaxshi tomonga o‘zgartirish, taqqoslash, taqlid qilish, munozara yuritish, bahslashishda ham ma’lum darajada ko‘zgu vazifasini o‘taydi.

Farzandlarimizga kitobga mehr uyg‘oyishga harakat qilaylik. Kitob bizga ulkan ta’sir ko‘rsatib, juda katta chuqr hayotiy tajriba berishini ham aslo yodimizdan chiqarmaylik. Olimlarimizdan biri kitob haqida shunday degan edi: “ U kishini ziyoli qiladi, unda go‘zallik tuyg‘usigina emas, hayotni, uning butun murakkabliklarini tushuntirish kabi qimmatli tuyg‘uni rivojlantiradi, boshqa davrlar va boshqa xalqlarni tushinishda yo‘lboshchilik qiladi, sizga kishilarning qalbini ochib beradi. Bir so‘z bilan aytganda sizni donishmand qiladi.”

Shunday ekan xulosa o‘rnida shuni aytmoqchimanki, kitob o‘qishdan aslo to‘xtamang. Kitob – ma’naviyati sarchashmasi. Hozir kitobdan olgan barcha yaxshi fazilatlarni bir umr qalbimizda saqlab qolaylik. Zero, kitob insonni doimo yaxshilikka yetaklaydi.

ELL LEARNING THEORIES

*Yuldasheva Zilola Rasulovna
english teacher
Fergana region Buvayda district
school 26
tel: 99-987-46-77
e - mail:zilola@gmail.com*

Annotatsiya: the article provides insights into ELLS theory and provides insights into the importance of theory in foreign language teaching

Kalit so‘zlar: grammar should be taught, implicit manner, when teaching ELLs

Theories of second language acquisition have varied in their vision of what types of English grammar instruction that leads to successful English language acquisition. It is no surprise that continued contradictions emerge time and again on whether grammar should be taught in an explicit manner, implicit manner, or even omitted when teaching ELLs. In order to set the stage to understand the various instructional systems implemented in teaching ELLs, one must understand the learning philosophies that these instructional systems have sprung from. Understanding learning theories can play a significant role in teachers' professional improvement and performance (Wilson & Peterson, 2006). It can assist teachers in designing and choosing structures and strategies that have been demonstrated to be effective in the past. In addition, it can also assist teachers in finding answers to questions about their students, recognizing learners' styles, and reflecting on their own teaching performance (Darling- Hammond, Rosso, Austin, Orcutt, & Martin, 2001, p. 20; Wilson & Peterson, 2006, p.1). As James C. Maxwell states, "There is nothing as practical as a good theory" (as cited in Wilson & Peterson, 2006, p.14). The following is a brief tour of a number of philosophies that have influenced the ELL instructional system for decades. It is worth mentioning that not all the following theories were originally aimed nor designed for pedagogical reasons. However, all theories are concerned with how humans learn. For instance, the Behaviorist and the Constructivist theories are basically psychological theories. On the other hand, both the Universal Grammar theory (UG) and the Second Language Acquisition (SLA) theories come from a linguistic foundation. For the purpose of this study, I will discuss these four principle learning theories that have influenced the teaching approaches for ELLs.

Behaviorist Theory The Behaviorist theory is a philosophical learning theory established between the late 19th century and the early 20th century (Moore, 2011) that is credited to the philosopher J.B Watson and was later espoused by the famous theorist B.F. Skinner (Forrester & Jantzie, n.d.). The Behaviorist theory is based on behavioral habits and the assumption that repetition of behaviors and reinforcement will lead to mastery of the fixed knowledge that is received from the outside environment (Hanley, 1994; Moore, 2011; Semple, 2000). It assumes that learning is a straight-forward enterprise that can be achieved through imitation (Del Valle-Gaster, 2006), p.15). Advocates of this philosophy view the world as a body of facts that are transmitted, in this case, through the teacher to students. And students are expected to demonstrate absorbance of these facts through replicating it in their behavior. In this theory, learners are viewed as empty vessels that are filled with the knowledge that is received through the instructor (Lefrancois, 2011, Rogoff, Matusov, & White, 1996; Wilson & Peterson, 2006). Students demonstrate learning through imitation of the instructor's behavior (Wilson & Peterson, 2006). Through this school of thought, the students' absorbed knowledge is also measured through evaluation of exams (Forrester & Jantzie, n.d.). Obviously, this theory has been practiced and implemented in numerous teaching facilities in the past and is still being practiced in today's schools (Dean, 2008). Given the principles of the Behaviorist learning theory, the Classical-Traditional grammar method of rote rule memorization and the Grammar- Translation method of translating sentences or text both fall into a behavioral framework. The teaching methods that sprung from this philosophy function through drills and memorization skills and are based on a teacher-centered environment (Hanley, 1994). Despite its widespread use, this theory has several criticisms especially after it has been proven that students "interpret- and do not automatically

absorb- the information and ideas they encountered" (Wilson & Peterson, 2006, p. 3). Similarly, Long (1988) pointed out that traditional grammar instruction is ineffective (as cited in Fotos, 1998, p. 301). Consequently, regardless of the concrete evidence against the effectiveness of the Behaviorist theory, the roots of this ancient theory remain solid in the field of education (Taber, 2008).

Constructivist Theory Jean Piaget and John Dewey are two of the pioneer sages whose names are associated with the Constructivist theory (Morphew, 2000). The Constructivist theory is initially based on inquiry teaching and learning. In this theory, learning is believed to occur through discovery and experimenting with facts (Leonard, 2002). Constructivists advocate the notion that learners build knowledge of new things by relating it to their own experiences. Thus, this theory accounts for the prior knowledge of the learner and it differentiates between students' needs (Morphew, 2000; Semple, 2000). In this theory, teachers are coaches or facilitators who guide the students to acquire knowledge (Hanley, 1994). The Constructivist theory, as opposed to the Behaviorist theory, is based on a student- centered method and focuses on the process, not the product, of learning (Leonard, 2002). Further, the Constructivist theory stresses the role of the learner's brain and how it affects the learning process (Leonard, 2002). Thus, it takes into consideration the mental role and learners' activation of prior knowledge. Further, this theory can be linked to Krashen's Second Language Acquisition theory in terms of providing comprehensible input that students can relate to in order to learn a language. However these two theories may differ in the applied approaches to ELLs.

Bibliography

1. Adams, M.J. (1990). Thinking and learning about print. Cambridge, MA: The MIT Press.
2. Alvermann, D.E., & Moore, D.W. (1991). Secondary schools. In R. Barr, M.L. Kamil, P.B. Mosenthal, & P.D. Pearson (Eds.), Handbook of reading research (Vol. 2, 951-983). New York: Longman

MORFOLOGIK VOSITALARNI NUTQIY USLUBLARDA QO'LLASH YO'LLARI

*Yuldasheva Ozoda Boboyarovna
Navoiy viloyati Karmana tumani
13- maktab ona tili va adabiyot o'qituvchisi
Telefon:+998(93) 462 33 46
yuldashevaozoda13@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqlada tilimizning grammatikasi haqida yoritilgan. Undagi morfologik va sintaktik birliklar real olamdagи xilma-xil mazmun va munosabatlarni turli nuqtai nazarlardan ko'rsata oladi. Tilimizda tamoman to'g'ri ifoda, tiniq tasvir va badiiy ta'sir imkoniyatlarining chek-u chegarasi yo'q. Tilshunoslikning bir qancha bo'limlari mavjud. Shulardan morfologiya bo'limida biz so'z shakllarining tarkibiy tuzilishlari haqida so'z ketadi.

Kalit so'zlar: Tilshinoslik , morfologik, Grammatik, qo'shimcha, kelishik qo'shimcha, qaratqich kelishik, tushum kelishik, fe'l.

Tilimizning grammatikasi shunchalik mantiqiy teran, tarang va takomil-u sayqal topganki, ayrim g'arb olimlari masalan, Maks Myuller tabi bilan ayyganda, "xuddi bir guruh mutaxassislar birgalashib ishlab chiqqanday". Undagi morfologik va sintaktik birliklar real olamdagи xilma-xil mazmun va munosabatlarni turli nuqtai nazarlardan ko'rsata oladi. Tilimizda tamoman to'g'ri ifoda, tiniq tasvir va badiiy ta'sir imkoniyatlarining chek-u chegarasi yo'q. Tilshunoslikning bir qancha bo'limlari mavjud. Shulardan morfologiya bo'limida biz so'z shakllarining tarkibiy tuzilishlarini o'rganamiz.

Morfologik vositalarni nutqiy usulda qo'llash vositalari: Grammatik qoidalar to'g'ri nutq tuzilishining asosidir. Ammo aniq va ta'sirli nutq tuzish uchun Grammatik vositalarning uslubлага xoslashish, ma'no nozikliklari va ulardagi uslubiy o'ziga xoslik, uslubiy bo'yoqni ham hisobga olish zarur. Morfologik shakllarning barchasi hamma uslublarda aynan bir xil qo'llanmaydi, ularning qo'llanishida uslubiy o'ziga xosliklar mavjud. Ularda emotsional-ekspressiv bo'yoq nisbatan kam, funksional bo'yoq – uslubga xoslashish esa anchayin sezilarli bo'ladi.

Ko'plik qo'shimchasi uslubiyati: Ko'plik qo'shimchasi odatdagi miqdoriy ortiqlik ma'nosidan tashqari turli qo'shimcha ma'no nozikliklari, ma'nolarni ifodalashga hizmat qiladi. –**lar** hurmat, kinoya-piching, kuchaytirish-ta'kidlash, taxminlash umumlashtirish kabi turli uslubiy ma'nolarni ifodalash uchun ham qo'llaniladi.

Kelishik qo'shimchalari uslubiyati: Kelishik qo'shimchalari belgili-belgisiz qo'llanishi, bir-biri bilan almashinish imkoniyati, ayrim ko'makchilar bilan ma'nodoshligi, ayrimlarining qisqargan shakilda qo'llanilishi kabi bir qator xususiyatlarga k'ora turli uslubiy ma'no nozikliklarning yuzaga chiqishiga imkoniyat beradi.

Tushum kelishigi belgili (**-ni**) qo'llanilganda, obyektiv ta'kidlash ma'nosini ifodalaydi, belgisiz bo'lganda esa bu ta'kid yo'qoladi. Kitobni o'qidi - kitob o'qidi. Chiqish kelishigi (**-dan**) qo'llanilganda obyektnin bir qismiga e'tibor qaratilganligi anglashiladi. Kitobni o'qidi – Kitobdan o'qidi. Jo'nalish kelishigi (**-ga, -ka, -qa**) uchun ko'makchisi bilan ma'nodoshligi asosida almashtirilishi ifoda uslubiy farqi yuagakeliradi

Subyektiv baho ifodalovchi qo'shimchalar uslubiyati: Kichraytirish – erkalash qo'shimchalari (**-cha, -choq, -gina, -loq, -jon, -xon, -toy**) subyektiv baho shakllari deb umumlashtiriladi. Bu qo'shimchalar otlar va sifatlarga qo'shilib, shu so'zlar ifodalagan narsa yoki tushunchaga so'zlovchining subyektiv munosabatini bildiradi, ya'ni bu so'zlarda ijobjiy yoki salbiy uslubiy bo'yoqni yuzaga keltiradi. **Zamon ifodalovchi qo'shimchalar uslubiyati:** Fe'lning zamon (**o'tgan, hozirgi, kelasi**) shakillari benihoya rang-barang bo'lib, ular nutqda ifodalangan harakat yoki holatni uch zamondan birida voqealanishlarini bildiradi. Ammo nutq tuzilishida shuni ham hisobga olish kerakki, nutq vaziyati, ifoda maqsadi, umuman, uslub taqozosini muvofiq zamon shakillari almashinishi, muayyan bir zamonni ifodalovchi qo'shimchalardagi o'ziga xosliklarga ko'ra ulardan biri tanlanishi mumkin. O'tgan zamon shakli **-di** qo'shimchasi bilan hosil bo'lgan so'zlar so'zlashuv uslubi taqozosiga ko'ra kelasi zamon shaklida qo'llangan. Hozirgi zamon shaklini yasovchi **-yotir, -yap, -moqda** qo'shimchalari ma'nodosh, ammo ular nutqiy uslublarga xoslanishi, uslubiy bo'yog'iga ko'ra bir – biridan farqlanadi. Ulardan **-yap** ko'proq so'zlashuv uslubiga xos bo'lsa, **-yotir** va **-moqda** qo'shimchalari esa poetik

nutqda, badiiy uslubda ko‘proq qo‘llaniladi, tantanavorlik, ko‘tarinkilik bo‘yog‘ini nomoyish qiladi. Kelasi zamon shaklini yasovchi **-ajak** qo‘srimchasi ham ana shunday tantanavorlik, ko‘tarinkilikni ifodalaydi. Ilmiy uslubda hozirgi-kelasi zamon shakli (**-a,-y** qo‘srimchasi)ning qo‘llanishida ham uslubiy o‘ziga xoslik mavjud. Bu shakl aniq zamonni emas, balki umuman, zamonni,odatiylikni bildirish uchun ham qo‘llaniladi. So‘zlashuv va boshqa uslublarda ham bunday holat odam gapiradi, qush uchadi singari qo‘llanishlarda kuzatiladi.

Shaxs-son qo‘srimchalar uslubiyati: Fe’lning shaxs-son qo‘srimchalari harakatning bajaruvchi shaxsini va bu shaxslarning miqdorini ko‘rsatadi. Ikkinchi shaxs birligi va ko‘pligini ifodalovchi **-san** va **-siz** qo‘srimchalarining qo‘llanishidagi uslubiy holatshundan iboratki **-siz** hurmat ifodalashga, ya’ni “sizlash”ga ixtisoslashgan, **-san** esa “senlash”ga ixtisoslashgan. Nutqda hurmatni va hurmatsizlikni yanada kuchliroqifodalash zaruriyati tug‘ilganda, **-siz** va **-san** qo‘srimchalariga **-lar** ko‘plik qo‘srimchasi ham qo‘shiladi.

Inkor ifodalovchi qo‘srimchalar uslubiyati: Tilimizda inkorni ifodalovchi morfologik vositalr sifatida fe’lning bo‘lishsizlik shaklini yasovchi **-ma** qo‘srimchasini, **emas**, **yo‘q** kabi so‘zlarni , shuningdek, **na...,na** yordamchisini ko‘rsatish mumkin. Bu vositalar turli nutqiy uslublarda qo‘llanilib, bir qator uslubiy ma’nolarni ifodalashga hizmat qiladi.

Foydanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. S.Rahimov, B.Umurqulov “Hozirgi o‘zbek adabiy tili” “O‘qiyuvchi” – T.:2003y
2. R.Ishmuhammedov, M.Yuldashev “Ta’lim va tarbiyada inovatsion pedagogik texnologiyalar” “Nihol” – T.: 2016y
3. O‘zbikiston Respublikasi xalq ta’limi vazirligi Respublika ta’lim markazi “O‘rta ta’limning davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturi” T.: 2017y

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎҚИТИШДА МИЛЛИЙЛИК МАСАЛАСИ

Қодиров Шерзоджон
Маргилон 1-ИДУМ ўқитувчиси
Телефон: +998(91) 1264664
Абдуллаева Дилфузахон
Маргилон 1-ИДУМ ўқитувчиси
Телефон: +998(91) 1284270

Аннотация: Мақолада хорижий тил, жумладан инглиз тили ўқитишида миллийлик масаласи илгари сурилган бўлиб, дарслик ва ўкув қўлланмалардан мисол келтирган ҳолда мавзу ёритилган.

Калит сўзлар: давлат таълим стандартлари, ПҚ 1875, national, nation, Navruz, ментолитет, миллий спорт тури.

Мустақиллик шарофати билан Ўзбекистон Республикасида ҳаётнинг барча соҳалари фан, таълим, маданият, спорт, ҳалқаро алоқаларнинг ривожланиши ва кенгайиши хар бир мутахассисдан хорижий тилларда сўзлаша билиш заруриятини талаб этмоқда.

Давлат таълим стандарти хорижий тилларни ўқитиш бўйича асосий меъёрий даража ҳисобланиб, уни эгаллаш мактаб турлари ва ўкув курслари хусусиятидан қатъий назар мажбурий ва унинг мезонлари ўқувчиларни хорижий тилларни эгаллашида ўзига хос дастур сифатида қўлланади. У узлуксиз таълим тизимини амалга оширишда, ўқувчиларнинг мактабни битирғанларидан кейинги фаолиятида хорижий тилларни янада чукурорк ўрганиш ва уларни бевосита қўллаш учун асос бўлиб хизмат қиласди.

Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 12 декабрда “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари” тўғрисида қабул қилинган 1875-сонли қарори айни мудда булди. Ушбу қарор хорижий тилларни ўрганаётган ва шу соҳада фаолият юритаётган педагог кадрлар учун ўзларининг билимларини намоён этишида, ёш авлодга сабоқ бериш жараёнида таълим сифатини оширишда муҳим аҳамият касб этиши билан бир қаторда ўзига хос тарзда соҳа вакиллари зиммасига замон билан хамнафас бўлиш, келажакда чет тилларида айниқса, инглиз тилида ўз она тилисидай гаплаша оладиган етук кадрларни тарбиялашдек масъулиятни хам юклайди.

Миллийлик сўзи миллат сўзининг негизидан келиб чиқиб, инглиз тилида бу сўз “national-nation” сўзига тўғри келади.

Бугунги кунда Давлат таълим стандартлари асосида нашрдан чиқаётган ўкув қўлланма дарслклари аввалгиларига қараганда анча янги дастур ва мавзулар билан ёритилган. Айниқса, инглиз тили фани дарслклари ва ўкув қўлланмаларни олсак синфларга ажратиленган ҳар бир сонида ўқувчининг ёшидан келиб чиқсан ҳолда миллийлик рухи билан суғорилган мавзуларни учратамиз. Жумладан, 5-синф ўқувчилари учун мўлжалланган дарслклида “Spring holidays” деб номланган бўлим минг биринчи мавзуси “I like Navruz” деб номланади. Мавзу ўз ичига ўзбек миллатининг минг йиллик тарихга эга бўлган миллий байрами ҳисобланган Наврӯз байрамининг номи инглиз тилида хам худди шу қўринишида талаффуз қилиниши қувонарли ҳолдир. Худди шу бўлимнинг иккинчи мавзуси “Come and stay with us” деб номланган соатида юқоридаги ҳолат миллий таомларимизнинг номланишида (palov, manti, kabob, sumalak) намоён бўлмоқда. 7-синф дарслигининг “Clothes” бўлимида 1-соат “National costumes” яъни “миллий кийимлар” деб номланади. Мазкур мавзуда хам ўзбек миллий либосларининг (duppi, chopon, mahsi, atlas, kavush, kalish) “Sports at school” мавзусидаги кураш сузи (миллий спорт тури)нинг инглиз тилида худди она тилимизда айтилаётгандек талаффуз қилиниши қувонарли ҳолдир.

Юқоридаги каби мисолларни яна узоқ давом эттириш мумкин.

Ушбу ҳолатни кузатар экансиз беихтиёр қалбингизни фаҳрланиш, миллий ифтихор туйғуси чулғаб олади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

- “Халқ таълими, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги илмий методик журнали З -июн” (май - июн) 2011 йил
- Умумий ўрта таълимнинг Давлат таълим стандарти ва ўкув дастури.
- “5-синф, 6-синф, 7-синф” инглиз тили дарслклари.

СИСТЕМА ПОВТОРЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Сайдахмедова Дилрабо Невматуллаевна
Учитель русского языка и литературы школы номер 33
Фариишского района Джиззакской области
Телефон: +998903103641
dilrabsaydahmedova@gmail.com

Аннотация: В статье рассматриваются уроки-повторения, направленные на приумножение и закрепление ранее полученных знаний и выявление новых особенностей при сравнении изучаемых явлений.

Ключевые слова: попутное повторение, повторение в конце темы, повторение в конце года, анализ произведения, элементы игры.

Чтобы знания были прочными, их необходимо постоянно закреплять. Один из способов такого закрепления-систематическое повторение. Слишком частое повторение одного и того же материала может вместо пользы принести на урок скуку. Малоэффективно и случайное, бессистемное повторение. К повторению на уроках русской литературы предъявляются общие дидактические требования, но учитывается и специфика предмета. К тому же в процессе изучения литературы учащиеся сталкиваются с материалом разной структуры и с художественной, и с научной речью. Поэтому универсального рецепта для организации повторения не может быть. Очевидно, учащиеся по-разному будут вспоминать теоретические, литературоведческие сведения и содержание художественного произведения. На организацию процесса повторения влияют и объем повторяемого материала, и время повторения, и его цели, и речевое развитие учащихся.

Различают попутное повторение, повторение в конце темы, повторение в конце года. Рассмотрим особенности каждого из них. Важное значение имеет попутное повторение. Такое повторение имеет целью не только закрепить старые знания, но и облегчить усвоение новых, а также осуществить перенос знаний и использование их в новых условиях. В школьной практике существует немало приемов привлечения старых знаний при освоении нового материала. Так, перед началом изучения новой учебной темы имеет смысл провести короткую беседу, мобилизующую уже приобретенные учащимися знания по данному вопросу. Например, можно вспомнить, какие произведения изучаемого писателя учащимися читали. А перед обращением, например, к теме «И. А. Крылов» целесообразно повторить изученные в предыдущих классах произведения этого баснописца: вспомнить их тематику и определить, из каких басен взяты ставшие крылатыми слова.

Попутно повторяются и произведения родной литературы, тематически близкие тем, которые предстоит изучить. Полезно заранее дать план, руководствуясь которым, учащиеся будут сравнивать материал двух учебных курсов. Попутное повторение будет особенно результативным, если учитель приучит учащихся опираться на впечатления, полученные при просмотре спектаклей, экранализаций, знакомстве с радио и телепередачами, а также при внеклассном чтении. Учащиеся национальной школы не всегда имеют ясное представление о русских реалиях или отсутствующих в их родной культуре явлениях. Поэтому при повторении полезно их акцентировать. Так, говоря детстве М. Горького, можно напомнить, что Алеша Пешков, подобно Ваньке Жукову, был «мальчиком на побегушках» у купцов и ремесленников.

Иногда учащиеся национальной школы плохо представляют быт русского дворянства. Так, у узбекских учащихся представление о дворянской усадьбе, полученное на основе чтения произведений родной литературы, иное, чем у русских школьников. Поэтому, приступая, например, к изучению романа «Евгений Онегин», полезно вспомнить описание типичной русской усадьбы в повести И. С. Тургенева «Муму» или в романе А. С. Пушкина «Дубровский». Но попутное повторение не дает цельного и полного восстановления в памяти затронутой темы, носит только вспомогательный характер, а подчас может перегрузить урок и отвлечь внимание от главного.

Значительно большую пользу приносит повторение, требующее специальной подготовки. Оно заранее планируется и систематически организуется учителем. Так, например,

изучив монографическую тему «А. С. Пушкин», можно повторить то, что учащиеся узнали об основных мотивах лирики поэта, определить место свободолюбивой лирики в его творчестве. В средних классах, где учащиеся знакомятся с небольшими по объему произведениями, нет надобности повторять содержание изученного текста. Очевидно, незачем заниматься повторением содержания и сюжета всех разобранных произведений и в старших классах. Такое повторение иногда целесообразно только на заключительном этапе работы над большим эпическим произведением. В большинстве случаев гораздо полезнее ставить вопросы, позволяющие увидеть новые стороны в известном, объединить полученные знания в систему. В средних классах при повторении можно ввести и элемент игры.

Обобщить и повторить знания в средних классах в учебного года помогут и задания такого типа: Проследите развитие темы гражданского мужества, темы дружбы в изученных произведениях. Укажите общее и индивидуальное в раскрытии этой темы. Попробуйте определить, что дала борьба за счастье других людей героям прочитанных в этом году произведений. На основе прочитанных вами произведений нарисуйте устно картину будущего, о котором мечтали лучшие русские писатели. Повторение в средних классах может принять и форму инсценировки, при которой не только активизируется речевая деятельность учащихся, но и углубляются знания, развивается их самостоятельность. Таким образом, повторение является необходимым элементом каждого урока. Ведь известно, что память обучающихся обладает свойством не только запоминания, но и забывания, поэтому требует многократного повторения.

Использованная литература:

1. Зотов Ю.В. Организация современного урока. -М.: Просвещение, 1991.
2. Огородникова И.Т. Педагогика школы. -М.:Просвещение,1998, 79-80с.
3. Алексеевна А. Русский язык. Учебно-методический комплекс. 2014

ИНТЕРАКТИВНЫЕ ИГРЫ ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ ПАМЯТИ УЧАЩИХСЯ

Хатамов Шухратжон Тохирович,
учитель русского языка и литературы, школы
№ 23 Уйчинского района, Наманганской области,
Тел: +998 93 9428084

Аннотация: в данной статье речь идет о развивающих играх на память, которые станут незаменимыми помощниками в тренировке зрительной и слуховой памяти. Игровые задания, направленные на запоминание различной информации, отличаются своей сложностью, поэтому вы всегда можете выбрать игру, соответствующую возрасту вашего ученика.

Ключевые слова: память, внимание, воображение, развивать, игры

Значение памяти в жизни человека очень велико. Память создает, сохраняет и обогащает наши знания, умения, навыки, без чего не мыслимы ни успешное учение, ни плодотворная деятельность, ни работа. И.М. Сеченов считал память «основным условием психической жизни», «краеугольным камнем психического развития».¹ Игры помогают быть ближе друг к другу. Имеют они также и развивающее значение: они тренируют память, внимание, воображение, а также умение владеть собой, соотносить свои интересы с интересами других, находиться в центре внимания и лидировать в группе. Вот как много видов памяти существует – и это еще далеко не все из того, что известно психологам и педагогам! Но самое главное для нас – это то, что память ребенка можно упражнять и развивать. Актеры, заучивающие наизусть многие страницы, не имеют этот навык от рождения, а приобретают его благодаря упражнению. Важно также знать, что у разных детей может доминировать либо зрительная, либо слуховая, либо моторная память, в зависимости от этого будет более эффективным то показывать детям картинки, то объяснять и диктовать, то просить ребенка самому обвести букву или воспроизвести изображение. Знание учениками особенностей своей памяти поможет им не только преодолеть недостатки, но и найти индивидуальный стиль запоминания. Задача учителя – помочь ученику в этом поиске и стимулировать развитие его памяти. В этой статье мы предлагаем игры и упражнения по развитию памяти, необходимые для успешного обучения в школе.

1. Игра «Памяти рассказывания историй». Игроки садятся в круг; и один человек начинает рассказ, используя любое предложение, которое они хотят. Игроки по очереди повторяют предложения и добавляют новые. Если кто-то упустит хоть слово, он выйдет. Ребенок, способный рассказать историю без ошибок, становится победителем.

2. Игра «Снежный ком». «Снежный ком» по праву считается лучшей игрой для первого знакомства относительно большого количества людей (10-30 человек). Суть её в следующем: все присутствующие становятся в круг, и кто-то первым называет своё имя. Стоящий за ним называет имя предыдущего и своё, третий называет первые два и своё, и так пока не представятся все. Более сложные разновидности: называть не только имя, но и прилагательное, на ту букву с которой начинается имя (например: Сергей скромный, Виктория внимательная); или имя и увлечение (например: Олег футбол, Маша танцы). Очевидно, что такая игра позволяет не только познакомиться, при этом потренировав память, но и кое-что узнать о собравшихся, их интересах, «растопить лёд» в компании.

3. Игра «Отгадай-ка!» « Дидактическая игра для развития памяти, внимания и речи. Можно играть как с группой, так и с одним ребенком. Задание состоит в том, что ребенка просят по памяти выразительно описать какой-либо из находящихся в комнате предметов так, чтобы партнеры угадали. При этом нельзя смотреть на этот предмет и называть его. После того как ведущий объяснил правила игры, а дети подготовились к ней и выбрали предмет, водящий дает в руки любому играющему камешек как приглашение к рассказу. Получивший камешек рассказывает о загаданном предмете. Когда загадка отгадана, ее автор передает камешек в руки следующему Игра продолжается до тех пор, пока каждый не придумает свою загадку. Взрослый следит за тем, чтобы назывались существенные при-

¹ Волкова Галина Федоровна, Методическое сообщение «Память и развитие музыкальной памяти учащихся» 2017,

знаки, остальные участники имеют право задавать наводящие вопросы, однако надо дать возможность водящему произнести достаточно полное описание предмета.

4. Игра «Кто больше запомнит». Участники игры сидят в кругу. Первый участник называет любое слово. Например, цветок. Следующий участник игры повторяет названное слово и произносит любое своё. Например, лес. Третий участник игры повторяет уже два слова и произносит своё. И так далее. Победитель тот, кто воспроизведёт большее количество слов.

5. Игра «Найди два одинаковых предмета». Предлагается карточка с изображением пяти и более предметов, из которых два предмета одинаковые. Требуется найти одинаковые предметы, объяснить свой выбор.

6. Игра «Найди отличия». Предлагается карточка с изображением двух картинок, имеющих несколько различий. Необходимо как можно быстрее найти их.

Таким образом, для улучшения работы памяти следует подключать все познавательные процессы, но следует учитывать, что любые приемы хороши лишь тогда, когда они подходят данному человеку, когда он сам их для себя придумал и адаптировал, исходя из собственных особенностей и жизненного опыта.

Использованные литературы:

1. Волкова Галина Федоровна, Методическое сообщение «Память и развитие музыкальной памяти обучающихся» 2017.
2. Черемошкина, Л.В. Развитие памяти у детей. - М: Академия, 2005.

THE ORIGIN OF ENGLISH LANGUAGE AND SOME SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF DIALECTS.

*Author: Narkulova Nargiza Vakhidovna,
teacher of English at secondary school
3, Zarbdar districta, Jizzakh region.
E-mail: parvik.8876@gmail.com*

Abstract: This article is about some similarities and differences of English dialects. There was only one English version 300 years ago. The one that was spoken in Britain. This language was brought by the British to new lands. America, Australia, New Zealand, India, Asia, and Africa spoke English. In each of these places, the English language has developed in its own way, enriching and evolving. And, according to an inevitable pattern, he returned to his homeland - with emigrants, goods, technologies, communications.

Keywords: dialects, geographical isolation, accepted standard

So let's start with the fact that the modern British language, firstly, is heterogeneous, and secondly, it is far from the classical English that existed 3 centuries ago. Within the British version, three language types are distinguished: conservative English (conservative - the language of the royal family and parliament), the adopted standard (received pronunciation, RP - the language of the media, also called BBC English) and advanced English (advanced - the language of youth).

The last type is the most mobile, it is he who actively absorbs elements of other languages and cultures. Advanced English is most affected by the general trend towards language simplification. Changes occur primarily in the vocabulary, one of the most mobile parts of the language: new phenomena appear that must be named, and old ones acquire new names. New vocabulary comes into the British youth language and from other varieties of English, in particular American.

However, an even more variable part of the language is phonetics. Phonetic differences are ubiquitous, and it is they that determine in the first place one or another variant or dialect of the language. For example, the English call a store "shop", and the Americans call it "shap"; love among the English is "love", among the Irish - "liv", and among the Scots - "luve"; the day is pronounced by the British as "day", and the Australians - "di". There are three main dialects in America: northern, central, and southern. Each of them, in turn, is subdivided into several subdialects. The most intense and characteristic is the southern dialect, especially Californian. This is the quintessence of what is commonly called American pronunciation: "racking," savory chewing, voicing consonants, and shortening vowels. So, the word "bete" ("better") turns into "bader". Closer to classical English - the northern dialect, the language of the east coast, New England, where the first immigrants from Britain arrived at one time. In the UK itself, several regional dialects also stand out: northern, central, southwestern, southeastern, Scottish, Welsh and Irish. One of these dialects - the language of the educated population of London and the southeast of England - has become the national standard (RP) over time. It is based on "correct English" - the language of the best private schools (Eton, Winchester, Harrow, Rugby) and universities (Oxford, Cambridge).

But America has created an almost new language: changes have affected not only phonetics and vocabulary, but also the most stable part of the language - grammar. Therefore, it is only natural that the controversy is mainly about the two variants of the English language - British and American.

American English is called simplified language. And this is perhaps the most accurate definition that reflects the essence.

In Conclusion What language do we need to learn?

The answer to this question lies in the goal: why do you need English? If you are going to take TOEFL and study in America, American English is indispensable. Thinking of emigrating to Canada? It would be nice to get acquainted with the peculiarities of Canadian English. Etc.

But you have to learn the right language. According to many Uzbek linguists and teachers, this language is the British version, more precisely, that part of it called the "accepted standard" (RP). By the way, correct basic English is also needed in order to understand other variants of the language, dialects and peculiarities. And to be able to master them. According to Uzbek Linguists,

teachers at the Uzbek State World Language University in Tashkent Linguistic Center, a person with good classical English will not disappear anywhere and, if necessary, will be able to restructure quite easily and get used to another modification of the language.

According to Uzbek Linguists, it is necessary to start with the British version also because it is the most complete and rich language. American grammar is noticeably simplified compared to British. Americans recognize only simple tenses: the present, past and future of Simple - and almost never use Perfect. The general tendency for the American version to be simplified also applies to pronunciation. American English can be called a "sloppy" language. The British version is more particular, more scrupulous. There is a huge variety of intonation patterns in it, in contrast to the American one, where there is practically one: an even scale and a descending tone. This intonation pattern also determines the entire sound structure of the American version. In British English, there are many scales: descending and ascending, stepped and sliding.

Used Literatures:

1. Azhezh, K. Man speaking [Text]: the contribution of linguistics to the humanities / K. Azhezh; per. with fr. B.P. Naumova. - Moscow: Editorial URSS, 2003 .-- 304 p. Instances: OF (1), KafLingv (2) Book code: 81.2; A34
2. Actual problems of linguistics and translation [Text]: interuniversity collection of articles and materials of scientific research / ASTU; ed. T. Ya. Kuznetsova. - Arkhangelsk: AGTU, 2003 .-- 276 p. Instances: OF (1) Book number: 81.2; A 43
3. Alefirenko, N.F. Modern problems of the science of language [Text]: textbook / NF Alefirenko. - Moscow: Flinta: Nauka, 2005 .-- 416 p. Copies: OF (1), KafLingv (6) Book code: 81; A 48
4. <https://www.britishcouncil.uz/uz/english/online/apps>

SOME METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Authors: 1) Qurbanova Aziza Yusufboyevna
A teacher of the secondary school 26 in Khanka district,
Khorezm region. E-mail: khankauz26@mail.ru

2) Qurbanova Oqila Yusufboyevna
A teacher of specialized school number
31 in Yangiarik district, Khorezm region.
Phone: 99) 9623980, 94) 313 0409

Abstract: Most Uzbeks, upon completing a language course at school, institute or graduate school, can only read and translate foreign texts with a dictionary, sometimes write in a foreign language, and very rarely speak it. This is not surprising, because the traditional method of teaching languages for us is aimed at developing reading and translation skills, but not at developing speaking skills. And can teachers, who often speak a broken foreign language themselves, really teach you to speak? This article is about some methods of teaching foreign languages.

Keywords: Communicative method, Grammar translation, audio-lingual method.

Our school uses the globally recognized "communicative method". For English, another name for the method is often used - "Oxford" or "Cambridge". That's right, the foundations of this method, now used to teach any language, not just English, were developed jointly by linguistic teachers and psychologists from leading British universities. Such popular training courses as "Headway" and "New Cambridge English Course" (English), "Teumen neu" (German), "Le Nouvelle sans Frontiers" (French) have been written on the basis of the communicative method. The essence of the communicative method

What is the communicative method and what is the professional training of teachers using this method?

The communicative method is aimed at the simultaneous development of basic language skills (speaking and writing, grammar, reading and listening or listening) in the process of lively, easy communication. Teaching the student to communicate in a foreign language is the main task of the teacher. Vocabulary, grammatical structures, expressions of a foreign language are presented to the student in the context of a real, emotionally colored situation, which contributes to the rapid and lasting memorization of the studied material. The communicative method involves the destruction of the psychological barrier between teacher and student. And when people stop feeling the "distance" between themselves and the teacher, when they are interested, fun and pleasant to communicate with him, it is easier for them to start talking in a foreign language.

Numerous game elements in teaching bring animation to the classroom, maintain a positive emotional attitude of students, and increase their motivation. Work "in pairs", "in triplets", participation in discussions on topics of interest to students - all this allows the teacher to take into account the individual characteristics of students, to make classes creative and exciting, and at the same time gives the teacher the opportunity to quietly exercise full control over the process learning.

The middle of the 20th century up to the end of the seventies passed under the sign of the grammar-translation method, the purpose of which was to study grammar in order to learn through it to read and understand texts in a foreign language. In the classroom, they mainly did grammar exercises and translated texts into a foreign language and vice versa. They explained grammar most often in their native language, scolded for mistakes and tried to correct them all to the last. If the student could not correct his mistake himself, the teacher did it for him. Your parents, dear reader, grew up using this technique. They could not speak, but they knew the grammatical rules and with half a sin, but still they could translate a foreign text when it was very necessary.

The main disadvantages of this technique are that a person never acquires the skills of oral speech, and the knowledge of grammar without their meaningful application is quickly forgotten.

In the 1970s, the audio-lingual method appeared, and with it language courses and language classes. Each decent school was supposed to have its own language lab, in which students, wearing headphones, did endless and boring laboratory work: according to the proposed model,

it was necessary to make mechanical replacements in the sentence structure. The lesson was both boring and unpromising, because there was practically no feedback. Supporters of the audio-lingual method believed that you need to memorize the grammatical and phraseological structures of the language by repeating them many times in ready-made educational dialogues, and then, they said, at the right time you will use them automatically. However, the experience of many shows that in a real situation a person, as a rule, cannot use a phrase or phrase he once learned in a timely and appropriate manner. The best audio-lingual textbook is the Streamline English series by Oxford University Press.

References:

1. Alefirenko, NF Theory of language. Introductory course [Text]: tutorial / NF Alefirenko. - 2nd ed., Rev. and add. - Moscow: Academy, 2007 .-- 368 p. Copies: OF (1), KafLingv (13) Book code: 81; A 48
2. Alikina, E. V. Translation semantography [Text]: textbook / E. V. Alikina. - Perm: Publishing house of the Perm technical. University, 2004 .-- 173 p. Instances: OF (1), KafLingv (3) Book code: 81.2; A50
3. Alisova, T. B. Introduction to Romance Philology [Text]: textbook / T. B. Alisova, T. A. Repin, M. A. Tariverdiyeva. - 3rd ed., Rev. and add. - Moscow: Higher school, 2007 .-- 453 p. Instances: KafLingv (11) Book number: 81.2; A 50
4. Amirova, T. A. History of linguistics [Text]: textbook / T. A. Amirova, B. A. Olkhovikov, Yu. V. Rozhdestvensky. - 2nd ed., Erased. - Moscow: Academy, 2005 .-- 672 p. Instances: OF (1), KafLingv (44) Book code: 81.2; A 62

**КӨРКЕМ ШЫҒАРМАЛАР ТИЛИНДЕГИ АНТРОПОНИМЛЕРДИ ҮЙРЕНИҮДИН
ЭХМИЙЕТИ**
(Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақ дәстаны» мысалында)

*Гулимбетова Тазагул Даuletbaeva
НМПИ 2-курс магистранты
Рейипназарова Жадыра Даулетбай қызы
НМПИ Түркій тиллер факультети 3-курс студенти
muxtar_kurbanov@mail.ru*

Аннотация: Мазкур мақолада баъдий асар тилидаги антропонимик материалларни тадқиқ қилишнинг долзарблиги Т.Қайыпбергеновнинг «Қарақалпоқ дастони» асари мисолида таҳлил қилинди.

Калит сўзлар: ономастика, антропоним, тарихий баъдий асар, тахаллус, дастон.

Ҳәр қандай тилдеги антропонимлер тил лексикалық қурамының үлken бөлегин қурайды. Олар тилдеги басқа лексикалық бирликлер сыйқылы тилдин пүткіл раўажланыў басқышларында раўажланады, жетилиседи, гейде жоқ болып та кетеди.

Антропонимлерди тил көз-қарасынан үйрениў оның бир қатар тараўлары, атап айтқанда, тилдин тарийхы, лексикология, морфология, диалектология, ономастика ушын әхмийетли есапланады. Сол ушын көпшилик тиллерде антропонимлер системалы үйренилген.

Адамға ат оны басқалардан ажыратып көрсетиў ушын қойылады. Бул адам атының биринши ҳәм тийкарғы ўазыйпасы. Олар жәмийетлик дүзимде әхмийетли орын тутады. Жәмийетте адам атларына болған зәрүрліктиң күшли екени буны тастыйықлайды.

Ономастиканың антропонимика бөліминде адам аты, фамилиясы, әкесиниң аты, атақ (титул), жасырын (псевдоним), лақап, құлласы, адамға байланыслы қойылған барлық атлар үйрентледи. Бул термин гректиң *anthropos* - «адам» ҳәм *oputa* «ат, атама, исим» сөздеринен жасалған. Изертлеўшилердин дурыс белгилеп өткениндей, антропонимлер тилдеги сөздерден жасалады, тилдин нызамлары тийкарында өмир сүреди. Оларды этнография, тарих, социология, психология менен байланыслы үйрениў керек.

Қарақалпақша адам атлары түркій антропонимияның ажыралмас бир бөлеги. Олардың тарийхы узақ дәўирлерге барып тақалады. Ҳәр бир адам атының қойылыў өзгешеликleri, себеплери бар. Айрым адам атлары белгili бир мақсетлерге, басқалары нәрестениң тууылыў ҳалатларына, орнына, басқа да жағдайларға байланыслы қойылған. Демек, ҳәр қандай тилдеги адам атларын үйрениў арқалы тил ийеси болған халықтың тарийхын, үрип-әдет дәстүрлерин, дүнья танымы, исеними сыйқылы мәселелерди билсе болады.

Қарақалпақ тили антропонимлериниң илимий үйренилийине келсек, олар басқа түркій тиллерине салыстырғанда кеш изертленген. Бул бағдардағы дәслепки пикирлер Н.А.Басқаковтың «Қаракалпакский язык» (1951) деп аталған мийнетинде ушырасады. Буннан кейинги изертлеўлер Д.О.Насыров, Ж.Шамшетов, Ш.Абдиназимов, Қ.Қошанов ҳәм т.б. илимпазлардың изертлеўлеринде сөз етилди. Қарақалпақ антропонимлерин диссертациялық жобада үйренген Ю.Хожалепесова, О.Сайыметов болды. Ю.Хожалепесова 1995-жылы «Прозвища в системе каракалпакской антропонимии», О.Сайымбетов 1998-жылы «Қарақалпақ тилиндеги адам атларының қурамы ҳәм қурылышы» деген темада кандидатлық диссертация қорғады.

Қарақалпақ тил билиминде тарийхий бағдарда жазылған көркем шығармалар тилинде-ги антропонимлер елеге дейин арнаўлы үйренилмей киятыр. Бул бағдардағы изертлеўлер ҳәзирги қарақалпақ ономастикасы ушын әхмийетли есапланады. Оларды үйрениў арқалы халықтың дүнья танымы, күн көриси, исеними, диний дәстүрлери, сиясий турмысы менен байланыслы мәселелерди анықласа болады.

Өзбекстан ҳәм Қарақалпақстан халық жазыўшысы, Өзбекстан Қаҳарманы Төлепберген Қайыпбергеновтың көп ғана шығармалары бар. Солардың ишинде тарийхий бағдарда жазылғанлары айрықша орынды ийелейди. Жазыўшының «Қарақалпақ дәстаны» атты үш китаптан ибарат трилогиясы қурылышы, мазмұны, ўақыялардың баянланыўы ҳәм идеялық жақтан қунлылығы менен ажыралып турады. Биринши («*Маман бий әпсанасы*»), екинши («*Бахытсызлар*») ҳәм үшинши («*Түсніксизлер*») китаплары оқыўшылардың талабына

байланыслы бир неше мәрте қайта басылып шықты.

Аталған трилогияда өткен (XVIII-XIX) әсирлерде қарақалпақлардың турмысы, тарийхы ҳәм басқа да ўақыялар жазыўши тәрепинен жүдә шебер баянланған. Автор шығармада ономастикалық материалларды көп қолланған. Олардан жер-орын, ҳайуанатлардың атлары бар. Қөпшилиги адам атлары ҳәм лақаплары есапланады. Шығарма тилин анализеү арқалы қарақалпақ тили антропонимлер системасының байекенин билсе болады.

Шығарма тилиндеги антропонимлерден халықтың сол дәйирлердеги социаллық турмысы, ат қойыудағы дәстүрлери, ата-ананың арзыў-әрманлары, ҳәм т.б. сезилип турады. Сол ушын бул көркем шығарма тилиндеги адам атлары ҳәм лақапларды семантикалық, тематикалық жақтан үйрениў ҳәзирги ономастика, оның аноропонимикасы ушын әхмийетли есапланады.

Сондай-ақ, шығармада қолланылған адам атларының бир қатары ҳәзирги ўақытта өнимли, басқалары сийрек яки улыұма гөнерген қатламға тән. Тарийхый сыртқа ийе антропонимлер де бар. Жазыўши сол дәйирдин колоритин бериў ушын бир неше гонерген яки сийрек қоланылаттың исимлерден пайдаланған. Әлбетте, оларды үйрениў антропонимлер тарийхы ушын зәрүр. Мәселен, шығармада қолланылған бир қатар адам атлары өзгериске ушыраған: *Гайып* (Қайып), *Әжигелди* (Хажыгелди), *Митрий* (Дмитрий), *Әшмухамед* (Ешмухаммед), *Әшнияз* (Ешнияз), *Қошмәт* (Қосымбет) ҳәм т.б. Басқалары гөнерип қолланыўдан шығып қалған: *Хеләт* (Мурат шайықтықтың үлкен улы), *Ақбайтай*, *Майдабайке*, *Дәўім* ҳәм т.б.

Адам атларының қолланылыуының және бир өзгешелиги жазыўши қаҳарманларының характеристерин ашып бериў ушын оны (қаҳарманды) лақабы, титулы менен бирге атаў жағдайы көп ушырасады. Мәселен, **лақап атлары:** *Гайып қалақбас*, *Полат жасауыл*, *Дәнияр жылқыман*, *Сейдулла дәўі*, *Бегдүлла собылық*, *Абадан ақбалтыр*, *Сабыр сыйпаң*, *Жәндулла ғурре*, *Құмар сұлық*, *Аймурат қызыл бет*, *Гүлімбет сөксанар* ҳәм т.б. **Титул атлары:** *Мурат шайық*, *Күтлемурат инақ*, *Аймырза*, *Аллақұл хан* ҳәм т.б.

Шығармада қолланылған адам атларын тарийхый шығысы жағынан талласақ, олардың тийкарғы белеги түркійше, және бир топары арабша ҳәм парсыша сөзлерден келип шықкан. Шығармадағы ўақыялар мазмұны өткен әсирлерде болғанын есапқа алсақ, ол дәйирде арабша-парсыша исимлердин көп болыўы тәбийий. Себеби, халықтың социаллық турмысында Ислам дини, оның тәлийматлары, шәриятлары (қағыйдалары) кең тарқалған еди. Бул өз гезегинде антропонимлер системасына да өзиниң тәсирин тийгизетуғыны анық. Мысаллар: *Әдил* (3-к.), *Алламурат* (2-к.), *Аллајар* (1-к.), *Аманлық* (1-к.), *Асқар* (3-к.), *Дәўлетбай* (1-к.), *Қабыл* (2-к.), *Құмар* (2-к.), *Мурат* (1-к.), *Сабыр* (1-к..), *Хәким* (2-к.) т.б.

Жазыўши шығармада қарақалпақ халықының орыс халқы менен болған байланысларын да көрсетпекши болған. Сол ушын шығарма тилинде орыс милдетине тийисли бир неше адам атлары ушырасады: *Владимир* (1-к.), *Герасим* *Курин* (2-к.), *Григорий* *Михайло* (3-к.), *Грушин* (3-к.), *Дмитрий* *Гладищев* (1-к.) т.б.

Демек, алдағы ўақытлары қарақалпақ антропонимлер системасының ажыралмас бир белеги болған көркем тарийый шығармалар тилинде қолланылған антропонимлерди топлаў, оларды системасы түрде үйрениў әхмийетли деп ойлаймыз.

Пайдаланылған әдебияттар

1. Қайыпбергенов Т. Қарақалпақ дәстаны. – Нөкис. Қарақалпақстан, 1973, 1976.
2. Сайымбетов О. Қарақалпақ тилиндеги меншикли адам атлары. – Нөкис. Билим, 2000.

HOW TO HELP A CHILD WHEN LEARNING ENGLISH?

Authors: 1. Khidirova Muyiba Saylievna
The English teacher of the secondary school #14 in Bekabad town, Tashkent region.
Phone: +99894-652-10-83,
E-mail: muyibasaylievna83@gmail.com
2. Tashniyazova Guzal Erkinovna
The English teacher is from Navoi region.
Phone: +998 93- 431-35-36, *Email:* guzal3536@mail.ru

Abstract: This article is about how to help a child or children learning English.

Very often you can hear the following phrase from parents - I do not know English and I cannot help my child in any way. This is not entirely true. As a teacher dealing with children's groups, I can say that I expect a lot of help from the parents, and this absolutely does not depend on the age of the child or on the complexity of the program - to achieve the result, the teacher and the parent must work in tandem.

Keywords: picture dictation, simple construction, written sign, a magnetic alphabet.

This can be easily seen in the example of preschool children.

Children 3 - 5 years old do not yet know how to write or read, but they love to play and are very receptive to everything new and interesting. Use this. When playing with your child, ask him how this or that word will be in English, for example - a cat, a dog, a mouse, a bird, what color they are, large or small, how many eyes, paws and tails they have. Deliberately make mistakes yourself and have the child correct you, for example, say that the dog has 3 eyes and 6 paws. Children will never be silent and if they understand what it is about, they will definitely correct you. They also love pictures very much. Again - select 6 pictures of different animals and cut them into 3 - 4 pieces, let the child try to glue them together. Thus, you develop not only the child's motor skills (it is still difficult for them to correctly and evenly glue the cut parts of the picture at this age), but also develop his logic (where and which piece of the picture to glue), and also make it entertaining and interesting for the child. Ask him to color the glued pictures, but let him ask you to give him a pencil of one color or another in English that is understandable to him and then ask him to tell about this picture, who, what is on it and what color. Picture dictation is useful for children when they are learning foreign languages.

Breakfast or afternoon tea can also be made a pleasant and useful activity. Introduce the custom of asking the child what he wants - tea, milk, juice, biscuits, apple, banana, what color he wants a plate or a cup, etc. et him ask you for this using a simple construction - Can I have .., please .. and so on...

Children love songs and poems, learn them by heart without any problems and, as a rule, do not hesitate to reproduce them. Listen to more songs at home, put on cartoons in English for children, listen to fairy tales in audio format if you do not know the language enough to read them to themselves.

Very often at this age, children can and love to count (usually up to 10 or 12), they also know the English alphabet, often in the form of a song, in order, but they cannot always match the spoken word with a written sign. A very good and interesting exercise for a child at this age will be to call him letters or numbers in disagreement and ask him to point at them. If you have a magnetic alphabet or just cards with English letters, spell out the words to your child and let him make up words. For example the word CAT, tell him C - A - T and when he puts these 3 letters into a word - read it to him and ask him to choose a picture with a cat.

All this, of course, will not replace direct communication between the child and the teacher in the format of a lesson, but it will greatly help maintain the child's interest in learning and consolidate the material passed in class.

References:

1. Shcherba L.V. Teaching Languages in Primary School.-M.: Academy, 2002.-149 p
2. <https://www.study.ru/article/children>

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 23-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(7-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.12.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000